

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
UNIVERSITY OF WEST ATTICA

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΗΓΟΡΙΑ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ»

Συνηγορία για παιδιά σε κίνδυνο: Ρόλος και προκλήσεις των δημοτικών κοινωνικών
υπηρεσιών στον τομέα της παιδικής προστασίας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Καραγιάννης Ιωάννης

Αθήνα, 2026

Τριμελής Επιτροπή

Χριστόφορος Σκαμνάκης, Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής
Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Μαρία Βουλγαρίδου, Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό (ΕΔΙΠ) Τμήματος
Κοινωνικής Εργασίας Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής

Δέσποινα Κομπότη, Λέκτορας Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας Πανεπιστημίου
Δυτικής Αττικής

Copyright © Καραγιάννης Ιωάννης, 2026

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό, πρέπει να απευθύνονται προς το συγγραφέα.

Η έγκριση διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΔΣΔΠ: Διεθνής Σύμβαση Δικαιωμάτων Παιδιού

Ε.Κ.Κ.Α.: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης

ΕΟΠ: Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας

ΕΣΔ: Εθνικό Σχέδιο Δράσης

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΙΔΟΧ: Ιδιωτικού Δικαίου Ορισμένου Χρόνου

ΙΥΠ: Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού

Κ.Ε.Σ.Α.Θ.Ε.Α.: Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο για την Αντιμετώπιση της
Θυματοποίησης και Εγκληματικότητας των Ανηλίκων

ΚΚΠ: Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας

ΚΛ: Κοινωνικοί Λειτουργοί

ΚΥ: Κοινωνικές Υπηρεσίες

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Ν.: Νόμος

Π.Δ.: Προεδρικό Διάταγμα

Ν.Δ.: Νομοθετικό Διάταγμα

Ν.Π.Δ.Δ.: Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου

ΟΠΑ: Ομάδες Προστασίας Ανηλίκων

ΟΤΑ: Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης

ΣτΠ: Συνήγορος του Πολίτη

ΣΚΛΕ: Σύλλογος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας

ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδας Κυβέρνησης

SAMHSA: Substance Abuse and Mental Health Services Administration

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund

Ευχαριστίες

Θα ήθελα καταρχάς να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα της διπλωματικής μου εργασίας, Αναπληρωτή Καθηγητή κ. Χριστόφορο Σκαμνάκη, για την ευκαιρία που μου έδωσε να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο θέμα στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Χωρίς την καθοδήγησή του και την επιστημονική του αρωγή η εκπόνηση της εργασίας αυτής δεν θα ήταν εφικτή.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες του οφείλω, επίσης, για τη στάση του, τη διακριτικότητά του, την υπομονή και την κατανόηση που επέδειξε καθ' όλη τη διάρκεια της συνεργασίας μας, ιδίως απέναντι στις προσωπικές δυσκολίες που κλήθηκα να αντιμετωπίσω κατά την περίοδο εκπόνησης της εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες προς όλους τους αξιόλογους φίλους και συναδέλφους κοινωνικούς λειτουργούς που ανταποκρίθηκαν πρόθυμα στην πρόσκλησή μου να συμμετάσχουν στην έρευνα. Η συμβολή τους μέσω της κατάθεσης των εμπειριών, των σκέψεων, των προβληματισμών και των κριτικών τους απόψεων για το πεδίο της παιδικής προστασίας υπήρξε καθοριστική για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	8
Abstract.....	10
Εισαγωγή.....	12
Αντικείμενο και Ερευνητικοί Σκοποί Εργασίας και Ερευνητικά Ερωτήματα.....	14
Υπόθεση Εργασίας.....	15
Α΄ ΜΕΡΟΣ- Θεωρητικό Πλαίσιο.....	16
Κεφάλαιο 1: Βασικές έννοιες και ορισμοί που συνδέονται με την παιδική προστασία.....	16
1.1 Εισαγωγή.....	16
1.2 Παιδική Προστασία.....	16
1.3 Παιδική Κακοποίηση.....	17
1.4 Πρόληψη.....	19
1.5 Συνηγορία για παιδιά σε κίνδυνο.....	21
Κεφάλαιο 2: Ιστορική αναδρομή του συστήματος παιδικής προστασίας στην Ελλάδα.....	22
2.1 Εισαγωγή.....	22
2.2 Ιστορική Αναδρομή του συστήματος της παιδικής προστασίας στην Ελλάδα..	22
2.2.1 Ιστορική εξέλιξη του συστήματος παιδικής προστασίας στην Ελλάδα (19 ^{ος} –20 ^{ος} αιώνας).....	22
2.2.2 Ιστορική εξέλιξη του συστήματος παιδικής προστασίας στην Ελλάδα του 21 ^{ου} αιώνα.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Διεθνείς συμβάσεις και ευρωπαϊκές στρατηγικές για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού.....	39
3.1 Εισαγωγή.....	39

3.2 Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού.....	39
3.3 Η Διεθνής Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού.....	39
3.4 Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.....	39
3.5 Η Σύμβαση Lanzarote.....	40
3.6 Η στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του Παιδιού.....	40
3.7 Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για ένα Καλύτερο Διαδίκτυο για τα Παιδιά.....	41
Κεφάλαιο 4: Μοντέλα πρόληψης της παιδικής κακοποίησης και διεθνείς καλές πρακτικές παιδικής προστασίας.....	44
4.1 Εισαγωγή.....	44
4.2 Μοντέλα πρόληψης της παιδικής κακοποίησης.....	44
4.2.1 Το Οικολογικό Μοντέλο.....	44
4.2.2 Η Ευαισθητοποιημένη στο Τραύμα Προσέγγιση.....	46
4.3 Καλές διεθνείς πρακτικές πρόληψης της παιδικής κακοποίησης.....	48
4.3.1 Το Σύστημα Barnahus.....	48
4.3.2 Η πρωτοβουλία PROMISE.....	50
4.3.3 Η Επιχείρηση Encompass.....	51
Κεφάλαιο 5: Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική Προστασία Παιδιών.....	54
5.1 Εισαγωγή.....	54
5.2 Κοινωνική εργασία στην Τοπική Αυτοδιοίκηση: προστασία παιδιών σε κίνδυνο.....	54
5.3 Εναλλακτικές μορφές παιδικής προστασίας στην Ελλάδα: Τεκνοθεσία και Αναδοχή.....	56
Β΄ ΜΕΡΟΣ- Ερευνητικό Πλαίσιο.....	59
Κεφάλαιο 6: Μεθοδολογία Έρευνας.....	59
6.1 Εισαγωγή.....	59

6.2 Αντικείμενο, Ερευνητικοί Σκοποί Εργασίας και Ερευνητικά Ερωτήματα.....	59
6.3 Υπόθεση Εργασίας.....	60
6.4 Ερευνητική Μεθοδολογία.....	60
6.5 Λόγοι επιλογής του δείγματος.....	61
6.6 Περιορισμοί Έρευνας.....	62
6.7 Δεοντολογία Έρευνας.....	63
Κεφάλαιο 7: Ανάλυση Απαντήσεων και Παρουσίαση Ερευνητικών Ευρημάτων.....	66
7.1 Εισαγωγή.....	66
7.2 Ανάλυση Απαντήσεων.....	66
7.2.1 Εμπειρίες και προκλήσεις από την επαγγελματική πρακτική.....	66
7.2.2 Ανάγκες παιδιών και οικογενειών.....	67
7.2.3 Επαγγελματική ενδυνάμωση.....	69
7.2.4 Οργανωτικές δυσκολίες.....	70
7.2.5 Διωπηρεσιακή συνεργασία.....	71
7.2.6 Άσκηση συνηγορίας και προληπτικές ενέργειες.....	73
7.2.7 Αξιολόγηση νομικού και θεσμικού πλαισίου.....	74
7.2.8 Προτάσεις πολιτικής.....	75
7.3 Ευρήματα Έρευνας.....	77
Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα.....	80
Βιβλιογραφία.....	83
Παράρτημα.....	94

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνικοί λειτουργοί των κοινωνικών υπηρεσιών της τοπικής αυτοδιοίκησης α' βαθμού διαχειρίζονται τις ολοένα και αυξανόμενες ανάγκες των παιδιών και των οικογενειών τους που διατρέχουν σοβαρούς κοινωνικούς κινδύνους κατόπιν εισαγγελικών παραγγελιών. Κεντρική υπόθεση της μελέτης αποτελεί η θέση ότι οι χρόνιες δομικές ελλείψεις (η σοβαρή και διαχρονική ανεπάρκεια ανθρώπινου δυναμικού και η απουσία εξειδικευμένων δημοτικών δομών ικανών να παρέχουν ολοκληρωμένες και συντονισμένες υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας με αποδέκτες τα παιδιά και τις οικογένειές τους), η αποψίλωση του κράτους πρόνοιας και η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων παιδικής προστασίας στην τοπική αυτοδιοίκηση αφενός περιορίζουν τη δυνατότητα των εμπλεκόμενων κοινωνικών λειτουργών να ασκήσουν ουσιαστική συνηγορία και να παρέχουν ολοκληρωμένη φροντίδα παρεμβαίνοντας έγκαιρα και προληπτικά και αφετέρου επιδεινώνουν τις συνθήκες εργασίας επιτείνοντας την επαγγελματική φθορά. Η απουσία ενός ενιαίου, εθνικού και συγκροτημένου συστήματος παιδικής προστασίας έχει ως άμεση επίπτωση την παράλληλη επιφόρτιση με αλλότρια καθήκοντα, εν προκειμένω τη διαχείριση περιπτώσεων παιδικής προστασίας, πέραν των βασικών υπηρεσιακών καθηκόντων από το σύνολο των δημοτικών κοινωνικών λειτουργών, οι οποίοι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους είτε με μόνιμη σχέση εργασίας, είτε με συμβάσεις αορίστου χρόνου και είτε με συμβάσεις Ιδιωτικού Δικαίου Ορισμένου Χρόνου στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων μέσω ανανεούμενων συμβάσεων ορισμένου χρόνου (ετήσιας διάρκειας) βάσει της σύστασης και της λειτουργίας των Ομάδων Προστασίας Ανηλίκων χωρίς να διαθέτουν απαραίτητως τη σχετική με τη διαχείριση περιστατικών παιδικής προστασίας πείρα και τις απαιτούμενες εξειδικευμένες γνώσεις.

Το εμπειρικό μέρος της εν λόγω εργασίας βασίζεται σε ποιοτική μεθοδολογία και περιλαμβάνει ημιδομημένες συνεντεύξεις με 8 κοινωνικούς λειτουργούς που διαχειρίζονται -μεταξύ άλλων- και υποθέσεις παιδικής προστασίας στο πλαίσιο της επαγγελματικής καθημερινής τους πρακτικής ως εργαζόμενοι σε δημοτικές κοινωνικές υπηρεσίες. Σκοπός της έρευνας είναι η αποτύπωση των εμπειριών τους σε σχέση με το αντικείμενο της παιδικής προστασίας, η σκιαγράφηση των υφιστάμενων προκλήσεων και δυσκολιών που αντιμετωπίζουν πάνω σε αυτό το πεδίο και η ανάδειξη της κριτικής τους προσέγγισης με στόχο την διατύπωση κρίσιμων θεσμικών ελλειμμάτων και

προτάσεων πολιτικής για την ενίσχυση της παιδικής προστασίας σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Λέξεις κλειδιά: παιδική προστασία, ελληνικό σύστημα παιδικής προστασίας, δημοτικές κοινωνικές υπηρεσίες, ομάδες προστασίας ανηλίκων, συνηγορία

Advocacy for children at risk: The role and challenges of municipal social services in the field of child protection

Karagiannis Ioannis

Abstract

This thesis examines how social workers in local government social services manage the ever-increasing needs of children and their families who are at serious social risk following prosecutor's orders. The central thesis of the study is that chronic structural deficiencies (serious and long-standing shortage of human resources and the absence of specialized municipal structures capable of providing comprehensive and coordinated social care services to children and their families), the dismantling of the welfare state and the transfer of child protection responsibilities to local authorities, on the one hand, limit the ability of social workers involved to provide effective advocacy and comprehensive care by intervening in a timely and preventive manner and, on the other hand, worsen working conditions exacerbating professional burnout. The absence of a uniform, national and structured child protection system has the direct effect of burdening municipal social workers with additional tasks, in this case the management of child protection cases, on top of their basic duties, who offer their services either on a permanent basis, on open-ended contracts, or on fixed-term private law contracts within the framework of co-funded programs through renewable fixed-term contracts (annual duration) based on the recommendation and operation of the Minors Protection Teams without necessarily having the relevant experience in managing child protection cases and the required specialized knowledge.

The empirical part of this study is based on qualitative methodology and includes semi-structured interviews with eight social workers who, among other things, handle child protection cases as part of their daily professional practice as employees of municipal social services. The purpose of the research is to record their experiences in relation to child protection, to outline the existing challenges and difficulties they face in this field and to highlight their critical approach with the aim of identifying critical institutional shortcomings and policy proposals to strengthen child protection at the national and local level.

Keywords: child protection, Greek child protection system, municipal social services, minor protection teams, advocacy

Εισαγωγή

Η παιδική κακοποίηση συνιστά ένα εκτεταμένο διεθνές φαινόμενο, το οποίο επιφέρει ιδιαίτερα σοβαρές συνέπειες στη συνολική ποιότητα ζωής, στη διαδικασία ανάπτυξης, καθώς και στη σωματική και ψυχική κατάσταση της υγείας των ατόμων που τη βιώνουν επηρεάζοντας παράλληλα και το κοινωνικό σύνολο σε ευρύτερο επίπεδο (World Health Organization, 2008). Οι εμπειρίες των παιδιών που εκτίθενται σε βίαια γεγονότα, επιβαρύνονται περαιτέρω, καθώς η αυξημένη ευαλωτότητά τους τα καθιστά περισσότερο εκτεθειμένα σε πολλαπλές μορφές κακοποίησης εντείνοντας τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν (Humphreys et al., 2013).

Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί (ΚΛ) διαδραματίζουν καίριο και κομβικό ρόλο στο πεδίο της προστασίας των παιδιών και στη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους προασπίζομενοι την έννοια του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού, το οποίο αποτελεί κύρια αξία τόσο της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας όσο και του κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας των ΚΛ (Unicef, 2025). Στο πλαίσιο αυτό, η Μάνθου (2016) τονίζει πως οι ΚΛ των Κοινωνικών Υπηρεσιών (ΚΥ) των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) -όντες μέλη των Ομάδων Προστασίας Ανηλίκων (ΟΠΑ)- επιτελούν σημαντικό ρόλο στον τομέα της προστασίας των ανηλίκων σε πρωτοβάθμιο επίπεδο διαχειριζόμενοι αποκλειστικά όλες τις περιπτώσεις διεξαγωγής κοινωνικών ερευνών για ανήλικα άτομα και τις οικογένειές τους κατόπιν εισαγγελικών παραγγελιών.

Βάσει των ανωτέρω, η παρούσα εργασία φιλοδοξεί να αναδείξει το ρόλο, καθώς και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ΚΛ, οι οποίοι απασχολούνται στις ΚΥ των ΟΤΑ α' βαθμού, στο πεδίο της παιδικής προστασίας. Η εργασία διαρθρώνεται σε δύο βασικά μέρη: το θεωρητικό και το ερευνητικό.

Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει την παρουσίαση του αντικειμένου και της υπόθεσης της εργασίας και των σχετικών με την έρευνα ερωτημάτων. Στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται η αποσαφήνιση βασικών εννοιών που σχετίζονται με την παιδική προστασία, ενώ το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην ιστορική εξέλιξη του συστήματος παιδικής προστασίας στην Ελλάδα. Το τρίτο κεφάλαιο αφορά τις διεθνείς συμβάσεις και τις ευρωπαϊκές στρατηγικές για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού, τις οποίες έχει υιοθετήσει και η χώρα μας. Στο τέταρτο κεφάλαιο

παρουσιάζονται θεωρητικά μοντέλα πρόληψης, καθώς και παραδείγματα καλών πρακτικών από το διεθνές πλαίσιο. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύεται η μεθοδολογία παρέμβασης των ΚΛ των ΚΥ των ΟΤΑ στον τομέα της παιδικής προστασίας.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας περιλαμβάνει, στο έκτο κεφάλαιο, τη μεθοδολογία της έρευνας που ακολουθήθηκε. Στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζονται η ανάλυση των απαντήσεων των συμμετεχόντων, καθώς και τα βασικά ευρήματα της ερευνητικής διαδικασίας. Ακολούθως, στο τελευταίο κεφάλαιο διατυπώνονται τα συμπεράσματα της συνολικής εργασίας. Η εργασία ολοκληρώνεται με τη βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε και το σχετικό παράρτημα.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ, ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Το αντικείμενο της παρούσας εργασίας επικεντρώνεται στη διερεύνηση του ρόλου που διαδραματίζουν οι δημοτικές ΚΥ αναφορικά με την άσκηση συνηγορίας για παιδιά που βρίσκονται σε κίνδυνο κατόπιν εισαγγελικών παραγγελιών.

Πιο συγκεκριμένα, στην παρούσα εργασία επιχειρούνται α) η αποτύπωση των εμπειριών των ΚΛ που ασκούν τα επαγγελματικά τους καθήκοντα σε ΚΥ των ΟΤΑ α' βαθμού με αντικείμενο την παιδική προστασία, β) η ανάλυση των κρίσιμων εμποδίων που συναντούν κατά την καθημερινή άσκηση των αρμοδιοτήτων τους συναρτήσει του προαναφερθέντος αντικειμένου, γ) η διερεύνηση του επιπέδου κατά το οποίο δύνανται να ασκήσουν συνηγορία και να εφαρμόσουν παρεμβάσεις προληπτικού χαρακτήρα, δ) η ανάδειξη των θεσμικών και οργανωτικών αδυναμιών του υφιστάμενου συστήματος παιδικής προστασίας και ε) η διατύπωση προτάσεων πολιτικής και πρακτικής βελτίωσης σε εθνικό και τοπικό επίπεδο για την ενδυνάμωση του ρόλου των ΚΥ και της επαγγελματικής ενίσχυσης των ΚΛ πρώτης γραμμής.

Τα ερευνητικά ερωτήματα, που τέθηκαν στο πλαίσιο διεξαγωγής της παρούσας έρευνας, είναι τα ακόλουθα:

1. Ποιες είναι οι εμπειρίες των ΚΛ που εργάζονται σε δημοτικές ΚΥ με αντικείμενο την παιδική προστασία;
2. Ποια είναι τα κύρια εμπόδια που αντιμετωπίζουν κατά την καθημερινή άσκηση του επαγγελματικού τους ρόλου στο πλαίσιο της παιδικής προστασίας;
3. Σε ποιο βαθμό μπορούν να ασκήσουν συνηγορία και να εφαρμόσουν προληπτικές παρεμβάσεις;
4. Ποια είναι τα θεσμικά και οργανωτικά ελλείμματα στο υφιστάμενο σύστημα παιδικής προστασίας;
5. Ποιες είναι οι προτεινόμενες προτάσεις πολιτικής και πρακτικής βελτίωσης σε εθνικό και τοπικό επίπεδο για την ενίσχυση τόσο των ΚΥ όσο και της επαγγελματικής υποστήριξης των ΚΛ πρώτης γραμμής;

ΥΠΟΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οι ΚΛ των δημοτικών ΚΥ κατά την άσκηση του επαγγελματικού τους ρόλου καλούνται να διαχειρίζονται υποθέσεις παιδικής προστασίας στο πλαίσιο εισαγγελικών παραγγελιών όντες μέλη των ΟΠΑ (UNICEF, 2025). Ωστόσο, το αντικείμενο της εργασίας τους διαφοροποιείται από τον εξειδικευμένο τομέα της παιδικής προστασίας (Συνήγορος του Πολίτη, 2020). Η ανάληψη παράλληλων και αλλότριων καθηκόντων ταυτόχρονα με τις κύριες υπηρεσιακές υποχρεώσεις τους σε συνδυασμό με την αποψίλωση του κράτους πρόνοιας, τη δραματική μακροχρόνια υποστελέχωση των ΚΥ και την έλλειψη ειδικού γνωστικού αντικειμένου των ΚΛ αναφορικά με τις απαιτούμενες στον τομέα της παιδικής προστασίας γνώσεις, τεχνικές και παρεμβάσεις έχουν ως αποτέλεσμα οι ΚΛ των δημοτικών ΚΥ συμπεριλαμβανομένων όσων υπηρετούν με μόνιμη σχέση εργασίας, με συμβάσεις αορίστου χρόνου και με συμβάσεις Ιδιωτικού Δικαίου Ορισμένου Χρόνου (ΙΔΟΧ) στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων να μην έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν ολοκληρωμένες υπηρεσίες παιδικής προστασίας (Καραγκούνης, 2022). Με βάση αυτή την παραδοχή υποθέτουμε ότι οι ΚΛ των δημοτικών ΚΥ δε δύνανται να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις ολοένα και αυξανόμενες εισαγγελικές παραγγελίες για ζητήματα παιδικής προστασίας και να ασκήσουν συνηγορία μέσω της εφαρμογής παρεμβάσεων που υπηρετούν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Α΄ ΜΕΡΟΣ- Θεωρητικό Πλαίσιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Βασικές έννοιες και ορισμοί που συνδέονται με την παιδική προστασία

1.1 Εισαγωγή

Η παιδική προστασία είναι άμεσα συνυφασμένη με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών και την αποτροπή κάθε μορφής κακοποίησης ή παραμέλησής τους αποτελώντας συγχρόνως βασικό στόχο κάθε δημοκρατικά ευνομούμενης κοινωνίας. Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται πρωταρχικοί ορισμοί που συμβάλλουν στην κατανόηση του αντικειμένου της παιδικής προστασίας. Ειδικότερα, αναλύονται οι έννοιες της παιδικής προστασίας, της παιδικής κακοποίησης, της πρόληψης σε κάθε επίπεδο (πρωτογενής, δευτερογενής και τριτογενής), καθώς και της συνηγορίας των παιδιών που βρίσκονται σε κίνδυνο. Οι ορισμοί αυτοί αποτελούν το θεωρητικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο στηρίζεται η μελέτη του ρόλου και των προκλήσεων των δημοτικών ΚΥ στον τομέα της παιδικής προστασίας. Η θεωρητική αυτή αποσαφήνιση αποσκοπεί στη δημιουργία ενός κοινού εννοιολογικού πλαισίου απαραίτητου για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι ΚΛ αντιλαμβάνονται και εφαρμόζουν/ασκούν στην πράξη την παιδική προστασία και τη συνηγορία υπέρ των παιδιών που βρίσκονται σε κίνδυνο.

1.2 Παιδική Προστασία

Η παιδική προστασία αναφέρεται στο σύνολο των πολιτικών, των προγραμμάτων και των ενεργειών που εφαρμόζονται από ΚΛ και άλλους επαγγελματίες αποβλέποντας στην πρόληψη και αντιμετώπιση οποιασδήποτε μορφής κακοποίησης, παραμέλησης, εγκατάλειψης ή εκμετάλλευσης παιδιών εντός και εκτός οικογενειακού περιβάλλοντος στη βάση εγχώριων και παγκόσμιων νομικά δεσμευτικών κειμένων (Κανδυλάκη, 2008; Κουτμερίδου, 2024). Επιπλέον, ο Σταθόπουλος (2015) διατείνεται πως η έννοια της παιδικής προστασίας αφορά τη συνολική παρέμβαση μέσω πολιτικών, προγραμμάτων και δράσεων σε εθνικό και διακρατικό επίπεδο, που αποσκοπεί παράλληλα στην εξασφάλιση της ευημερίας, της ασφάλειας και της ανάπτυξης των παιδιών.

Σύμφωνα με τον ορισμό της United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF) Ελλάδας (2025), η προστασία της παιδικής ηλικίας αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα κοινωνικής και οικονομικής υποστήριξης, που αποβλέπει

στην προάσπιση, προαγωγή και ανάδειξη των δικαιωμάτων του παιδιού. Περιλαμβάνει την παροχή στήριξης τόσο προς το ίδιο το παιδί όσο και προς την οικογένειά του μέσω της ενεργοποίησης ΚΥ με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση καταστάσεων κινδύνου. Μάλιστα, εφαρμόζονται, όπου κρίνεται αναγκαίο, εναλλακτικές μορφές φροντίδας πάντα με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Η Καλλινικάκη (2022) κινούμενη προς την ίδια κατεύθυνση σημειώνει πως οι εφαρμοζόμενες πολιτικές παιδικής προστασίας στο σύνολό τους αποβλέπουν πρωτίστως στη διαφύλαξη της ευημερίας των ανηλίκων από κάθε μορφή προϋπάρχοντος, υφιστάμενου, προδιαγεγραμμένου ή εν δυνάμει κινδύνου. Τέλος, βάσει της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2016), η ανωτέρω ορολογία συνιστά θεμελιώδες κοινωνικό δικαίωμα και προτεραιότητα υψίστης σημασίας, που πρέπει να διασφαλίζεται στο πλαίσιο λειτουργίας ενός εθνικού συστήματος προστασίας μέσω οργανωμένων και συντονισμένων υπηρεσιών (κοινωνικών, υγείας, εκπαίδευσης κ.α.).

1.3 Παιδική Κακοποίηση

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (Π.Ο.Υ.), «η κακοποίηση ή κακομεταχείριση παιδιού περιλαμβάνει το σύνολο των μορφών φυσικής ή συναισθηματικής κακής μεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης ή παραμελημένης θεραπευτικής αντιμετώπισης ή εκμετάλλευσης για εμπορικούς ή έτερους σκοπούς, η οποία καταλήγει σε συγκεκριμένη ή εν δυνάμει βλάβη που αφορά την υγεία, την επιβίωση, την ανάπτυξη ή την αξιοπρέπεια του παιδιού στο πλαίσιο μιας σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης και δύναμης» (Butchart & Kahane, 2006).

Οι επιπτώσεις της άσκησης βίας σε άτομα κάτω των 18 ετών διαμορφώνουν τόσο την τρέχουσα όσο και τη μελλοντική ψυχοκοινωνική ανάπτυξη, τη φυσική και ψυχική κατάστασή τους, ενώ παράλληλα, ενδέχεται να οδηγήσουν σε σοβαρές ψυχοπαθολογικές καταστάσεις, που εκτείνονται μέχρι την ενηλικίωση. Επιπλέον, η έκθεση ανηλίκων σε κακοποιητικά ή βίαια περιβάλλοντα συμβάλλει στην αύξηση του κινδύνου για συναισθηματικές δυσλειτουργίες, φόβο, άγχος, προβλήματα αυτοεικόνας και αντιδράσεις μετατραυματικού σταδίου (McLaughlin et al., 2017).

Παράλληλα, τα παιδιά που εκτίθενται σε περιστατικά βίας εμφανίζουν συχνά δυσκολίες στη σύναψη και διατήρηση διαπροσωπικών σχέσεων, οι οποίες συνδέονται

με τη μειωμένη εμπιστοσύνη προς τους ενήλικες και το κοινωνικό τους περιβάλλον. Τα προαναφερόμενα άτομα εξαιτίας της ανασφάλειας και της συναισθηματικής αστάθειας που προκαλούν τα τραυματικά βιώματα, τείνουν να αποσύρονται, να απομονώνονται και να αποφεύγουν την κοινωνική αλληλεπίδραση με συνομηλίκους τους παρουσιάζοντας σημαντικές δυσκολίες κοινωνικοποίησης (Cicchetti & Toth, 2005). Η εμπειρία της κακοποίησης έχει επίσης συσχετιστεί με αυξημένη πιθανότητα σχολικής αποτυχίας (συμπεριλαμβανομένης και της πρόωρης εγκατάλειψης από το εκπαιδευτικό περιβάλλον), χαμηλών μαθησιακών επιδόσεων και γενικότερων γνωστικών δυσκολιών ως απόρροια των ψυχοσυναισθηματικών διαταραχών που προκύπτουν από την εμπειρία της βίας (Cicchetti & Toth, 2005; Φιλιππίδης & Γιαμουρίδου, 2023).

Επιπρόσθετα, τα παιδιά αυτά παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά διαταραχών ύπνου, διατροφικής συμπεριφοράς και σωματοποιημένων συμπτωμάτων, καθώς και αυξημένο κίνδυνο ανάπτυξης αυτοκαταστροφικής ή αυτοκτονικής συμπεριφοράς ως αποτέλεσμα της εσωτερίκευσης του τραύματος που έχουν υποστεί (Anda et al., 2006; Cicchetti & Toth, 2005). Τέλος, η διαρκής επαφή με βίαια πρότυπα φαίνεται να ενισχύει την αποδοχή της επιθετικότητας ως θεμιτού τρόπου επικοινωνίας και διευθέτησης διαφορών οδηγώντας ενίοτε στην εκδήλωση παραβατικών ή άλλων αντικοινωνικών συμπεριφορών (Yanowitz et al., 2003).

Η παιδική κακοποίηση αποτελεί σημαντικό θέμα δημόσιας πολιτικής και κοινωνικής φροντίδας με υψηλή προτεραιότητα για νομική και κοινωνική διερεύνηση (Fayaz, 2019) και ταυτόχρονα αναγνωρίζεται ως σημαντικό ζήτημα δημόσιας υγείας (Κουτμερίδου, 2024). Η εξάρτηση των παιδιών από τους ενήλικες δημιουργεί ένα καθεστώς ευαλωτότητας, που καθιστά επιτακτική την εφαρμογή ειδικών προστατευτικών μηχανισμών. Επιπροσθέτως, η βία κατά των παιδιών είναι πολυδιάστατο φαινόμενο με παγκόσμια εμβέλεια, το οποίο εμφανίζεται ανεξαρτήτως πολιτικών, οικονομικών, φυλετικών ή θρησκευτικών γνωρισμάτων τόσο του θύτη όσο και του θύματος (Calder et al., 2010; Fayaz, 2019). Μάλιστα, μολονότι η κακοποίηση των ανηλίκων δείχνει να αυξάνεται στην εποχή μας, πρόκειται για ένα διαχρονικό φαινόμενο με μακρά ιστορική διαδρομή (Φιλιππίδης & Γιαμουρίδου, 2023). Τέλος, η Ρομπόκου-Καραγιάννη (2007) επισημαίνει πως η βία κατά των ανηλίκων συνιστά

ολοφάνερη προσβολή των ανθρώπινων αξιών, καθώς πλήττονται ιδιαίτερα τόσο οι τομείς που απαρτίζουν τον παιδικό βίο, όσο και η ίδια τους η ζωή.

1.4 Πρόληψη

Η πρόληψη στην παιδική προστασία νοείται ως ένα πολυεπίπεδο, κοινωνικά προσανατολισμένο και σχεσιακό σύστημα έγκαιρης και ολιστικής παρέμβασης, που στοχεύει όχι μόνο στον εντοπισμό κινδύνων αλλά κυρίως στη δημιουργία συνθηκών ευημερίας για τα παιδιά και τις οικογένειές τους (Bucur et al., 2012; Featherstone et al., 2018; Ferguson, 2016). Η έννοια αυτή υπερβαίνει την παραδοσιακή προσέγγιση της παιδικής προστασίας δίνοντας έμφαση στην ενδυνάμωση, τη συμμετοχή και τη στήριξη των οικογενειών σε κοινωνικό και κοινοτικό επίπεδο. Σύμφωνα με το Ferguson (2016), η πρόληψη δεν μπορεί να περιορίζεται απλώς σε τυπικές διαδικασίες αξιολόγησης κινδύνου αλλά απαιτεί ουσιαστική και βιωματική συμμετοχή των ΚΛ με τα παιδιά και τις οικογένειες μέσω διαμόρφωσης σχέσεων εμπιστοσύνης και συνεχούς παρουσίας στην καθημερινή τους ζωή.

Οι Featherstone et al. (2018) επανατοποθετούν την πρόληψη μέσα στο πλαίσιο ενός κοινωνικού μοντέλου παιδικής προστασίας υποστηρίζοντας ότι αφενός η παιδική ευημερία είναι αλληλένδετη με την ευημερία της οικογένειας και της κοινότητας και αφετέρου η αποτελεσματική πρόληψη προϋποθέτει κοινωνική δικαιοσύνη, στήριξη και ενδυνάμωση αντί για επίβλεψη και ενοχοποίηση. Οι Bucur et al. (2012) προσεγγίζουν την πρόληψη από τη σκοπιά της κλινικής κοινωνιολογίας τονίζοντας πως η παιδική προστασία οφείλει να λειτουργεί ως μηχανισμός κοινωνικής διάγνωσης και θεραπευτικής παρέμβασης σε επίπεδο οικογενειακών και κοινοτικών σχέσεων προκειμένου να αποτρέπονται οι συνθήκες που γεννούν, αναπαράγουν, διατηρούν και διαιωνίζουν την παιδική κακοποίηση. Συνολικά, η πρόληψη συνιστά συνδυασμό κοινωνικής πολιτικής, κοινοτικής δράσης και επαγγελματικής σχέσης, που αποβλέπει στην πρόληψη του κινδύνου μέσα από τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και την ενδυνάμωση των σχέσεων φροντίδας (Bucur, 2012; Featherstone et al., 2018; Ferguson, 2016).

Σύμφωνα με τους Macmillan et al. (2009), η πρόληψη της παιδικής κακοποίησης διακρίνεται σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή, η κάθε μία εκ των οποίων παρουσιάζει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και στόχους. Τα τρία επίπεδα

πρόληψης συνδέονται και αλληλοσυμπληρώνονται διαμορφώνοντας ένα ολοκληρωμένο σύστημα προστασίας των παιδιών, το οποίο βασίζεται στη συνεργασία φορέων, την εκπαίδευση, την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και τη διαρκή υποστήριξη οικογενειών και κοινοτήτων (Αβραμικά κ.α., 2013).

Η πρωτογενής πρόληψη στοχεύει στην αποτροπή της εμφάνισης κακοποίησης μέσω της ενίσχυσης προστατευτικών παραγόντων και της μείωσης των παραγόντων κινδύνου και μάλιστα έχει ολιστικό χαρακτήρα, καθώς εμπλέκει πολλαπλούς φορείς (σχολεία, υπηρεσίες υγείας, κοινωνικής πρόνοιας και τοπικούς φορείς) με στόχο τη διαμόρφωση ασφαλούς περιβάλλοντος για όλα τα παιδιά ανεξαιρέτως (Macmillan et al., 2009). Περιλαμβάνει δράσεις, όπως η εκπαίδευση γονέων και κηδεμόνων, η ενδυνάμωση δεξιοτήτων ανατροφής, η ευαισθητοποίηση της κοινότητας και η προαγωγή κοινωνικών και σχολικών δικτύων υποστήριξης (Αβραμικά κ.α., 2013).

Η δευτερογενής πρόληψη εστιάζει στον έγκαιρο εντοπισμό παιδιών ή οικογενειών που διατρέχουν υψηλό κίνδυνο κακοποίησης. Ο χαρακτήρας της είναι προληπτικός, καθώς επιχειρεί να παρέμβει προτού η κακοποίηση εκδηλωθεί ή επιδεινωθεί διασφαλίζοντας συγχρόνως την προστασία των παιδιών και την υποστήριξη των οικογενειών τους (Macmillan et al., 2009). Περιλαμβάνει συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης, αναγνώριση προειδοποιητικών σημάτων (συχνές σχολικές απουσίες, σημάδια σωματικής ή ψυχολογικής βλάβης) και άμεση παρέμβαση από ΚΛ, εκπαιδευτικούς και επαγγελματίες υγείας (Αβραμικά κ.α., 2013).

Η τριτογενής πρόληψη επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση και αποκατάσταση των συνεπειών της κακοποίησης και στην πρόληψη της επανεμφάνισής της (Macmillan et al., 2009). Περιλαμβάνει παρεμβάσεις ψυχολογικής και κοινωνικής υποστήριξης, θεραπευτικά προγράμματα για τα παιδιά-θύματα και τις οικογένειές τους, καθώς και δράσεις για την ενδυνάμωση της οικογενειακής λειτουργικότητας (Αβραμικά κ.α., 2013). Η τριτογενής πρόληψη έχει επιδιορθωτικό και προσαρμοστικό χαρακτήρα, καθώς στόχος της είναι να αποκαταστήσει τη σωματική, ψυχολογική και κοινωνική ευημερία των παιδιών, ενώ ταυτόχρονα μειώνει τις πιθανότητες επανάληψης της κακοποίησης (Macmillan et al., 2009).

1.5 Συνηγορία για παιδιά σε κίνδυνο

Η συνηγορία εν γένει ορίζεται ως η εσκεμμένη και συνεχής δραστηριότητα υπεράσπισης των δικαιωμάτων, των αναγκών και των συμφερόντων ατόμων, ομάδων ή κοινοτήτων που βρίσκονται σε ευάλωτη θέση με στόχο την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης (Day et al., 2023; Marshall-Lee et al., 2020), ενώ παράλληλα, συνδέεται άμεσα με την ενδυνάμωσή τους (Payne, 2020). Περιλαμβάνει τόσο την άμεση υποστήριξη των ατόμων για την πρόσβαση σε πόρους και υπηρεσίες όσο και στρατηγικές παρέμβασης σε πολιτικό, θεσμικό και κοινωνικό επίπεδο για την αλλαγή πολιτικών, πρακτικών και δομών που ενισχύουν τις ανισότητες (Payne, 2020; Varghese et al., 2015). Η συνηγορία εκδηλώνεται μέσα από πολλαπλές μορφές δράσης, όπως η εκπαίδευση και επιμόρφωση, η παροχή ενημέρωσης, η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, η καλλιέργεια της επίγνωσης, η αλληλοβοήθεια μεταξύ πολιτών, η συμβουλευτική και η διαμεσολάβηση, καθώς και η ενεργητική προάσπιση και καταγγελία παραβιάσεων δικαιωμάτων (Varghese et al., 2015).

Η συνηγορία παιδιών σε κίνδυνο είναι η στοχευμένη και διαρκής δράση υπεράσπισης των δικαιωμάτων, των αναγκών και της ευημερίας παιδιών που βρίσκονται σε ευάλωτη ή επικίνδυνη θέση προκειμένου να διασφαλιστεί η προστασία τους από οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης ή αποκλεισμού και να ενισχυθεί η φωνή τους μέσα σε θεσμικά και κοινωνικά πλαίσια. Περιλαμβάνει τόσο την άμεση υποστήριξη των παιδιών για την πρόσβαση σε υπηρεσίες και φορείς όσο και την πολιτική και κοινωνική παρέμβαση για την αλλαγή πρακτικών και δομών που παραγνωρίζουν ή αποκρύπτουν τις ανάγκες τους (Featherstone et al., 2018; Ferguson, 2016). Η συνηγορία παιδιών σε κίνδυνο σχετίζεται άμεσα με την ενδυνάμωσή τους, την ορατότητα τους και την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης διασφαλίζοντας ότι η φωνή τους λαμβάνεται υπόψη στις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή τους (Day et al., 2023; Featherstone et al., 2018).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ιστορική αναδρομή του συστήματος παιδικής προστασίας στην Ελλάδα

2.1 Εισαγωγή

Το σύστημα παιδικής προστασίας στην Ελλάδα έχει εξελιχθεί σημαντικά από τη συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους έως σήμερα αντικατοπτρίζοντας τις κοινωνικές ανάγκες, τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις και τις κυρίαρχες αντιλήψεις για τα δικαιώματα του παιδιού. Στο πλαίσιο του παρόντος κεφαλαίου, η ιστορική αυτή πορεία παρουσιάζεται μέσα από δύο διακριτές χρονικές περιόδους. Ειδικότερα, το πρώτο υποκεφάλαιο εξετάζει τη διαμόρφωση και την ανάπτυξη της παιδικής προστασίας αρχής γενομένης από τη λήξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 έως τα τέλη της δεκαετίας του 1990. Στην περίοδο αυτή αναδεικνύονται η σταδιακή μετάβαση από τη φιλανθρωπική μέριμνα στην κρατική παρέμβαση, η κυριαρχία του ιδρυματικού μοντέλου και οι πρώτες προσπάθειες θεσμικής οργάνωσης της κοινωνικής πρόνοιας. Το δεύτερο υποκεφάλαιο επικεντρώνεται στις εξελίξεις από τις αρχές του 21ου αιώνα μέχρι και σήμερα, όπου το σύστημα παιδικής προστασίας επηρεάζεται έντονα από τις διεθνείς δεσμεύσεις για τα δικαιώματα του παιδιού, την αναδιοργάνωση των υπηρεσιών και τις κοινωνικές κρίσεις.

2.2 Ιστορική Αναδρομή του Συστήματος της Παιδικής Προστασίας στην Ελλάδα

2.2.1 Ιστορική εξέλιξη του συστήματος παιδικής προστασίας στην Ελλάδα (19^{ος} – 20^{ος} αιώνας)

Μετά την απελευθέρωση του ελληνικού έθνους από τον οθωμανικό ζυγό και το σχηματισμό του ελληνικού κράτους (1821–1830) δεν υπήρχε συστηματική κρατική πολιτική κοινωνικής πρόνοιας. Σε αυτό το ιστορικό πλαίσιο οι πρώτες παρεμβάσεις για παιδιά προέκυψαν κυρίως μέσα από φιλανθρωπικές πρωτοβουλίες εκκλησιαστικών και ιδιωτικών φορέων και μέσα από τη γενναιόδωρη οικονομική ενίσχυση επιφανών μορφών της εθνικής ευεργεσίας διαμέσου της ανέγερσης και της λειτουργίας ορφανοτροφείων, ιδρυμάτων αρρένων/θηλέων και βρεφοκομείων (Καλλινικάκη, 2022). Επίσης, τόσο κατά την ίδια εξεταζόμενη περίοδο όσο και στα μεταγενέστερα μετεπαναστατικά χρόνια ποικίλοι οργανισμοί του φιλανθρωπικού τομέα επιχείρησαν να ανταποκριθούν σε κοινωνικές απαιτήσεις της εποχής και κατ' επέκταση να

ικανοποιήσουν αιτήματα που ανέκυπταν από τις αντίστοιχες κοινωνικές συνθήκες απουσία της κρατικής αρωγής (Σταθόπουλος, 2015).

Επιπλέον, τη δεδομένη χρονική συγκυρία (1828) ορόσημο αποτέλεσε για την ελληνική παιδική προστασία η ίδρυση του πρώτου κρατικού ιδρύματος, του Ορφανοτροφείου της Αίγινας, από τον πρώτο κυβερνήτη της χώρας, τον Ιωάννη Καποδίστρια (Σταθόπουλος, 2015), στην προσπάθειά του να φροντίσει ένα μεγάλο αριθμό ορφανών και άπορων παιδιών που διαβιούσαν σε συνθήκες ανέχειας με στόχο τη διασφάλιση και τη διατήρηση της κοινωνικής σταθερότητας παρά τις αντιξοότητες σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο (Κορασίδου, 2000). Η πτυχή της κρατικής πολιτικής για την παιδική προστασία – ενισχυμένη και από την προσωπική συμβολή του Καποδίστρια – είχε ως αποτέλεσμα τη συστηματική σύνδεση της περίθαλψης με την παροχή εκπαίδευσης. Πρόκειται για μια διάσταση που προβάλλει τη δεσπόζουσα τάση της περιόδου προς πνευματική και πολιτισμική ανάπτυξη και τη γενικότερη προσπάθεια της κρατικής αναδιαμόρφωσης παρά τις συνθήκες εξαθλίωσης (Σακκής, 2001).

Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια ακολουθεί η περίοδος διακυβέρνησης του βασιλιά Όθωνα κατά τη διάρκεια της οποίας το Ορφανοτροφείο της Αίγινας παύει να λειτουργεί. Το γεγονός αυτό αντανακλά τη μείωση της έννοιας της κρατικής μέριμνας για την παιδική προστασία και τον επανακαθορισμό του ρόλου εμπλοκής του κράτους σε αυτόν τον τομέα. Στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα και ιδίως μετά τη συμμετοχή της Ελλάδας στον Κριμαϊκό Πόλεμο και την επιδημία χολέρας συστήνονται νέα ιδρύματα μέσω της ιδιωτικής χρηματοδότησης και οργάνωσης πλέον, όπως το Χατζηκυριάκειο, το Παπάφειο, οι Σχολές Απόρων Παιδιών, το Πτωχοκομείο και το Νηπιακό Επιμελητήριο Μελά (Καλλιγά, 1990).

Με άλλα λόγια, το θεσμικό κενό στην κοινωνική προστασία αναφορικά με τη διαχείριση της παιδικής προστασίας ως απόρροια της κρατικής απουσίας προσέφερε τη δυνατότητα στις άρχουσες κοινωνικές τάξεις να αναλάβουν ενεργό φιλανθρωπικό ρόλο και να καθορίσουν τη μορφή, το εύρος και τον παιδαγωγικό προσανατολισμό της προνοιακής πολιτικής, ώστε οι ασθενέστερες οικονομικά τάξεις να ενστερνιστούν τις αξίες και τα πρότυπα της αστικής κοινωνίας. Σε αυτό το πλαίσιο, αναπτύχθηκαν θεσμοί προστασίας από τους φιλανθρωπικούς κύκλους εκείνης της εποχής που

αντικατέστησαν την οικογένεια στις περιπτώσεις απουσίας ή αδυναμίας της ως προς την κάλυψη των αναγκών των νεότερων μελών της (Αλεξίου, 2007).

Δημιουργήθηκαν, λοιπόν, ιδρύματα παιδικής μέριμνας των οποίων η φιλανθρωπική δράση αξιοποιήθηκε ως μέσο ενσωμάτωσης, κοινωνικής συμμόρφωσης (ελέγχου) και διασφάλισης της δημόσιας τάξης. Μέσα από αυτή τη διαδικασία η φιλανθρωπία καλύπτει σχεδόν όλο το εύρος της κοινωνικής πρόνοιας επηρεάζοντας ταυτόχρονα την κοινωνική και πολιτική οργάνωση των κατώτερων οικονομικά στρωμάτων (Κορασίδου, 1995). Αυτή η πρακτική (η ιδρυματική μορφή φροντίδας) αντανακλά την ευρύτερη ευρωπαϊκή πρακτική του 19ου αιώνα, όπου το «προστατευτικό» μοντέλο για το παιδί ήταν συχνά θεσμικό και εποπτευόταν ετερογενώς από το κράτος και τους κύκλους φιλανθρωπίας (Καλλινικάκη, 2022).

Κατά τη διάρκεια του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα παρατηρείται σταδιακή μετατόπιση, καθώς το κράτος αρχίζει να εμπλέκεται περισσότερο, εμφανίζονται οι πρώτες νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούν την πρόνοια και την εποπτεία παιδιών, ενώ το πεδίο της παιδικής προστασίας αρχίζει να αποκτά και μια πιο «επαγγελματική» διάσταση δίνοντας έμφαση στην κοινωνική πρόνοια/κοινωνική πολιτική. Ωστόσο, η πρακτική παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό θεσμική/ιδρυματική δεδομένου ότι οι υπηρεσίες ήταν συγκεντρωμένες και η πρόνοια δεν είχε ακόμα θεμελιωθεί ως σύστημα οικογενειακής υποστήριξης και επανένταξης. (Καλλινικάκη, 2022; Σταθόπουλος, 2015).

Ειδικότερα, στη χώρα μας ιδρύθηκε το 1911 το Εργατικό Κέντρο Αθηνών, το οποίο ανέδειξε -μεταξύ άλλων- και ζητήματα προστασίας των δικαιωμάτων της γυναίκας και του παιδιού και μάλιστα λόγω την εισαγωγής νομοθετικών ρυθμίσεων από το 1920 και εφεξής η προστασία της παιδικής ηλικίας έναντι της εργασίας θεμελιώνεται θεσμικά επιτρέποντας την ενίσχυση του πλαισίου των παιδικών δικαιωμάτων. Εν συνεχεία, το 1914 συστάθηκε το Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Προστασίας και Αντιλήψεως (Π.Ι.Κ.Π.Α), το οποίο αποσκοπούσε στην ικανοποίηση των πληθυσμιακών αναγκών και στη διασφάλιση της παιδικής προστασίας και ως εκ τούτου έλαβαν χώρα πρωτοβουλίες συγκρότησης του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας (Σταθόπουλος, 2015).

Η συγκεκριμένη περίοδος κατά την οποία υλοποιούνται οι ανωτέρω πρωτοβουλίες, συμπίπτει με τη συντέλεση της μικρασιατικής καταστροφής και κατ' επέκταση η ελληνική κυβέρνηση κλήθηκε να δώσει έμφαση στις ροές των Ελλήνων προσφύγων της Μικράς Ασίας στη χώρα μας. Τότε λοιπόν συστάθηκε το Υπουργείο Υγιεινής, Πρόνοιας και Αντιλήψεως προκειμένου να διαχειριστεί το ζήτημα της ένταξης των προσφύγων εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας, καθώς και της περίθαλψης πολλών προσφυγικών οικογενειών με παιδιά. (Σταθόπουλος, 2015).

Παράλληλα, το 1922 θεσπίστηκε ο Νόμος (Ν.) 2851 βάσει του οποίου προβλέφθηκε η ίδρυση εθνικών οικοτροφείων και ορφανοτροφείων υπό τη μορφή Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ) με σκοπό την περίθαλψη απροστάτευτων παιδιών ηλικίας 7–18 ετών. Ωστόσο, η ραγδαία αύξηση των αναγκών παιδικής προστασίας μετά τη μικρασιατική καταστροφή κατέστησε το υπάρχον πλαίσιο ανεπαρκές. Έτσι, με το Ν. 2852/15-7-1926 ιδρύθηκαν επιπλέον 39 ιδρύματα στη Βόρεια Ελλάδα εκ των οποίων τα 20 προορίζονταν για άρρενες και 19 για θήλεις. Επιπρόσθετα, κατά το έτος 1935 άρχισαν να λειτουργούν οι εθνικοί παιδικοί σταθμοί σε μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, ενώ στην επαρχία οργανώθηκαν τα αγροτικά νηπιотροφεία. (Σταθόπουλος, 2015).

Η δημιουργία των ιδρυμάτων αποδείχθηκε καθοριστική, καθώς ο ήδη μεγάλος αριθμός ορφανών παιδιών αυξήθηκε σημαντικά μετά τη λήξη του Β' Παγκόσμιου και του Εμφυλίου Πολέμου. Παράλληλα, το κράτος —με κεντρικό ρόλο της Βασίλισσας Φρειδερίκης— υιοθέτησε την πολιτική της «Διάσωσης για τα παιδιά», η οποία οδήγησε στην ένταξη χιλιάδων ορφανών ή απομακρυσμένων από την οικογένειά τους παιδιών στις 12 «Παιδοπόλεις» και στα 300 κοινοτικά οικήματα παιδιού που ιδρύθηκαν το 1947. Την ίδια περίοδο αναπτύχθηκε η ιδιωτική πρωτοβουλία για την προστασία των παιδιών, γνωστή ως «Παιδομάζωμα», που αφορούσε τη μεταφορά μεγάλου αριθμού παιδιών σε «σπίτια παιδιών» κρατών της Ανατολικής Ευρώπης, ενώ παράλληλα, εξαπλώθηκε σημαντικά η φιλανθρωπική πρακτική προστασίας παιδιών απόρων οικογενειών μέσω της άτυπης αναδοχής ή φροντίδας παιδιών («ψυχοπαίδια») από συγγενείς τους ή ευκατάστατα άτεκνα ζευγάρια (Καλλινικάκη, 2022).

Επίσης, το 1953 πραγματοποιείται ένα καθοριστικό βήμα στην προστασία των χωρίς οικογενειακή μέριμνα βρεφών και νηπίων με την ίδρυση του Κέντρου Βρεφών «Η Μητέρα». Μέσα από τη συνεργασία του με την Παγκόσμια Οργάνωση Παιδιών της

Μινεσότα, το Κέντρο συνέβαλε στην πραγματοποίηση των πρώτων οργανωμένων διακρατικών τεκνοθεσιών (Καλλινικάκη, 2022). Ακόμη, το 1958 συστήνεται η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων στη χώρα μας της οποίας οι αρμοδιότητες διευρύνθηκαν σημαντικά κατά τα επόμενα χρόνια καθιστώντας την κεντρικό φορέα της δικαστικής προστασίας ανηλίκων στην Ελλάδα με κύριο έργο την κοινωνική έρευνα, την επιτήρηση των αναμορφωτικών μέτρων και τη συμβουλευτική/υποστηρικτική παρέμβαση προς τον ανήλικο και την οικογένειά του (Ρομπόκου-Καραγιάννη, 2007).

Το 1965 σημειώνεται μία σημαντική τομή στην εξέλιξη της παιδικής προστασίας με την ίδρυση του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού (ΙΥΠ), το οποίο επιδίωξε μέσω ερευνητικής δραστηριότητας να μεταβάλει τις επικρατούσες πολιτικές και πρακτικές της εποχής. Αν και οι στόχοι αυτοί δεν επιτεύχθηκαν πλήρως, το Ινστιτούτο συνέβαλε καθοριστικά στην εισαγωγή της έννοιας της πρόληψης στον τομέα της παιδικής υγείας (Καλλινικάκη, 2022). Επίσης, το 1966 τίθεται σε ισχύ το Νομοθετικό Διάταγμα (Ν.Δ.) 4532, το οποίο συνιστά το πρώτο σημαντικό νομοθετικό πλαίσιο για την τεκνοθεσία στην ελληνική επικράτεια. Το Διάταγμα ρυθμίζει τις βασικές προϋποθέσεις της τεκνοθεσίας, όπως την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση και την ικανότητα των θετών γονέων, ενώ παράλληλα, εισάγει τη δικαστική έγκριση της τεκνοθεσίας και την αρχή της προστασίας του συμφέροντος του παιδιού (Ρομπόκου-Καραγιάννη, 2007).

Παράλληλα, Το 1970 με την έκδοση του Φύλλου Εφημερίδας Κυβέρνησης (ΦΕΚ) 125/2-6-1970 και βάσει του (Ν.Δ.) 572/1970 συστήθηκε ο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας (ΕΟΠ), ο οποίος αποτέλεσε το θεσμικό διάδοχο της Βασιλικής Πρόνοιας. Η ίδρυση του ΕΟΠ σηματοδότησε σημαντική τομή στην παιδική μέριμνα επιφέροντας βαθιές αλλαγές στη δομή και τη λειτουργία των υπηρεσιών παιδικής προστασίας. Κατά την πρώτη μεταπολιτευτική περίοδο ο αριθμός των ιδρυμάτων για απροστάτευτα παιδιά, που το 1975 ανερχόταν σε 112, μειώθηκε σε 83 έως το 1988 με την πλειονότητά τους να ανήκει στην ιδιωτική και εκκλησιαστική πρωτοβουλία και να λειτουργεί με κρατική επιχορήγηση (Ζηλίδης, 1990). Η μετεξέλιξη της Βασιλικής Πρόνοιας σε ΕΟΠ σηματοδότησε το μετασχηματισμό των 267 Κέντρων Φροντίδας Οικογένειας σε Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας. Τα κέντρα αυτά παρείχαν σίτιση και δραστηριότητες δημιουργικής απασχόλησης και εκπαιδευτικού περιεχομένου σε τέκνα που διαβιούσαν

σε συνθήκες ακραίας φτώχειας, καθώς και σε εκείνα που κατοικούσαν σε απομακρυσμένες περιοχές (Καλλινικάκη, 2022).

Επιπρόσθετα, η παιδική προστασία ενισχύεται μέσω της τυπικής θεσμοθέτησης της κοινωνικής εργασίας στο χώρο της ελληνικής εκπαίδευσης με το Ν.Δ. 195/1974, καθώς και με τα Προεδρικά Διατάγματα (Π.Δ.) 891/1978 και 505/1985. Ωστόσο, τα εν λόγω νομοθετήματα δεν έχουν ενεργοποιηθεί πλήρως μέχρι σήμερα, καθώς δεν έχει αναπτυχθεί ένα συνεκτικό πλαίσιο αναγνώρισης και ενσωμάτωσης κοινωνικών υπηρεσιών στο εκπαιδευτικό περιβάλλον (Αθανασοπούλου κ.α., 2017). Ακόμη, ενισχύεται περισσότερο ο θεσμός της τεκνοθεσίας, επειδή τίθεται σε ισχύ ο Ν. 1049/1980, ο οποίος ενημερώνει και συμπληρώνει το προϋπάρχον νομοθετικό πλαίσιο εισάγοντας αυστηρότερους κανόνες ως προς την καταλληλότητα των θετών γονέων και δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στην ηθική και ψυχολογική τους επάρκεια. Παράλληλα, θεσπίζει διαδικασίες κοινωνικής έρευνας και παρακολούθησης τόσο πριν όσο και μετά την ολοκλήρωση της τεκνοθεσίας ενισχύοντας τον ρόλο των ΚΥ και αποσκοπώντας στη διασφάλιση του συμφέροντος του ανηλίκου (Ρομπόκου-Καραγιάννη, 2007) .

Επιπλέον, το 1983 αποτέλεσε κομβικό σημείο για τη χάραξη πολιτικής στον τομέα της οικογένειας, καθώς η αναθεώρηση του οικογενειακού δικαίου σε συνδυασμό με την υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου ενεργοποίησε διαδικασίες έρευνας και εφαρμογής πολιτικών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο ευθυγραμμισμένων με τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις για την προστασία της οικογένειας και του παιδιού (Καλλινικάκη, 2022). Εν συνεχεία, από το 1991 άρχισαν να λειτουργούν οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων, που αποτελούν θεσμούς κοινωνικής προστασίας με προληπτικό και υποστηρικτικό χαρακτήρα. Μάλιστα, τελούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης και συνεργάζονται με τις δικαστικές αρχές για περιπτώσεις ανηλίκων είτε έχουν εφαρμοστεί μέτρα αναμόρφωσης σε αυτούς είτε τελούν υπό εκκρεμή ποινική δίωξη ή έχουν εκτίσει την ποινή τους σε κάποιο εγχώριο σωφρονιστικό κατάστημα αναλαμβάνοντας συγχρόνως την κοινωνική διερεύνηση και την υποστήριξη των ανηλίκων και των οικογενειών τους παρά τα διαχρονικά θεσμικά και λειτουργικά ελλείμματα (Ρομπόκου-Καραγιάννη, 2007).

Ακόμη, τίθεται σε ισχύ ο Ν. 2101/1992, ο οποίος αποτελεί θεμελιώδη τομή στο πεδίο της παιδικής προστασίας, καθώς με αυτόν κυρώνεται και ενσωματώνεται στο

ελληνικό δίκαιο η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ) του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Ο νόμος καθιερώνει το συμφέρον του παιδιού ως κύρια αρχή σε κάθε διοικητική, δικαστική και κοινωνική παρέμβαση που το αφορά και αναγνωρίζει το παιδί ως υποκείμενο δικαιωμάτων κατοχυρώνοντας την προστασία του από κάθε μορφή κακοποίησης, εκμετάλλευσης και παραμέλησης. Παράλληλα, θεμελιώνει το δικαίωμα του παιδιού στην οικογενειακή ζωή, στην εκπαίδευση, στην υγεία και στην έκφραση γνώμης υποχρεώνοντας το κράτος να αναπτύσσει θεσμούς, πολιτικές και μηχανισμούς παιδικής προστασίας σε εναρμόνιση με τα διεθνή πρότυπα (Ρομπόκου-Καραγιάννη, 2007).

Επίσης, κατά την ίδια περίοδο ο Ν. 2082/1992 εισάγει για πρώτη φορά στην ελληνική έννομη τάξη τον θεσμό της αναδοχής ανηλίκων ως διακριτό μέτρο παιδικής προστασίας στο πλαίσιο της αναδιοργάνωσης των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας. Προβλέπει τη δυνατότητα προσωρινής τοποθέτησης ανηλίκων που στερούνται κατάλληλου οικογενειακού περιβάλλοντος σε ανάδοχες οικογένειες με σκοπό τη φροντίδα, την ανατροφή και την κοινωνική τους ανάπτυξη δίνοντας προτεραιότητα στο συμφέρον του παιδιού και στην αποφυγή της ιδρυματικής φροντίδας. Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και το Π.Δ. 337/1993, το οποίο εξειδικεύει και συμπληρώνει τις διατάξεις του νόμου καθορίζοντας τις διαδικασίες εφαρμογής της αναδοχής, τα κριτήρια καταλληλότητας των υποψήφιων αναδόχων γονέων, καθώς και το ρόλο των αρμόδιων ΚΥ στον έλεγχο, την εποπτεία και την παρακολούθηση της αναδοχής. Το κανονιστικό αυτό πλαίσιο αποτέλεσε τη βάση για τη σταδιακή θεσμική ενίσχυση της αναδοχής ως εναλλακτικής μορφής παιδικής προστασίας έναντι της ιδρυματικής περίθαλψης (Ρομπόκου-Καραγιάννη, 2007) .

Παράλληλα, θεσπίζεται ο Ν. 2447/1996, ο οποίος σηματοδοτεί μια ουσιαστική τομή στο πεδίο της τεκνοθεσίας, καθώς προσαρμόζει το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο στις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις και στα σύγχρονα πρότυπα παιδικής προστασίας ενισχύοντας το συμφέρον του παιδιού ως κεντρικό κριτήριο της διαδικασίας. Παράλληλα, δίνει έμφαση στην προτεραιότητα της οικογένειας και στη διατήρηση των κοινωνικών και οικογενειακών δεσμών του ανηλίκου, ενώ εισάγει πιο αναλυτικές ρυθμίσεις τόσο για την ενδοκρατική όσο και για τη διακρατική τεκνοθεσία (Ρομπόκου-Καραγιάννη, 2007). Ειδικότερα, το άρθρο 52 αυτού του Ν. προβλέπει τη δυνατότητα ίδρυσης ΚΥ στα Πρωτοδικεία της χώρας με σκοπό την επιστημονική υποστήριξη των δικαστικών αρχών σε υποθέσεις οικογενειακού δικαίου και γενικότερα προστασίας

ανηλίκων. Οι υπηρεσίες αυτές καλούνται να στελεχώνονται από ΚΛ και άλλους ειδικούς επιστήμονες και να διενεργούν κοινωνικές έρευνες, να συντάσσουν εκθέσεις και να διατυπώνουν τεκμηριωμένες εισηγήσεις προς τα δικαστήρια συμβάλλοντας στη λήψη αποφάσεων με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Παρά τη σαφή θεσμική πρόβλεψη η εφαρμογή του άρθρου 52 δεν ενεργοποιήθηκε ποτέ στην πράξη, γεγονός που αναδεικνύει ένα διαχρονικό έλλειμμα στη διασύνδεση του δικαστικού συστήματος με οργανωμένες ΚΥ παιδικής προστασίας (Φουντεδάκη, 2021).

Συνάμα, λαμβάνει χώρα η ψήφιση του Ν. 2646/1998, η οποία αποτέλεσε σημαντικό βήμα για τη συγκρότηση του Εθνικού Οργανισμού Κοινωνικής Φροντίδας με σκοπό την ανάπτυξη προγραμμάτων για το παιδί και την οικογένεια. Ωστόσο, η λειτουργία του δεν υλοποιήθηκε και λίγα χρόνια αργότερα καταργήθηκε με το Ν. 3106/2003. Κατά το ίδιο έτος, επίσης, κυκλοφόρησε το εγχειρίδιο «Οδηγός για την Αναγνώριση και Αντιμετώπιση της Κακοποίησης και Παραμέλησης του Παιδιού, το οποίο λειτουργεί ως βασικό μέσο στήριξης των επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της παιδικής προστασίας (Καλλινικάκη, 2022).

Ταυτοχρόνως, με την ψήφιση του Ν. 2667/1998 η ελληνική Πολιτεία προέβη στην ίδρυση της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) στην οποία λαμβάνουν μέρος μέλη από 32 εκπροσωπούμενους φορείς, όπως ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), φορείς του δημόσιου φορέα και του πολιτικού χώρου, συνδικαλιστικά όργανα εργαζομένων και αυτοτελή όργανα. Η Επιτροπή λειτουργεί ως ανεξάρτητος συμβουλευτικός φορέας για θέματα που άπτονται της διασφάλισης των δικαιωμάτων και της ανθρώπινης προστασίας - συμπεριλαμβανομένων των παιδιών- και μάλιστα εισάγει μεταβολές και κατευθύνσεις εφαρμογής πολιτικών, όπως το Κείμενο Αρχών για την Παιδική Προστασία, που καλύπτει την υποστήριξη, την ενημέρωση, τη συνεργασία, τα πρωτόκολλα εθνικών δράσεων και στρατηγικών και την επιμόρφωση στον τομέα της παιδικής προστασίας (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2016). Τέλος, τίθεται σε εφαρμογή το Π.Δ. 226/1999, το οποίο λειτουργεί συμπληρωματικά ως εκτελεστικό πλαίσιο για την εφαρμογή των ρυθμίσεων που απορρέουν από το Ν. 2447/1996 εξειδικεύοντας τα διαδικαστικά ζητήματα και τις μορφές παρακολούθησης της τεκνοθεσίας από τις αρμόδιες ΚΥ με στόχο τη διασφάλιση της νομιμότητας, της διαφάνειας και της αποτελεσματικής προστασίας του ανηλίκου (Ρομπόκου-Καραγιάννη, 2007).

2.2.2 Ιστορική εξέλιξη του συστήματος παιδικής προστασίας στην Ελλάδα του 21ου αιώνα

Η διαμόρφωση του σύγχρονου συστήματος παιδικής προστασίας στην Ελλάδα από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 έως σήμερα συνδέεται άρρηκτα με τη σταδιακή μετάβαση από ένα κατακερματισμένο και φιλανθρωπικού χαρακτήρα μοντέλο φροντίδας προς μια περισσότερο δικαιωματική και θεσμικά οργανωμένη προσέγγιση, η οποία, ωστόσο, εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από δομικές ασυνέχειες και λειτουργικά κενά. Απόρροια αυτών των συνθηκών αποτελεί το γεγονός ότι ο θεσμός της οικογένειας αντιμετωπίζεται ως αυτονόητα ικανός και υπεύθυνος για την ευημερία του παιδιού υποκαθιστώντας σε μεγάλο βαθμό την κρατική παρέμβαση, η οποία στον τομέα της παιδικής προστασίας ενεργοποιείται, όταν το οικογενειακό σύστημα αδυνατεί ή αποτυγχάνει πλήρως να φροντίσει τα νεότερα μέλη του, λειτουργώντας κατά βάσει κατασταλτικά και όχι προληπτικά (Καλλινικάκη, 2022).

Κατά τις αρχές της δεκαετίας του 2000, το σύστημα παιδικής προστασίας στην Ελλάδα εμφανιζόταν αποσπασματικό ελλείπει ενιαίας στρατηγικής, σαφούς ορισμού αρμοδιοτήτων και συστηματικών μηχανισμών πρόληψης και έγκαιρης παρέμβασης. Η προστασία των ανηλίκων βασιζόταν κυρίως σε αντιδραστικές παρεμβάσεις μετά την εκδήλωση σοβαρών περιστατικών κακοποίησης ή παραμέλησης, ενώ απουσίαζαν αξιόπιστα επιδημιολογικά δεδομένα για την έκταση και τα χαρακτηριστικά του φαινομένου. Η μελέτη του ΙΥΠ ανέδειξε την ανάγκη δημιουργίας συστημάτων διαρκούς επιτήρησης και καταγραφής των περιστατικών παιδικής κακοποίησης επισημαίνοντας τη θεσμική ανεπάρκεια και την έλλειψη διασύνδεσης μεταξύ των εμπλεκόμενων υπηρεσιών (Νικολαΐδης κ.α., 2008).

Κατά την ίδια εξεταζόμενη περίοδο, τέθηκε σε λειτουργία με το Ν. 3094/2003 η ανεξάρτητη διοικητική αρχή, ο Συνήγορος του Πολίτη (ΣτΠ). Στο πλαίσιο της κοινωνικής προστασίας των παιδιών, ο θεσμός συνδέεται άμεσα με τη ΔΣΔΠ, διαφυλάττει τα δικαιώματα των ανηλίκων και προάγει το βέλτιστο συμφέρον τους, τη μη διάκριση και την προστασία από κάθε μορφή βίας κυρίως μέσω διερεύνησης καταγγελιών και υποβολής συστάσεων προς τη διοίκηση με σκοπό τη συμμόρφωσή της σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα παιδικής προστασίας μη έχοντας, ωστόσο, εκτελεστικές αρμοδιότητες (Ρομπόκου-Καραγιάννη, 2007). Παράλληλα, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.), το οποίο ιδρύεται με το Ν. 3106/2003

υπό την ονομασία Εθνικό Κέντρο Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας και εν συνεχεία μετονομάζεται σε Ε.Κ.Κ.Α., αποτελεί αυτοτελές ΝΠΔΔ με το Ν. 3402/2005 υπό την εποπτεία πλέον του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. Η κύρια αποστολή του είναι η προστασία και η ψυχοκοινωνική υποστήριξη ατόμων, οικογενειών και ευπαθών ομάδων, η παροχή προσωρινής φιλοξενίας σε δομές προστατευμένης στέγασης, καθώς και ο συντονισμός και η αξιολόγηση του δικτύου κοινωνικής προστασίας σε εθνικό επίπεδο (Ε.Κ.Κ.Α., n.d.).

Επιπλέον, τίθεται σε ισχύ ο Ν. 3500/2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, ο οποίος αποτέλεσε το πρώτο ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα που αναγνώρισε ρητά την ενδοοικογενειακή βία ως αυτοτελές ποινικό αδίκημα και διεύρυνε την έννοια της οικογένειας, ώστε να περιλαμβάνει και τα ανήλικα τέκνα. Ο νόμος απαγορεύει κάθε μορφή σωματικής, ψυχολογικής και σεξουαλικής βίας στο οικογενειακό περιβάλλον και καταργεί ρητά τη σωματική τιμωρία των παιδιών ως μέσο διαπαιδαγώγησης συνδέοντάς την με την κακή άσκηση γονικής μέριμνας. Παράλληλα, προβλέπει αυτεπάγγελτη ποινική δίωξη, τη δυνατότητα επιβολής προστατευτικών μέτρων υπέρ του θύματος, την υποχρέωση αναφοράς για τους επαγγελματίες που ασκούν καθήκοντα φροντίδας ή εκπαίδευσης σε περιπτώσεις εντοπισμού ή υποψίας κακοποίησης ανηλίκων, καθώς και τη συμμετοχή κοινωνικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών στην αντιμετώπιση των περιστατικών θέτοντας στο επίκεντρο την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού (Ρομπόκου-Καραγιάννη, 2007).

Επιπρόσθετα, τίθεται σε εφαρμογή ο Ν. 3625/2007, ο οποίος αφορά την προστασία των ανηλίκων που υφίστανται εμπορία, παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία. Η συγκεκριμένη νομοθετική πρωτοβουλία δημιουργεί ένα ισχυρό και ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο για την προάσπιση των ανηλίκων θυμάτων εκμετάλλευσης περιλαμβανομένων της παιδικής εργασίας, της εμπορίας ανθρώπινων οργάνων, της σεξουαλικής κακοποίησης και γενικότερης εκμετάλλευσης λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις επιπτώσεις αυτών των αδικημάτων στη σωματική, ψυχολογική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού (Ν. 3625/2007, ΦΕΚ Α' 290/24.12.2007). Το επόμενο έτος ψηφίζεται ο Ν. 3727/2008, που κυρώνει τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και Κακοποίηση (Σύμβαση του Lanzarote) και απαιτεί από κάθε κράτος-μέλος να θεσπίζει

τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα για την πρόληψη κάθε μορφής σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης παιδιών (π.χ. ασελγεια και βιασμός) και για την προστασία των παιδιών. Παράλληλα, προωθεί την ευαισθητοποίηση όσων έχουν τακτική επαφή με παιδιά στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας, της κοινωνικής πρόνοιας, της δικαιοσύνης και των αστυνομικών δυνάμεων, καθώς και σε χώρους αθλητικών, πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις για την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση επαγγελματιών, που λόγω της εργασίας τους έρχονται σε συχνή επαφή με παιδιά, όπως εκπαιδευτικούς, ιατρούς και στελέχη κοινωνικών και αθλητικών οργανισμών (Ν. 3727/2008, ΦΕΚ Α' 257/18.12.2008).

Δυστυχώς, η οικονομική κρίση που βίωσε η χώρα μας μετά το 2010, αποτέλεσε κρίσιμο σημείο καμπής για το σύστημα παιδικής προστασίας δεδομένου ότι επέτεινε τις κοινωνικές ανισότητες, αύξησε τους παράγοντες κινδύνου για τα παιδιά, ενώ ταυτόχρονα αποδυνάμωσε ακόμη περισσότερο το ήδη αδύναμο και ανεπαρκές σύστημα κοινωνικής πρόνοιας και υγειονομικής περίθαλψης μέσω περικοπών και περιορισμένων πόρων. Το κράτος κλήθηκε να διαχειριστεί αυξανόμενες ανάγκες με μειωμένα μέσα, γεγονός που ανέδειξε με ένταση τις διαρθρωτικές αδυναμίες του συστήματος. Η έλλειψη συντονισμού, η απουσία προληπτικών πολιτικών και η περιορισμένη θεσμική αναγνώριση του ρόλου των ΚΛ στην παιδική προστασία έγιναν περισσότερο εμφανείς (Kallinikaki, 2015).

Επίσης, κατά το ίδιο έτος λαμβάνει χώρα η θέσπιση του Ν. 3852/2010, ο οποίος εισήγαγε τη διοικητική μεταρρύθμιση που καθόρισε τη νέα αρχιτεκτονική για την τοπική αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα με σκοπό τη συγκέντρωση και αναδιοργάνωση των δήμων και των αποκεντρωμένων διοικήσεων (Πρόγραμμα Καλλικράτης). Στο πλαίσιο αυτό, μεταβιβάστηκαν σημαντικές αρμοδιότητες κοινωνικής πρόνοιας στους ΟΤΑ α' βαθμού, οι οποίες περιλαμβάνουν- μεταξύ άλλων- και την υποστήριξη παιδιών και οικογενειών σε ευάλωτες καταστάσεις. Σύμφωνα με τον προαναφερθέντα Ν., κάθε δήμος υποχρεούται να διαθέτει ΚΥ, η οποία υλοποιεί κοινωνικές παρεμβάσεις παρέχοντας υποστήριξη σε παιδιά που βρίσκονται σε κίνδυνο και λειτουργώντας παράλληλα ως πρώτο σημείο επαφής για ζητήματα παιδικής προστασίας σε συνεργασία με κεντρικές ΚΥ, φορείς παιδικής προστασίας και αρμόδιες αρχές.

Παράλληλα, εντός του προαναφερόμενου ρευστού πολιτικά και οικονομικά πλαισίου με την εφαρμογή του Ν. 3961/2011 προβλέφθηκε από το Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο για την Αντιμετώπιση της Θυματοποίησης και Εγκληματικότητας των Ανηλίκων (Κ.Ε.Σ.Α.Θ.Ε.Α.) σε σύμπραξη με τους ΟΤΑ α' βαθμού η σύσταση και η λειτουργία των ΟΠΑ στις οποίες συμμετέχουν οι επαγγελματίες ΚΛ των ΚΥ των οικείων Δήμων με στόχο την πρόληψη της παιδικής προστασίας και την έγκαιρη διευθέτηση σχετικών ζητημάτων κατόπιν υποβολής καταγγελίας για κακοποίηση ή και παραμέληση ανηλίκων στις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές (UNICEF, 2025). Επίσης, βάσει του προαναφερθέντος νόμου το Ε.Κ.Κ.Α. έχει αναλάβει την αρμοδιότητα τήρησης του Εθνικού Μητρώου Παιδικής Προστασίας καθώς και τη λειτουργία της Εθνικής Γραμμής Παιδικής Προστασίας. Οι παρεμβάσεις αυτές αποσκοπούν στην υλοποίηση των στόχων του Κ.Ε.Σ.Α.Θ.Ε.Α.. Μέσω του Μητρώου και της Γραμμής, το Ε.Κ.Κ.Α. συνεισφέρει στη διασφάλιση της προστασίας των ανηλίκων, στην αποτροπή φαινομένων βίας και παραβατικότητας στην παιδική και εφηβική ηλικία, καθώς και στην παροχή στήριξης προς τα θύματα (Ν. 3961/2011, ΦΕΚ 97/Α/29.4.2011).

Εν συνεχεία, βάσει της εφαρμογής του άρθρου 9 του Ν. 4109/2013, οι υφιστάμενες Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας συγχωνεύτηκαν και οργανώθηκαν σε δώδεκα περιφερειακά Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας (ΚΚΠ), τα οποία λειτουργούν ως Ν.Π.Δ.Δ. με αποκεντρωμένα παραρτήματα σε όλη τη χώρα. Τα ΚΚΠ έχουν την ευθύνη για την προστασία και υποστήριξη παιδιών, οικογενειών, ατόμων με αναπηρία, τρίτης ηλικίας και άλλων ευπαθών κοινωνικών ομάδων, ενώ παρέχουν υπηρεσίες, όπως προσωρινή φιλοξενία, ψυχοκοινωνική στήριξη, ενημέρωση και συντονισμό του δικτύου κοινωνικής πρόνοιας σε περιφερειακό επίπεδο. Η μεταρρύθμιση αυτή στόχευε στην αποκέντρωση, την ενίσχυση της λειτουργικής συνέργειας και την αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας δημιουργώντας ένα ενιαίο και συντονισμένο περιφερειακό δίκτυο (ΦΕΚ 16Α Ν. 4109/2013, 2013). Παράλληλα, κατά το ίδιο έτος προωθείται η καμπάνια «ΕΝΑ στα Πέντε» αποτελώντας την ελληνική εφαρμογή της ευρωπαϊκής εκστρατείας «ONE in FIVE» του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης. Μέσα από εκπαιδευτικό υλικό, όπως ο «Κανόνας των Εσωρούχων», στοχεύει στην ενημέρωση και την ενδυνάμωση παιδιών και ενηλίκων προωθώντας την πρόληψη, την έγκαιρη

αναγνώριση και την προστασία των παιδιών από κακοποιητικές συμπεριφορές (Συμβούλιο της Ευρώπης, n.d.).

Το 2014 στο πλαίσιο της καταγραφής των δομών παιδικής προστασίας στην Ελλάδα που εκπονήθηκε από τις ΜΚΟ Κέντρο Ερευνών Ρίζες και Opening Doors for Europe's Children Campaign, καταγράφηκαν συνολικά 2.825 παιδιά και νέοι που διέμεναν σε κλειστές δομές παιδικής προστασίας και φροντίδας παιδιών με αναπηρία. Από αυτούς, 883 άτομα είχαν κάποια μορφή αναπηρίας. Οι δομές αυτές κατανεμήθηκαν ως εξής: 28 δημόσιες, 30 ιδιωτικές, 13 που λειτουργούσαν υπό καθεστώς ΜΚΟ, 6 εκκλησιαστικές και 8 που ανήκαν σε συλλόγους (Καλλινικάκη, 2022). Ταυτόχρονα, κατά το τρέχον έτος στην ελληνική εκπαίδευση τίθενται σε λειτουργία οι Επιτροπές Διεπιστημονικής Αξιολόγησης και Υποστήριξης (ΕΔΕΑΥ), οι οποίες μετονομάστηκαν σε Επιτροπές Διεπιστημονικής Υποστήριξης (Ε.Δ.Υ.)¹ και αποτελούν διεπιστημονικές ομάδες που έχουν στόχο την αναγνώριση, αξιολόγηση και υποστήριξη μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αναπηρίες και συμπεριφορικές δυσκολίες. Οι επιτροπές αυτές περιλαμβάνουν εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής, ψυχολόγους και κλ, που συνεργάζονται για την ολοκληρωμένη εκτίμηση των αναγκών κάθε μαθητή με το υπόλοιπο σχολικό προσωπικό, τους γονείς και τους κηδεμόνες των μαθητών, καθώς και εξωτερικούς φορείς (Lempesi, 2019). Συνάμα, βάσει του Ν. 4267/2014 ενσωματώνεται η Οδηγία 2011/93 της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) αναφορικά με την εξάλειψη εγκλημάτων σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανηλίκων συμπεριλαμβανομένης και της παραγωγής/διάδοσης παιδικού πορνογραφικού υλικού (Προεδρία της Κυβέρνησης & Γενική Γραμματεία Συντονισμού, 2023).

Το αμέσως επόμενο έτος το ΙΥΠ προχώρησε στην ενσωμάτωση εργαλείων που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο διακρατικών προγραμμάτων, όπως το INTOVIAN, το οποίο στοχεύει στον έγκαιρο εντοπισμό οικογενειών με βρέφη και μικρά παιδιά που διατρέχουν κίνδυνο κακομεταχείρισης και παραμέλησης, καθώς και το πρωτόκολλο

¹ Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. (2021, 27 Οκτωβρίου). Ενιαίος κανονισμός λειτουργίας των Σχολικών Δικτύων Εκπαιδευτικής Υποστήριξης (ΣΔΕΥ) και των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) (ΦΕΚ 5009/τ.Β'/27-10-2021). <https://edu.klimaka.gr/nomothesia/fek/2770-kanonismos-leitourgias-sdey-edu>

αξιολόγησης, αναγνώρισης και αντιμετώπισης περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων συνοδευόμενο από αναλυτικό εγχειρίδιο χρήσης για τους επαγγελματίες του πεδίου. Παρότι εκπαιδεύτηκε σημαντικός αριθμός στελεχών σε εθνικό επίπεδο, τα συγκεκριμένα εργαλεία δεν αξιοποιήθηκαν στην πράξη και η εφαρμογή τους δεν εδραιώθηκε (Καλλινικάκη, 2022).

Επιπλέον, τον επόμενο χρόνο το Κ.Ε.Σ.Α.Θ.Ε.Α. ανέλαβε την ανάπτυξη εξειδικευμένων δομών (Σπίτια του Παιδιού) για την αξιολόγηση ανηλίκων που υπήρξαν θύματα κακοποίησης με στόχο τη διασφάλιση της εγκυρότητας των δικαστικών διαδικασιών στο πλαίσιο εφαρμογής των κατευθυντήριων οδηγιών της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά και κατ' επέκταση θεσπίστηκε ο Ν. 4478/2017, ο οποίος όμως δεν έχει τεθεί σε πλήρη εφαρμογή. Επίσης, ψηφίστηκε ο Ν. 4554/2018, που εισήγαγε το θεσμό της επιτροπείας των ασυνόδευτων ανηλίκων και παρέμεινε σε αδράνεια παρά τη σημαντική παρουσία των 4.028 απροστάτευτων ατόμων παιδικής και εφηβικής ηλικίας στη χώρα μας που θα μπορούσαν να ωφεληθούν, καθώς δεν είχαν ακόμη εκδοθεί οι απαιτούμενες υπουργικές αποφάσεις που θα προσδιόριζαν με σαφήνεια τους όρους και τη διαδικασία εφαρμογής τους (Καλλινικάκη, 2022). Ακόμη, κατά το ίδιο έτος εγκρίθηκε ο Ν. 4538/2018, ο οποίος συνιστά βασικό θεσμικό πλαίσιο για την παιδική προστασία στην Ελλάδα, καθώς ενισχύει και προωθεί τους θεσμούς της αναδοχής και της τεκνοθεσίας ως εναλλακτικές μορφές φροντίδας έναντι της ιδρυματικής περίθαλψης. Ο νόμος εισάγει μηχανισμούς κεντρικού συντονισμού και παρακολούθησης μέσω της σύστασης εθνικών μητρώων ανηλίκων και υποψήφιων αναδόχων και τεκνοθετούντων γονέων επιδιώκοντας τη διαφάνεια και την επιτάχυνση των σχετικών διαδικασιών (Ν.4538/2018, ΦΕΚ Α' 85/16.5.2018).

Επιπροσθέτως, οι συνέπειες της μακροχρόνιας οικονομικής κρίσης που βίωσε η χώρα μας, οξύνθηκαν περαιτέρω με την εμφάνιση της υγειονομικής κρίσης το 2020. Η πανδημία της Covid-19 λειτούργησε ενισχυτικά στις προϋπάρχουσες κοινωνικές ανισότητες διευρύνοντας τον αριθμό των ανηλίκων που εκτέθηκαν σε συνθήκες αυξημένου κινδύνου και χρειάστηκαν κρατική προστασία. Στο πλαίσιο αυτό αναδύθηκε μια νέα κατηγορία παιδιών που επηρεάστηκαν άμεσα από τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας, όπως ανήλικοι των οποίων οι γονείς απώλεσαν την απασχόλησή τους και βρέθηκαν αντιμέτωποι με σοβαρή οικονομική

επισφάλεια. Παράλληλα, καταγράφηκε σημαντική αύξηση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, με τα παιδιά να αποτελούν συχνά θύματα κατά τη διάρκεια των περιοριστικών μέτρων και του υποχρεωτικού εγκλεισμού. Ιδιαίτερα ευάλωτη κατέστη και η ομάδα των παιδιών που διαβιούσαν σε δομές κλειστού τύπου, όπως ιδρύματα παιδικής προστασίας και ειδικά διαμορφωμένους χώρους φιλοξενίας ανηλίκων προσφύγων (Καλλινικάκη, 2022) .

Επιπλέον, οι ανήλικοι που φιλοξενούνταν σε ιδρυματικές δομές ή ξενώνες αποκόπηκαν πλήρως από το εξωτερικό τους περιβάλλον εξαιτίας των μέτρων πρόληψης της διασποράς του ιού, γεγονός που οδήγησε σε αναστολή κρίσιμων διαδικασιών, όπως η οικογενειακή επανένταξη ή η τοποθέτηση σε ανάδοχο πλαίσιο. Ταυτόχρονα, παρατηρήθηκε αύξηση των φαινομένων κακοποίησης, παραμέλησης και εγκατάλειψης ανηλίκων. Μέσα σε αυτό το δυσμενές πλαίσιο, οι ΚΥ των ΟΤΑ αποτέλεσαν ουσιαστικά τον μοναδικό θεσμικό μηχανισμό άμεσης παρέμβασης παρέχοντας υποστήριξη και υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας στους πληττόμενους πληθυσμούς, καθώς διέθεταν άμεση γνώση των τοπικών αναγκών και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των κοινοτήτων (Καλλινικάκη, 2022).

Επίσης, κατά την ίδια εξεταζόμενη περίοδο το καθ' ύλην αρμόδιο υπουργείο γνωστοποίησε μέσω ενημερωτικών δελτίων τη λειτουργία 82 δομών φιλοξενίας — όσων είχαν προβεί οικειοθελώς σε καταχώριση στο σχετικό μητρώο — στις οποίες διαβιούσαν συνολικά 1.682 ωφελούμενοι. Σημαντικό ποσοστό αυτών φιλοξενείται σε δύο ευρέως αναγνωρισμένες ΜΚΟ, το Χαμόγελο του Παιδιού και την Κιβωτό του Κόσμου. Παράλληλα, η πραγματική κλίμακα καθώς και το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών από τα πολυάριθμα εκκλησιαστικά ιδρύματα παιδικής και νεανικής προστασίας που λειτουργούν ανά την επικράτεια, εξακολουθούν να μην έχουν αποσαφηνιστεί (Καλλινικάκη, 2022).

Ακόμη, το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, όπως διαμορφώθηκε με το Ν. 4837/2021, προβλέπει τη συγκρότηση του Εθνικού Συστήματος Καταγραφής και Παρακολούθησης Αναφορών Κακοποίησης Ανηλίκων με βασικό σκοπό τη διασφάλιση της προστασίας των παιδιών απέναντι σε κάθε μορφή βίας, αμέλειας ή εκμεταλλευτικής συμπεριφοράς. Στο πλαίσιο της λειτουργίας του συστήματος αυτού, συλλέγονται και καταχωρίζονται όλες οι καταγγελίες που αφορούν περιστατικά κακοποίησης ανηλίκων, παρακολουθείται συστηματικά η πορεία της διαχείρισής τους

και αποτυπώνεται η έκταση του φαινομένου τόσο σε πανελλαδικό όσο και σε τοπικό επίπεδο. Παράλληλα, ο νομοθέτης προβλέπει τη νομική θωράκιση των προσώπων που προβαίνουν σε σχετικές αναφορές. Τέλος, προβλέπεται η ανάπτυξη ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος, το οποίο υποστηρίζει την καταγραφή, την παρακολούθηση και την αποτίμηση των πολιτικών που εφαρμόζονται για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού (Ν.4837/2021, ΦΕΚ Α΄ 178/1.10.2021).

Εν συνεχεία, το 2022 τέθηκε σε εφαρμογή το Εθνικό Σχέδιο Δράσης (ΕΣΔ) για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση 2022-2027 βάσει του οποίου η προστασία των παιδιών περιλαμβάνει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο μέτρων και πολιτικών με στόχο την πρόληψη, την ανίχνευση, την υποστήριξη και την επανένταξη των θυμάτων. Το Σχέδιο αναγνωρίζει ότι τα παιδιά διατρέχουν υψηλό κίνδυνο θυματοποίησης, ιδίως τα πιο ευάλωτα, όπως τα παιδιά με αναπηρία, τα παιδιά πρόσφυγες ή μετανάστες και αυτά που ζουν σε ιδρύματα ή σε συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού. Περιλαμβάνει την εκπαίδευση επαγγελματιών, την ενημέρωση και ενδυνάμωση των παιδιών, τη δημιουργία Εθνικού Αρχείου Καταγραφής κρουσμάτων, την καθιέρωση Εθνικού Πρωτοκόλλου Διαχείρισης κρουσμάτων, καθώς και τη συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για την πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Επιπλέον, διασφαλίζεται η συμμόρφωση με διεθνείς συμβάσεις, όπως η ΔΣΔΠ και η Σύμβαση Lanzarote, καθώς και με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές οδηγίες θέτοντας ως πρωταρχικό μέλημα το συμφέρον και την αξιοπρέπεια του παιδιού (Προεδρία της Κυβέρνησης & Γενική Γραμματεία Συντονισμού, 2023).

Παράλληλα, τίθεται σε ισχύ ο Ν. 5172/2025 με τον οποίο ενσωματώνεται στην εθνική έννομη τάξη η Οδηγία της ΕΕ 2024/1385, που προσεγγίζει την παιδική προστασία κυρίως μέσα από το πρίσμα της ποινικής δικαιοσύνης και της προστασίας των ανηλίκων θυμάτων και δραστών βίας χωρίς ωστόσο να συγκροτεί ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο κοινωνικής φροντίδας. Ειδικότερα, θεσπίζονται ενισχυμένες εγγυήσεις για την προστασία ανηλίκων θυμάτων ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας σε ευθυγράμμιση με τις επιταγές της ευρωπαϊκής νομοθεσίας με ρυθμίσεις για τον ειδικό τρόπο εξέτασής τους, τη συμμετοχή εξειδικευμένων επιστημόνων, τη χρήση κατάλληλων χώρων και τεχνολογικών μέσων, καθώς και μέτρα αποφυγής της δευτερογενούς θυματοποίησης.

Στο πλαίσιο της ανωτέρω Οδηγίας, ενισχύεται το σύστημα υποχρεωτικής αναφοράς περιστατικών βίας από επαγγελματίες, ως μηχανισμός έγκαιρης παρέμβασης και προστασίας των ανηλίκων. Σημαντικό μέρος του νόμου αφορά επίσης την ποινική μεταχείριση ανηλίκων δραστών μέσω τροποποιήσεων στα αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα, καθώς και την εξειδίκευση των δικαστικών και ανακριτικών οργάνων ανηλίκων. Τέλος, περιλαμβάνονται ρυθμίσεις σύμφωνες με το ενωσιακό πλαίσιο για την προστασία των ανηλίκων από σεξουαλική και ψηφιακή βία, ιδίως μέσω της αντιμετώπισης επιβλαβούς διαδικτυακού περιεχομένου. Συνολικά, η παιδική προστασία στον παρόντα νόμο αναδεικνύεται πρωτίστως ως ζήτημα ποινικής και δικονομικής διαχείρισης με περιορισμένη αναφορά σε δομές κοινωνικής πρόληψης και υποστήριξης (Ν.5172/2025, ΦΕΚ Α' 10/29.01.2025).

Τέλος, παρά τις θεσμικές επιρροές που απορρέουν ως επί το πλείστον από τις οδηγίες της ΕΕ και τις δεσμευτικές υποχρεώσεις της Ελλάδας να συμμορφώνεται πλήρως με αυτές ως κράτος-μέλος, η ελληνική πραγματικότητα συνεχίζει να χαρακτηρίζεται από καθυστερήσεις και ασυνέχειες. Η ιδρυματική φροντίδα παραμένει η κυρίαρχη μορφή προστασίας για τα ανήλικα άτομα που απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον, ενώ οι εναλλακτικές μορφές παιδικής προστασίας εφαρμόζονται αποσπασματικά (Καλλινικάκη, 2022). Συν τοις άλλοις, οι ΚΥ των ΟΤΑ έχουν περιορισμένο ρόλο στην παιδική προστασία κυρίως λόγω της υποστελέχωσης, του ασαφούς θεσμικού πλαισίου και της έλλειψης εξειδικευμένων εργαλείων παρέμβασης (Καραγκούνης, 2022).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Διεθνείς συμβάσεις και ευρωπαϊκές στρατηγικές για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού

3.1 Εισαγωγή

Η προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού αποτελεί βασική συνιστώσα του σύγχρονου διεθνούς και ευρωπαϊκού πλαισίου ανθρώπινων δικαιωμάτων αντανakλώντας τη σταδιακή αναγνώριση των παιδιών ως αυτόνομων υποκειμένων αξιών με ιδιαίτερες ανάγκες προστασίας και φροντίδας. Η εξέλιξη αυτή αποτυπώνεται σε ένα σύνολο διεθνών συμβάσεων, ευρωπαϊκών κανονιστικών κειμένων και στρατηγικών πολιτικής, τα οποία συγκροτούν ένα ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο για την ευημερία, την ανάπτυξη και την ασφάλεια των παιδιών. Παράλληλα, οι στρατηγικές της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού, την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας και την ασφάλεια στο ψηφιακό περιβάλλον αποτυπώνουν μια πολυδιάστατη προσέγγιση, η οποία συνδέει τα δικαιώματα με την κοινωνική ένταξη, τη συμμετοχή και την πρόληψη των κινδύνων. Το παρόν κεφάλαιο παρουσιάζει συνοπτικά τα κυριότερα σημεία του διεθνούς και ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου αναδεικνύοντας τις αρχές και τις πολιτικές που καθορίζουν τη σύγχρονη παιδική προστασία.

3.2 Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού

Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού, που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Νοεμβρίου 1959, αποτέλεσε διεθνές κείμενο με 10 θεμελιώδεις αρχές για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών αναγνωρίζοντας μεταξύ άλλων το δικαίωμα στην επαρκή φροντίδα (πριν και μετά τη γέννησή του), στην ανάπτυξη, στην εκπαίδευση και στην προστασία από οποιαδήποτε μορφή εκμετάλλευσης και διάκρισης (Ρομπόκου-Καραγιάννης, 2007; Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2023).

3.3 Η Διεθνής Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού

Η ΔΣΔΠ, η οποία ψηφίστηκε το 1989 από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, θεμελιώνει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο προστασίας των παιδιών ως αυτόνομων φορέων δικαιωμάτων, καθώς είναι η πρώτη συνθήκη σε διεθνές επίπεδο που αναδεικνύει και κατοχυρώνει τα παιδιά ως υποκείμενα με εγγενή δικαιώματα. Κεντρικός άξονάς της αποτελούν η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, η οποία οφείλει να καθοδηγεί κάθε απόφαση ή πράξη που το αφορά, ο σεβασμός και η

αποδοχή των απόψεων του παιδιού και η κατοχύρωση της αξίας της ζωής, της διατήρησης της ύπαρξης και της απρόσκοπτης ανάπτυξης της προσωπικότητας του παιδιού (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2023).

Παράλληλα, θεσπίζεται η αρχή της μη διάκρισης διασφαλίζοντας ότι όλα τα παιδιά απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα ανεξαρτήτως φύλου, εθνικότητας, κοινωνικής προέλευσης ή άλλων χαρακτηριστικών. Επιπλέον, περιλαμβάνει διατάξεις για την προστασία από κάθε μορφή βίας, κακοποίησης, εκμετάλλευσης και παραμέλησης, καθώς και ειδική μέριμνα για ευάλωτες ομάδες παιδιών, όπως τα παιδιά χωρίς οικογενειακή φροντίδα, τα παιδιά με αναπηρία, τα παιδιά πρόσφυγες και τα παιδιά που αντιμετωπίζουν προβλήματα με το νόμο (Convention on the Rights of the Child, 1989). Τέλος, η Σύμβαση επιβάλλει στα κράτη την υποχρέωση να λαμβάνουν νομοθετικά, διοικητικά και κοινωνικά μέτρα για την αποτελεσματική προάσπιση των προβλεπόμενων δικαιωμάτων (Ρομπόκου-Καραγιάννη, 2007).

3.4. Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκριναν το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ το Δεκέμβριο του 2000 σύμφωνα με τον οποίο τα παιδιά διαθέτουν το δικαίωμα σε προστασία και φροντίδα που εξασφαλίζουν την ευημερία και την κατάλληλη διαβίωσή τους έχοντας συγχρόνως τη δυνατότητα να διατυπώνουν ελεύθερα τις απόψεις τους. Οι γνώμες τους μάλιστα σχετικά με θέματα που τα αφορούν, λαμβάνονται υπόψη ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά τους. Επίσης, σε κάθε ενέργεια ή απόφαση που αφορά παιδιά, είτε πραγματοποιείται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς φορείς, πρέπει να τίθεται ως υπέρτατη προτεραιότητα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Επιπλέον, κάθε παιδί δικαιούται να διατηρεί τακτική επικοινωνία και απευθείας επαφή με τους δύο γονείς του υπό την προϋπόθεση ότι κάτι τέτοιο δεν αντιβαίνει στο συμφέρον του (Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, 2000).

3.5 Η Σύμβαση Lanzarote

Η Σύμβαση Lanzarote (Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse), η οποία υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2007 και εν συνεχεία κυρώθηκε από το Ελληνικό Κοινοβούλιο με την ψήφιση του Ν. 3727/2008, αποτελεί το πιο ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο για την πρόληψη και καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και

κακοποίησης παιδιών στην Ευρώπη, υποχρεώνοντας τα κράτη μέλη να ποινικοποιούν κάθε μορφή σεξουαλικού εγκλήματος κατά παιδιών, να θεσπίζουν μέτρα πρόληψης, να προστατεύουν τα θύματα και να ενισχύουν τη δίωξη των δραστών (Council of Europe, n.d.; Προεδρία της Κυβέρνησης & Γενική Γραμματεία Συντονισμού, 2023).

Η σύμβαση βασίζεται στις αρχές του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού και της διεθνούς συνεργασίας για την αντιμετώπιση διασυνοριακών φαινομένων, ενώ ταυτόχρονα προωθεί την υιοθέτηση ειδικών νομοθετικών και διοικητικών μέτρων για την προστασία των παιδιών από κάθε μορφή εκμετάλλευσης συμπεριλαμβανομένων των διαδικτυακών μορφών (Council of Europe, n.d.; Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020). Σε εθνικό επίπεδο, η εφαρμογή της σύμβασης ενσωματώνεται μέσω στρατηγικών και προγραμμάτων όπως το ΕΣΔ για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση 2022–2027, το οποίο αποτυπώνει την προσαρμογή των διεθνών και ευρωπαϊκών δεσμεύσεων στην ελληνική πραγματικότητα, δίνοντας έμφαση στην πρόληψη, την ευαισθητοποίηση και τον συντονισμό των φορέων (Προεδρία της Κυβέρνησης & Γενική Γραμματεία Συντονισμού, 2023).

3.6 Η στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του Παιδιού

Η στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού αποσκοπεί στο να προωθήσει την προστασία, την προαγωγή και την ουσιαστική και πλήρη εφαρμογή των δικαιωμάτων όλων των παιδιών στην ΕΕ λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις πάνω από 10.000 παιδιών στο σχεδιασμό του. Η στρατηγική καλύπτει έξι θεματικές προτεραιότητες, τη συμμετοχή των παιδιών στη δημοκρατική ζωή, την κοινωνική και οικονομική ένταξη, την παιδική προστασία από την άσκηση βίας, τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη, την ασφάλεια στο ψηφιακό περιβάλλον και τη διεθνή διάσταση σε σχέση με τη δράση και την ευθύνη της ΕΕ πέρα από τα εσωτερικά της σύνορα έχοντας ως στόχο την προαγωγή και προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών σε παγκόσμιο επίπεδο προκειμένου να ενσωματωθούν τα δικαιώματα των παιδιών σε όλες τις σχετικές πολιτικές της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021).

Επιπλέον, η ανωτέρω στρατηγική συμπληρώνεται με πρακτικά μέτρα από την πολιτική πρωτοβουλία της ΕΕ, Ευρωπαϊκή Εγγύηση για τα Παιδιά (Child Guarantee) για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, απαιτώντας από τα κράτη-μέλη να εξασφαλίσουν για τα παιδιά που κινδυνεύουν πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, όπως υψηλής ποιότητας πρόωμη εκπαίδευση και

φροντίδα, υγεία, τουλάχιστον ένα υγιεινό γεύμα ημερησίως και στέγαση. Τέλος, κάθε κράτος-μέλος οφείλει να εκπονήσει ΕΣΔ αξιοποιώντας ευρωπαϊκούς πόρους, ώστε η Εγγύηση να ενσωματωθεί στις εθνικές πολιτικές παιδικής προστασίας (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2021). Ως εκ τούτου, η ελληνική πολιτεία έθεσε σε ισχύ το Ν. 4837/2021, ο οποίος συνδέεται ρητά με το ανωτέρω ευρωπαϊκό πρόγραμμα (Ν. 4837/2021, άρθρο 53). Συγκεκριμένα, στο Άρθρο 53 του ιδίου Ν. αναφέρεται ότι το Ε.Κ.Κ.Α. ορίζεται ως ο «Εθνικός Συντονιστής» της Ευρωπαϊκής Εγγύησης για τα Παιδιά και σκοπός αυτού του ρόλου είναι να συντονίζει και να παρακολουθεί την εφαρμογή της Σύστασης (ΕΕ) 2021/1004 του Συμβουλίου για το Child Guarantee και την εκπόνηση του αντίστοιχου Εθνικού Σχεδίου Δράσης με σκοπό την ενίσχυση της δυνατότητας των παιδιών να αξιοποιούν θεμελιώδεις υπηρεσίες, την προώθηση της ισότιμης κοινωνικής τους συμμετοχής και την καταπολέμηση φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού και άνισης μεταχείρισης.

3.7 Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για ένα Καλύτερο Διαδίκτυο για τα Παιδιά

Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για ένα Καλύτερο Διαδίκτυο για τα Παιδιά (Better Internet for Kids), που υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 11 Μαΐου 2022, αποτελεί ένα ολοκληρωμένο ευρωπαϊκό πλαίσιο δράσης για τη διασφάλιση της προστασίας, του σεβασμού και της ενδυνάμωσης των παιδιών στο ψηφιακό περιβάλλον. Στόχος της στρατηγικής είναι να εξασφαλίσει ένα ψηφιακό περιβάλλον φιλικό, ασφαλές και κατάλληλο ως προς την ηλικία, στο οποίο τα παιδιά μπορούν να εξερευνούν, να μαθαίνουν και να εκφράζονται, χωρίς να εκτίθενται σε βλαβερό ή παράνομο περιεχόμενο, εκφοβισμό, παραπληροφόρηση ή άλλους κινδύνους που πλήττουν την ψυχική και κοινωνική τους ανάπτυξη (European Commission, 2022). Η προαναφερθείσα στρατηγική οργανώνεται γύρω από τρεις βασικούς πυλώνες: την προστασία των παιδιών από επιβλαβείς διαδικτυακές εμπειρίες, την ενδυνάμωση των παιδιών, ώστε να έχουν τις δεξιότητες και τη γνώση για να περιηγούνται με ασφάλεια στο διαδίκτυο, και τη ενίσχυση της ενεργού συμμετοχής τους στη διαμόρφωση της ψηφιακής πολιτικής και πρακτικών (European Commission, 2022).

Τα μέτρα της στρατηγικής περιλαμβάνουν δράσεις για την εφαρμογή κανόνων ασφαλείας σε ψηφιακές υπηρεσίες, την υποστήριξη εκστρατειών ενημέρωσης μέσω των Safer Internet Centres και τη συνεργασία με τους φορείς εκπαίδευσης και οικογένειες για την προώθηση ψηφιακής ευφυΐας και κριτικής σκέψης. Στην ελληνική πραγματικότητα, το ΕΣΔ για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική

Κακοποίηση και Εκμετάλλευση 2022–2027 ενσωματώνει αυτές τις ευρωπαϊκές επιδιώξεις προωθώντας μέτρα που στοχεύουν στην πρόληψη της διαδικτυακής βίας και εκμετάλλευσης, τη βελτίωση της ψηφιακής ασφάλειας και εκπαίδευσης και την ενίσχυση της προστασίας των παιδιών εντός διαδικτύου (Προεδρία της Κυβέρνησης & Γενική Γραμματεία Συντονισμού, 2023).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Μοντέλα πρόληψης της παιδικής κακοποίησης και διεθνείς καλές πρακτικές παιδικής προστασίας

4.1 Εισαγωγή

Η συνηγορία για παιδιά σε κίνδυνο αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους των δημοτικών ΚΥ, οι οποίες παρεμβαίνουν για την προστασία και την υποστήριξη παιδιών και οικογενειών προάγοντας ταυτόχρονα την πρόληψη για κάθε μορφή κακοποίησης. Η αποτελεσματική πρόληψη στηρίζεται τόσο στην ενίσχυση των προστατευτικών παραγόντων όσο και στη δημιουργία ασφαλών και υποστηρικτικών περιβαλλόντων, ενώ παράλληλα απαιτεί την εφαρμογή πολυεπίπεδων παρεμβάσεων. Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται διεθνώς αναγνωρισμένα μοντέλα και καλές πρακτικές πρόληψης και παιδικής προστασίας, τα οποία έχουν αναδειχθεί ως αποτελεσματικά στην ενίσχυση των προστατευτικών παραγόντων. Συγκεκριμένα, αναλύονται το οικολογικό μοντέλο και η ευαισθητοποιημένη στο τραύμα προσέγγιση ως θεωρητικά μοντέλα πρόληψης, καθώς και η εφαρμογή πρακτικών, όπως το δίκτυο Barnahus, το έργο PROMISE και η πρωτοβουλία Operation Encompass του Ηνωμένου Βασιλείου. Η ανάλυση αυτών των μοντέλων και πρακτικών αποσκοπεί στην ανάδειξη στρατηγικών που μπορούν να ενισχύσουν την πρόληψη και την προστασία παιδιών σε τοπικό επίπεδο.

4.2 Μοντέλα πρόληψης της παιδικής κακοποίησης

4.2.1 Το Οικολογικό Μοντέλο

Το οικολογικό μοντέλο, όπως αρχικά περιγράφεται από τον Belsky (1980), θεωρεί την παιδική κακοποίηση και παραμέληση ως αποτέλεσμα πολυεπίπεδων αλληλεπιδράσεων μεταξύ ατομικών, οικογενειακών, κοινωνικών και πολιτισμικών παραγόντων. Η βασική ιδέα είναι ότι δεν αρκεί η εξέταση μόνο των γονέων ή του παιδιού, καθώς επίσης η ανάλυση πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις σχέσεις και το περιβάλλον σε διαφορετικά επίπεδα:

1. **Μικροσύστημα (Microsystem):** Περιλαμβάνει τις άμεσες σχέσεις του παιδιού, κυρίως την οικογένεια και τους γονείς. Εδώ εντοπίζονται οι πιο άμεσοι παράγοντες κινδύνου, όπως γονεϊκή ψυχοπαθολογία, ακατάλληλες γονεϊκές πρακτικές, φτώχεια, δυσκολίες στην επικοινωνία και έλλειψη υποστήριξης (Belsky, 1980; Mulder et al., 2018).

2. **Μεσοσύστημα (Mesosystem):** Αναφέρεται στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ διαφορετικών μικροσυστημάτων, όπως οικογένεια–σχολείο ή οικογένεια–υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας. Η ποιότητα αυτών των σχέσεων επηρεάζει την ευαλωτότητα του παιδιού σε παραμέληση ή κακοποίηση (Belsky, 1980).
3. **Εξωσύστημα (Exosystem):** Περιλαμβάνει κοινωνικά πλαίσια που επηρεάζουν έμμεσα το παιδί, όπως η εργασία των γονέων, η γειτονιά και οι διαθέσιμες ΚΥ. Παράγοντες όπως ανεργία, έλλειψη κοινωνικής στήριξης και περιορισμένη πρόσβαση σε παιδική μέριμνα αυξάνουν τον κίνδυνο παραμέλησης (Mulder et al., 2018; Sidebotham & Heron, 2006).
4. **Μακροσύστημα (Macrosystem):** Αναφέρεται στις πολιτισμικές αξίες, κοινωνικές πολιτικές και ευρύτερες οικονομικές συνθήκες. Η στάση της κοινωνίας απέναντι στα παιδιά, η πολιτική προστασίας και οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες σε αυτό το επίπεδο (Mulder et al., 2018).

Η έρευνα των Mulder et al. (2018) επιβεβαιώνει ότι οι παράγοντες κινδύνου για παραμέληση παιδιών εντοπίζονται σε όλα τα επίπεδα του οικολογικού μοντέλου δίνοντας έμφαση στο μικρο- και μεσο-επίπεδο, όπου οι επιρροές είναι πιο άμεσες και ισχυρές. Παράλληλα, τονίζεται ότι οι επιδράσεις των εξω- και μακρο-συστημάτων είναι λιγότερο διερευνημένες. Επιπλέον, κατά τους Sidebotham & Heron (2006), στο πρόγραμμα Children of the Nineties η ανάλυση κινδύνων για παιδική κακοποίηση δείχνει ότι γονεϊκοί, παιδικοί και οικογενειακοί παράγοντες συσχετίζονται με αυξημένο κίνδυνο αλλά και παράγοντες της κοινότητας (π.χ., κοινωνικοοικονομική κατάσταση, γειτονιά) επηρεάζουν σημαντικά την πιθανότητα παραμέλησης ή κακοποίησης. Η μελέτη υπογραμμίζει την ανάγκη συστημικών παρεμβάσεων σε όλα τα επίπεδα, όχι μόνο σε επίπεδο οικογένειας.

Συνολικά, το οικολογικό μοντέλο παρέχει ένα πολυεπίπεδο πλαίσιο για την πρόληψη της παιδικής κακοποίησης, καθώς επιτρέπει τον εντοπισμό των παραγόντων κινδύνου, την κατανόηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ επιπέδων και τη σχεδίαση παρεμβάσεων που καλύπτουν τόσο το άμεσο όσο και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού. Η αποτελεσματικότητα στην πρόληψη εξαρτάται από την πλήρη αξιοποίηση όλων των επιπέδων και την ενσωμάτωση των συμπερασμάτων σε πολιτικές, υπηρεσίες και υποστηρικτικά προγράμματα για οικογένειες.

4.2.2 Η Ευαισθητοποιημένη στο Τραύμα Προσέγγιση

Σύμφωνα με τη Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA, 2014), η κατανόηση και η αντιμετώπιση των τραυματικών εμπειριών αποτελούν θεμελιώδη προϋπόθεση για την αποτελεσματική πρόληψη και παρέμβαση σε όλα τα επίπεδα του συστήματος παιδικής προστασίας. Η προσέγγιση αυτή (trauma-informed approach) δεν επικεντρώνεται μόνο στην αποκατάσταση του τραύματος μετά την εμφάνιση της κακοποίησης αλλά στοχεύει στη διαμόρφωση θεσμών, οργανισμών και κοινοτήτων που αναγνωρίζουν, προλαμβάνουν και αποτρέπουν τη (επανα)τραυματοποίηση των παιδιών.

Η θεωρητική βάση της προσέγγισης στηρίζεται στην κατανόηση των **τριών “Ε”** του τραύματος: του γεγονότος (event), της εμπειρίας του γεγονότος (experience) και των επιπτώσεων (effect). Το τραυματικό γεγονός μπορεί να αφορά πράξεις βίας, παραμέληση ή απώλεια, ενώ η εμπειρία του από το παιδί εξαρτάται από παράγοντες, όπως η ηλικία, οι οικογενειακές σχέσεις και το υποστηρικτικό πλαίσιο. Οι επιπτώσεις του τραύματος εκτείνονται από συναισθηματικές δυσκολίες και διαταραχές συμπεριφοράς έως και μακροχρόνιες επιδράσεις στη σωματική υγεία (SAMHSA, 2014).

Στο πλαίσιο αυτό, η SAMHSA (2014) ορίζει τέσσερις βασικές παραδοχές (the “four R’s”) που θεμελιώνουν μια «τραυματο-ενημερωμένη πρακτική»:

- (α) **Realize** – συνειδητοποίηση της έκτασης και των επιπτώσεων του τραύματος,
- (β) **Recognize** – αναγνώριση των σημείων και συμπτωμάτων τραυματισμού,
- (γ) **Respond** – ενσωμάτωση της γνώσης για το τραύμα σε όλες τις πρακτικές και διαδικασίες, και
- (δ) **Resist Re-traumatization** – ενεργή αποφυγή πρακτικών που ενδέχεται να επανατραυματίσουν το παιδί.

Οι τέσσερις αυτές αρχές συνθέτουν το θεμέλιο μιας προληπτικής προσέγγισης, η οποία αποσκοπεί στη διαμόρφωση συστημάτων που προάγουν την ασφάλεια, τη σταθερότητα και τη φωνή του παιδιού.

Περαιτέρω, η SAMHSA (2014) περιγράφει έξι θεμελιώδεις αρχές που συγκροτούν την ουσία της «τραυματο-ενημερωμένης φροντίδας» και μπορούν να αποτελέσουν οδηγό για την πρόληψη της παιδικής κακοποίησης:

1. **Ασφάλεια (Safety):** Διασφάλιση φυσικής και ψυχολογικής προστασίας σε κάθε αλληλεπίδραση με το παιδί.
2. **Εμπιστοσύνη και Διαφάνεια (Trustworthiness and Transparency):** Δημιουργία διαφανών διαδικασιών και σταθερών σχέσεων εμπιστοσύνης με τα παιδιά και τις οικογένειές τους.
3. **Υποστήριξη από ομοτίμους (Peer Support):** Ενεργοποίηση κοινοτικών και οικογενειακών δικτύων υποστήριξης.
4. **Συνεργασία και Αμοιβαιότητα (Collaboration and Mutuality):** Διεπιστημονική συνεργασία με ίσους όρους και κοινή ευθύνη για την ευημερία του παιδιού.
5. **Ενδυνάμωση, Φωνή και Επιλογή (Empowerment, Voice and Choice):** Ενίσχυση της συμμετοχής και της αυτενέργειας του παιδιού στις αποφάσεις που το αφορούν.
6. **Πολιτισμικά, Ιστορικά και Ζητήματα Φύλου:** Αναγνώριση των πολιτισμικών και κοινωνικών παραγόντων που επηρεάζουν την εμπειρία του τραύματος με σεβασμό στη διαφορετικότητα και την ιστορική μνήμη.

Η εφαρμογή ενός «τραυματο-ενημερωμένου μοντέλου πρόληψης» απαιτεί πολυεπίπεδη στρατηγική παρέμβαση. Η SAMHSA (2014) προτείνει δέκα τομείς υλοποίησης, οι οποίοι αφορούν τη διακυβέρνηση και την ηγεσία, τη χάραξη πολιτικής, το φυσικό και συναισθηματικό περιβάλλον, τη συμμετοχή παιδιών και οικογενειών, τη διατομεακή συνεργασία, την ανίχνευση και αξιολόγηση τραύματος, την εκπαίδευση του προσωπικού, τη διασφάλιση ποιότητας, τη χρηματοδότηση και την αξιολόγηση των παρεμβάσεων. Οι τομείς αυτοί συνθέτουν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο πρόληψης που ενσωματώνει την επιστημονική γνώση, την εμπειρία των επαγγελματιών και τη φωνή των παιδιών.

Στην πράξη η προσέγγιση αυτή μεταφράζεται σε ενέργειες, όπως η δημιουργία ασφαλών χώρων έκφρασης (safe spaces), η καθιέρωση πρωτοκόλλων έγκαιρης ανίχνευσης και παραπομπής, η εκπαίδευση επαγγελματιών όλων των κλάδων στην αναγνώριση τραύματος και η ενίσχυση των κοινοτικών δικτύων που στηρίζουν τα παιδιά και τις οικογένειες. Παράλληλα, η εφαρμογή «της τραυματο-ενημερωμένης προσέγγισης» ενδυναμώνει τη συνεργασία ανάμεσα σε υπηρεσίες παιδικής

προστασίας, εκπαίδευσης, υγείας και δικαιοσύνης προωθώντας ένα κοινό αξιακό πλαίσιο που βασίζεται στην ενσυναίσθηση, την ασφάλεια και τη συμμετοχή.

Συνολικά, «η τραυματο-ενημερωμένη προσέγγιση» της SAMHSA (2014) συνιστά ένα ολιστικό μοντέλο πρόληψης που εστιάζει όχι μόνο στο «τι συνέβη στο παιδί», αλλά στο «τι χρειάζεται για να ανακάμψει και να αναπτυχθεί». Μέσα από τη συστημική ευαισθητοποίηση και την ενδυνάμωση των παιδιών, των οικογενειών και των κοινοτήτων, το μοντέλο αυτό συμβάλλει ουσιαστικά στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος μηδενικής ανοχής απέναντι στην κακοποίηση ενισχύοντας ταυτόχρονα την ανθεκτικότητα και την ψυχοκοινωνική ευημερία των παιδιών.

4.3 Καλές διεθνείς πρακτικές πρόληψης της παιδικής κακοποίησης

4.3.1 Το Σύστημα Barnahus

Το Σύστημα Barnahus (από τη σκανδιναβική λέξη που σημαίνει «Σπίτι των Παιδιών») αποτελεί ένα καινοτόμο μοντέλο διεθνώς αναγνωρισμένο για τη διαχείριση περιπτώσεων παιδικής κακοποίησης δίνοντας έμφαση στη σεξουαλική κακοποίηση και σε θύματα ή σε μάρτυρες βίας (Barnahus Network, 2025; Council of Europe, 2018). Η κύρια φιλοσοφία του είναι η συγκέντρωση όλων των απαραίτητων υπηρεσιών κάτω από μία «στέγη», ώστε το παιδί να μην υποστεί επιπλέον τραύμα μέσω πολλαπλών διαδικασιών και επαναλαμβανόμενων συνεντεύξεων (Markina et al., 2021). Το μοντέλο Barnahus αναπτύχθηκε αρχικά στην Ισλανδία το 1998 και επεκτάθηκε στις υπόλοιπες χώρες της βόρειας Ευρώπης, όπου ενσωματώθηκε στα εθνικά συστήματα παιδικής προστασίας και δικαιοσύνης (Barnahus Network, 2025; Markina et al., 2021). Η εφαρμογή στις χώρες αυτές έθεσε τα θεμέλια για τη διάδοση του μοντέλου σε ολόκληρη την Ευρώπη αποδεικνύοντας την αποτελεσματικότητα της προσέγγισης σε διαφορετικά νομικά και κοινωνικά πλαίσια.

Το εν λόγω σύστημα λειτουργεί βάσει αρχών που καθορίζουν την παιδοκεντρική και διεπιστημονική του προσέγγιση:

1. Προστασία του καλύτερου συμφέροντος του παιδιού: Οι αποφάσεις για την παρέμβαση και τη φροντίδα του παιδιού βασίζονται πάντα στο συμφέρον και τις ανάγκες του (Barnahus Network, 2025).

2. Διεπιστημονική συνεργασία: Στελέχη από το δικαστικό σύστημα (αστυνομία, εισαγγελία), τις ΚΥ, την υγειονομική περίθαλψη και την ψυχολογική υποστήριξη συνεργάζονται για την ολοκληρωμένη διαχείριση της υπόθεσης (Markina et al., 2021).
3. Μία στέγη (one-stop shop): Οι υπηρεσίες παρέχονται σε ενιαίο περιβάλλον περιορίζοντας την ανάγκη πολλαπλών επισκέψεων και την ψυχολογική επιβάρυνση των παιδιών (Council of Europe, 2018).
4. Forensic interview: Η συνέντευξη του παιδιού διεξάγεται από εκπαιδευμένο προσωπικό με τεκμηριωμένα πρωτόκολλα, ώστε να διασφαλίζεται η ακρίβεια και η προστασία του παιδιού (Barnahus Network, 2025).
5. Ιατρική αξιολόγηση: Παρέχεται για δικαστικούς σκοπούς και για την αποκατάσταση της υγείας του παιδιού (Barnahus Network, 2025).
6. Ψυχολογική υποστήριξη: Προσφέρεται βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη ψυχολογική παρέμβαση στο παιδί και στους φροντιστές του (Markina et al., 2021).
7. Διαχείριση και παρακολούθηση της υπόθεσης: Οι υπηρεσίες συνεργάζονται για τη συνολική διαχείριση της υπόθεσης εξασφαλίζοντας το συντονισμό μεταξύ έρευνας, δικαστικών διαδικασιών και θεραπείας (Barnahus Network, 2025).
8. Καταγραφή της κατάθεσης: Η συνέντευξη καταγράφεται οπτικοακουστικά, ώστε να χρησιμοποιείται ως αποδεικτικό στοιχείο χωρίς την ανάγκη επανάληψης (Barnahus Network, 2025).
9. Ποιότητα και πρότυπα: Το Barnahus Network έχει καθιερώσει τα «Barnahus Quality Standards», που καθορίζουν τη δομή, τις διαδικασίες, τη διασφάλιση της ιδιωτικότητας και τη συμμετοχή των παιδιών (Barnahus Network, 2025).

Παράλληλα, το Barnahus αποτελεί «υποσχόμενη πρακτική» στο πλαίσιο της Σύμβασης Lanzarote για την προστασία παιδιών από σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση (Council of Europe, 2018). Το μοντέλο διασφαλίζει ταυτόχρονα την τήρηση των νομικών διαδικασιών και την παροχή θεραπευτικής υποστήριξης μειώνοντας την ψυχολογική επιβάρυνση του παιδιού και αυξάνοντας την αξιοπιστία των αποδεικτικών στοιχείων (Markina et al., 2021). Επιπλέον, το Barnahus Network προωθεί την εφαρμογή του μοντέλου σε εθνικό και διεθνές επίπεδο παρέχοντας καθοδήγηση, εργαλεία και εκπαίδευση (Barnahus Network, 2025).

Συμπερασματικά, το προαναφερθέν σύστημα αποτελεί ένα παιδοκεντρικό, ολοκληρωμένο και διεπιστημονικό μοντέλο παρέμβασης σε περιπτώσεις παιδικής κακοποίησης. Η συγκέντρωση των υπηρεσιών σε ενιαίο περιβάλλον, η διασφάλιση της προστασίας του παιδιού, η διεπιστημονική συνεργασία και η τήρηση αυστηρών προτύπων ποιότητας καθιστούν το Barnahus διεθνώς αναγνωρισμένο πρότυπο προστασίας παιδιών. Η αποτελεσματικότητα του μοντέλου έχει επιβεβαιωθεί από την εφαρμογή του στις χώρες της βόρειας Ευρώπης (Ισλανδία, Σουηδία, Νορβηγία και Δανία), όπου μειώνει τη δευτερογενή θυματοποίηση, ενισχύει την αξιοπιστία των αποδεικτικών στοιχείων και υποστηρίζει τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη (Barnahus Network, 2025; Council of Europe, 2018; Markina et al., 2021).

4.3.2 Η πρωτοβουλία PROMISE

Το πρόγραμμα προστασίας PROMISE αποτελεί μια πρωτοβουλία του Συμβουλίου των Χωρών της Βαλτικής Θάλασσας με κύριο στόχο την προώθηση του μοντέλου Barnahus σε ευρωπαϊκό επίπεδο ως πρότυπο παροχής ολοκληρωμένης υποστήριξης σε παιδιά – θύματα ή μάρτυρες βίας (CBSS, n.d.-a). Το PROMISE οργανώνεται σε διαδοχικές φάσεις δράσης. Η αρχική φάση (2015–2017) επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη των «European Barnahus Quality Standards» και τη δημιουργία βάσεων για το ευρωπαϊκό κίνημα Barnahus (CBSS, 2017). Στη συνέχεια, η φάση PROMISE II (2017–2019) υποστήριξε τεχνικά τις χώρες στην υιοθέτηση του μοντέλου (παροχή εκπαίδευσης σε επαγγελματίες, καθοδήγηση για θεσμική προσαρμογή, ανάπτυξη διαδικασιών κατά το πρότυπο Barnahus και προώθηση συνεργασίας μεταξύ χωρών), ενώ η τρίτη φάση (2020–2023) περιλάμβανε πανεπιστημιακή εκπαίδευση σε ανακριτικές συνεντεύξεις, θεραπευτική προσέγγιση, ανάπτυξη εργαλείων διαχείρισης υποθέσεων και συμμετοχή των παιδιών (Children at Risk, n.d.-a). Η τέταρτη φάση (PROMISE 4) επέκτεινε το έργο σε νέες χώρες και ενίσχυσε τη διεπιστημονική συνεργασία διεξάγοντας εκπαιδεύσεις βασισμένες στο ανωτέρω πρότυπο (Children at Risk, n.d.-b).

Οι κύριοι άξονες δράσης του PROMISE περιλαμβάνουν τη διωπηρεσιακή συνεργασία για παιδιά θύματα trafficking, την προσαρμογή διαδικασιών Barnahus για περιπτώσεις διαδικτυακής σεξουαλικής βίας, την ανάπτυξη περιεκτικών συστημάτων προστασίας παιδιών, τη διασφάλιση ασφαλών διαδρομών μέσω εργαλείων

παρακολούθησης της πορείας του παιδιού και την αξιολόγηση του αντίκτυπου του Barnahus στο ποινικό σύστημα (CBSS, n.d.-b).

Το πρόγραμμα υποστηρίζει επίσης το PROMISE Barnahus Network, ένα δίκτυο χωρών, οργανισμών και επαγγελματιών που συνεργάζονται για την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και καλών πρακτικών σχετικά με το μοντέλο Barnahus (CBSS, n.d.-b). Το δίκτυο παρέχει εκπαιδεύσεις, εργαλεία, οδηγούς, συλλέγει και αναλύει δεδομένα και προωθεί τη συμμετοχή των παιδιών στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των υπηρεσιών (CBSS, n.d.-b). Το όραμα του PROMISE είναι η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού περιβάλλοντος όπου όλα τα παιδιά απολαμβάνουν προστασία από τη βία. Για αυτόν τον σκοπό, η πρωτοβουλία προωθεί θεσμικές παρεμβάσεις, ολοκληρωμένα συστήματα υπηρεσιών για τον εντοπισμό, την παραπομπή, την αξιολόγηση και την αποκατάσταση θυμάτων, καθώς και διαδικασίες δικαιοσύνης φιλικές προς τα παιδιά (CBSS, n.d.-a).

Η προσέγγιση αυτή παρουσιάζει σημαντικά πλεονεκτήματα: η συνδυασμένη νομική, ψυχοκοινωνική και υγειονομική υποστήριξη μειώνει τον κίνδυνο επαναθυματοποίησης, ενώ η διακρατική δικτύωση ενισχύει τη διάχυση καλών πρακτικών. Επιπλέον, η αξιολόγηση μέσω μετρήσιμων δεικτών αυξάνει τη λογοδοσία και την αποτελεσματικότητα. Ωστόσο, η υιοθέτηση του μοντέλου σε κράτη με διαφορετικά συστήματα δικαιοσύνης απαιτεί προσαρμογές, ενώ η βιωσιμότητα εξαρτάται από δεσμεύσεις χρηματοδότησης, εκπαίδευσης επαγγελματιών και πολιτικής βούλησης (CBSS, n.d.-a). Συνολικά, το PROMISE προάγει τα δικαιώματα των παιδιών και την συνεργασία μεταξύ επαγγελματικών και θεσμικών φορέων.

4.3.3 Η Επιχείρηση Encompass

Η πρωτοβουλία Operation Encompass αποτελεί ένα σύστημα έγκαιρης κοινοποίησης πληροφοριών μεταξύ αστυνομικών δυνάμεων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με στόχο την άμεση υποστήριξη παιδιών που εκτίθενται σε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας. Η βασική αρχή του προγράμματος είναι ότι η γνώση ενός πρόσφατου περιστατικού επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να προσφέρουν στο παιδί κατάλληλη φροντίδα και να κατανοήσουν ενδεχόμενες αλλαγές στη συμπεριφορά του από την πρώτη κιόλας σχολική ημέρα μετά το συμβάν (Operation Encompass, n.d.).

Το νομικό πλαίσιο της Operation Encompass αποτυπώνεται αρχικά στο «Section 49A του Domestic Abuse Act 2021» και εν συνεχεία στο «Section 20 of the Victims and Prisoners Act 2024» βάσει του οποίου όλες οι αστυνομικές δυνάμεις της Αγγλίας και της Ουαλίας υποχρεούνται να ενημερώνουν τα σχολεία κάθε φορά που παρευρίσκονται σε περιστατικό ενδοοικογενειακής βίας στο οποίο εμπλέκονται παιδιά ανεξάρτητα από το αν τα παιδιά ήταν παρόντα ή βρίσκονταν προσωρινά αλλού. Η ειδοποίηση πρέπει να αποστέλλεται πριν την έναρξη της επόμενης σχολικής ημέρας προκειμένου τα σχολεία να ανταποκρίνονται αμέσως στις ανάγκες των μαθητών (UK Government, 2024).

Η κοινοποίηση προς το σχολείο περιλαμβάνει στοιχεία, όπως το όνομα και την ημερομηνία γέννησης του παιδιού, τη σχέση του με τα εμπλεκόμενα άτομα, τον αριθμό αναφοράς της αστυνομίας, τον χρόνο και τον τόπο του περιστατικού, εάν το παιδί ήταν παρόν, καθώς και πληροφορίες για τη συναισθηματική του κατάσταση (UK Government, 2024). Η μετάδοση αυτών των δεδομένων πραγματοποιείται σε ένα εξειδικευμένο πρόσωπο αναφοράς του σχολείου (Key-Adult), ο οποίος είναι ειδικά εκπαιδευμένος για να χειρίζεται ευαίσθητες πληροφορίες και να παρέχει κατάλληλη υποστήριξη (Operation Encompass, n.d.).

Το πρόγραμμα καλύπτει όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα από την έναρξη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης έως την ηλικία των 17 ετών περιλαμβάνοντας σχολεία, ακαδημίες, κολέγια και μονάδες εναλλακτικής εκπαίδευσης. Δεν καλύπτει νομικά νηπιαγωγεία ή νέους άνω των 18 ετών, αν και ορισμένες αστυνομικές δυνάμεις επεκτείνουν την εφαρμογή του πέραν του ελάχιστου νομικού πλαισίου (UK Government, 2024). Σε περιπτώσεις, όπου το παιδί δε φοιτά στο σχολείο ή απουσιάζει, η ειδοποίηση αποστέλλεται στην αρμόδια τοπική αρχή. Σημαντικό είναι ότι το Operation Encompass δεν αντικαθιστά τις συνήθεις διαδικασίες προστασίας παιδιών αλλά λειτουργεί συμπληρωματικά προς αυτές (UK Government, 2024).

Το Operation Encompass συνοδεύεται από εκπαιδευτικά εργαλεία και οδηγίες, καθώς και δωρεάν κατάρτιση για επαγγελματίες της εκπαίδευσης και της αστυνομίας, με στόχο την ενίσχυση της κατανόησης των επιπτώσεων της ενδοοικογενειακής βίας στα παιδιά και την παροχή σταθερής υποστηρικτικής σχέσης εντός του σχολικού περιβάλλοντος (Operation Encompass, n.d.). Μέσα από αυτή τη συνεργασία

επιδιώκεται να αναγνωριστούν τα παιδιά ως ανεξάρτητα θύματα ενδοοικογενειακής βίας και να εξασφαλιστεί ότι οι ανάγκες τους αντιμετωπίζονται έγκαιρα και αποτελεσματικά (Operation Encompass, n.d.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική Προστασία Παιδιών

5.1 Εισαγωγή

Το παρόν κεφάλαιο εξετάζει το ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην προστασία των παιδιών και τη συμβολή των ΚΛ των δημοτικών υπηρεσιών στη διαχείριση περιπτώσεων ανηλίκων σε κίνδυνο. Αρχικά, περιγράφεται η διαδικασία παρέμβασης σε υποθέσεις ανηλίκων που διατρέχουν κίνδυνο, ενώ στη συνέχεια παρουσιάζονται οι εναλλακτικές μορφές παιδικής προστασίας στις οποίες οι ΚΛ διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην αξιολόγηση, την υποστήριξη και την τοποθέτηση των παιδιών σε ασφαλές και σταθερό περιβάλλον.

5.2 Κοινωνική εργασία στην Τοπική Αυτοδιοίκηση: προστασία παιδιών σε κίνδυνο

Η εμπλοκή των ΚΛ των ΟΠΑ των δημοτικών ΚΥ σε υποθέσεις κακοποίησης ανηλίκων ενεργοποιείται κατά βάσει κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας, η οποία εκδίδεται εφόσον υπάρχουν ενδείξεις ή καταγγελίες ότι η σωματική, ψυχική ή κοινωνική ευημερία του παιδιού τίθεται σε κίνδυνο (Μάνθου, 2016). Σύμφωνα με το εγχειρίδιο ενεργειών της UNICEF (2025), για την προστασία παιδιών σε κίνδυνο ο ρόλος του ΚΛ είναι καίριος και πολύπλευρος, καθώς συνδυάζει τη διερεύνηση, την αξιολόγηση, την παρέμβαση και την εισήγηση μέτρων με κεντρικό άξονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Το πρώτο βήμα αφορά τη λήψη της εισαγγελικής εντολής και τη σαφή κατανόηση του περιεχομένου, του σκοπού και του χρονικού πλαισίου της. Ο ΚΛ οφείλει να αποσαφηνίσει αν πρόκειται για προκαταρκτική κοινωνική έρευνα, για επείγουσα διερεύνηση κινδύνου ή για παρακολούθηση και υποστήριξη οικογένειας, σύμφωνα με τις προβλεπόμενες διαδικασίες παιδικής προστασίας (ΙΥΠ, 2023; Unicef, 2025). Σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις κακοποίησης ή παραμέλησης, ο ΚΛ προβαίνει σε άμεση εκτίμηση του βαθμού επικινδυνότητας λαμβάνοντας υπόψη τη φύση και τη σοβαρότητα των καταγγελιών, καθώς και τους επιβαρυντικούς κοινωνικούς και οικογενειακούς παράγοντες (Black et al., 2001).

Η εκτίμηση αυτή περιλαμβάνει την αξιολόγηση της άμεσης ασφάλειας του παιδιού, της σοβαρότητας των καταγγελιών και της δυνατότητας του οικογενειακού

περιβάλλοντος να προστατεύσει το ανήλικο. Η διεθνής βιβλιογραφία επισημαίνει ότι η έγκαιρη αναγνώριση του κινδύνου και η ταχεία ενεργοποίηση μηχανισμών προστασίας είναι κρίσιμες για την αποτροπή περαιτέρω βλάβης (Mikton & Butchart, 2009). Εφόσον διαπιστωθεί άμεσος κίνδυνος, ο ΚΛ εισηγείται χωρίς καθυστέρηση την ανάγκη λήψης προστατευτικών μέτρων σε συνεργασία με την Εισαγγελία και άλλους αρμόδιους φορείς (IYPI, 2023; Unicef, 2025).

Η κοινωνική έρευνα αποτελεί τον βασικό πυλώνα της παρέμβασης. Ο ΚΛ πραγματοποιεί συνεντεύξεις με το παιδί, τους γονείς ή κηδεμόνες και άλλα σημαντικά πρόσωπα προσαρμόζοντας τη μεθοδολογία του στην ηλικία, το αναπτυξιακό στάδιο και την ψυχοσυναισθηματική κατάσταση του παιδιού, ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητα των πληροφοριών και η προστασία του ανηλίκου (Goodyear-Brown, 2012). Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στη φιλική προς το παιδί προσέγγιση, στην αποφυγή επανατραυματισμού και στη διασφάλιση της εμπιστευτικότητας, καθώς η κακοποίηση έχει σοβαρές και μακροχρόνιες ψυχολογικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη του παιδιού (Fahrudin et al., 2016).

Παράλληλα, διενεργούνται κατ' οίκον επισκέψεις και συλλέγονται πληροφορίες από το σχολείο, τις υπηρεσίες υγείας και άλλους εμπλεκόμενους φορείς, προκειμένου να διαμορφωθεί μια σφαιρική εικόνα της κατάστασης του παιδιού και του οικογενειακού του περιβάλλοντος (Unicef, 2025). Στο πλαίσιο της έρευνας, ο ΚΛ αξιολογεί τη λειτουργικότητα της οικογένειας, τις σχέσεις μεταξύ των μελών, τυχόν ιστορικό βίας, εξαρτήσεων ή ψυχικών δυσκολιών, καθώς και κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάζουν την ποιότητα της γονεϊκής φροντίδας (Bennett et al., 2006; Unicef, 2025). Η αξιολόγηση αυτή δεν περιορίζεται στην καταγραφή προβλημάτων αλλά επιχειρεί να εντοπίσει προστατευτικούς παράγοντες, πηγές ανθεκτικότητας και δυνατότητες υποστήριξης και ενδυνάμωσης της οικογένειας, με στόχο, όπου είναι δυνατό, τη διατήρηση του παιδιού σε ένα ασφαλές οικογενειακό περιβάλλον (Berger & Font, 2015; Martinez-Torteya et al., 2009). Η προσέγγιση αυτή συνάδει με τις αρχές της ενδυναμωτικής κοινωνικής εργασίας, η οποία εστιάζει τόσο στους κινδύνους όσο και στις δυνατότητες των υποκειμένων (Dubois & Miley, 2010; Καλλινικάκη, 2011).

Η προστασία του παιδιού προϋποθέτει συντονισμένη δράση. Ο ΚΛ συνεργάζεται με ψυχολόγους, παιδοψυχιάτρους, εκπαιδευτικούς, δομές φιλοξενίας,

υπηρεσίες υγείας και δικαστικές αρχές. Η διεπιστημονική συνεργασία συμβάλλει στην ολιστική προσέγγιση του περιστατικού και στη μείωση του κινδύνου αποσπασματικών ή αντικρουόμενων παρεμβάσεων (Mikton & Butchart, 2009). Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας ο ΚΛ συντάσσει τεκμηριωμένη κοινωνική έκθεση προς την Εισαγγελία. Η έκθεση περιλαμβάνει αντικειμενική παρουσίαση των ευρημάτων, αξιολόγηση του βαθμού κινδύνου και σαφείς εισηγήσεις για τα αναγκαία μέτρα προστασίας, βασισμένες σε επιστημονικά τεκμηριωμένα κριτήρια (Black et al., 2001).

Οι εισηγήσεις αυτές μπορεί να αφορούν υποστηρικτικές παρεμβάσεις στην οικογένεια, επιτήρηση, παραπομπή σε εξειδικευμένες υπηρεσίες ή, σε ακραίες περιπτώσεις, την απομάκρυνση του παιδιού από το επικίνδυνο περιβάλλον μέσω εναλλακτικών μορφών παιδικής προστασίας, όπως η αναδοχή και η τεκνοθεσία ή η εισαγωγή σε δομή φιλοξενίας (Berger & Font, 2015; ΙΥΠ, 2023; Unicef, 2025). Τέλος, η εμπλοκή του ΚΛ δεν ολοκληρώνεται με την υποβολή της έκθεσης. Η παρακολούθηση της εφαρμογής των μέτρων και η επαναξιολόγηση της κατάστασης του παιδιού αποτελούν κρίσιμα στάδια της παρέμβασης, καθώς οι ανάγκες και οι κίνδυνοι ενδέχεται να μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου (Fahrudin et al., 2016).

5.3 Εναλλακτικές μορφές παιδικής προστασίας στην Ελλάδα: Τεκνοθεσία και Αναδοχή

Η παιδική προστασία στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια έχει στραφεί όλο και περισσότερο στην προώθηση εναλλακτικών μορφών φροντίδας, που αποσκοπούν στην υποστήριξη παιδιών που δεν μπορούν να ζήσουν προσωρινά ή μόνιμα με τις φυσικές τους οικογένειες (Μπαλούρδος κ.α., 2022). Βάσει της εφαρμογής του Ν. 4538/2018 οι δύο κύριες μορφές εναλλακτικής φροντίδας είναι η τεκνοθεσία και η αναδοχή (Ελληνική Δημοκρατία, 2018).

Σύμφωνα με τη Φουντεδάκη (2021), η τεκνοθεσία αποτελεί την πλέον σταθερή και μόνιμη μορφή εναλλακτικής φροντίδας, όπου ένα παιδί αποκτά νομικά και κοινωνικά μία νέα οικογένεια. Η νομοθετική ρύθμιση της τεκνοθεσίας στην Ελλάδα αποσκοπεί στην προστασία του παιδιού και στην εξασφάλιση της σταθερότητας και της ασφάλειάς του. Από την άλλη μεριά, σύμφωνα με τις Μπαλτσιώτη & Φαρμακοπούλου (2023), η αναδοχή αποτελεί εναλλακτική μορφή προσωρινής φροντίδας, που στοχεύει στη διασφάλιση της σταθερότητας, της προστασίας και της ανάπτυξης του παιδιού χωρίς να αίρεται η νομική σχέση με τη βιολογική του οικογένεια. Ο Ν. 4538/2018 εισήγαγε

σημαντικές αλλαγές και βελτιώσεις στην εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής στην Ελλάδα ενισχύοντας τη διαδικασία, τον έλεγχο και την υποστήριξη των αναδόχων οικογενειών. Όπως προκύπτει από την έρευνα τους, η εφαρμογή του Ν. αντιμετώπισε αρχικά δυσκολίες λόγω περιορισμένων μητρώων υποψηφίων αναδόχων και ανάγκης εκπαίδευσης προσωπικού, αλλά σταδιακά βελτιώθηκε μέσω της ανάπτυξης υποστηρικτικών διαδικασιών και συστημάτων καταγραφής.

Σύμφωνα με τις Μπαλτσιώτη & Φαρμακοπούλου (2023), η κείμενη νομοθεσία διακρίνει τα είδη αναδοχής σε

- **συγγενική** (η φροντίδα του τέκνου αναλαμβάνεται από άτομα του ευρύτερου οικογενειακού του περιβάλλοντος),
- **βραχείας διάρκειας** (το παιδί παραμένει στην αναδοχή για περιορισμένο χρονικό διάστημα λόγω οικογενειακής κρίσης, έως ότου επανενωθεί με την οικογένειά του),
- **μέσης διάρκειας** (προσφέρεται χρόνος στους γονείς να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα τους, ενώ παράλληλα το τέκνο τοποθετείται σε ανάδοχη οικογένεια με σκοπό την ευημερία) του
- **μακράς διάρκειας** (εφαρμόζεται, όταν η επιστροφή στην οικογένεια δεν είναι άμεσα δυνατή προσφέροντας σταθερό περιβάλλον για το παιδί),
- **ειδική αναδοχή** (αφορά παιδιά με ειδικές ανάγκες ή ιδιαίτερα ευάλωτες καταστάσεις, που απαιτούν εξειδικευμένη υποστήριξη),
- **αναδοχή φιλοξενίας** (παιδιά που διαβιούν σε δομές φιλοξενίας και υποστηρίζονται από ανάδοχες οικογένειες κατά τις ημέρες που δεν έχουν σχολικές υποχρεώσεις με σκοπό την ομαλή ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη),
- **επείγουσα αναδοχή** (αφορά κυρίως περιπτώσεις που οι γονείς τελούν υπό κράτηση για περιορισμένο χρονικό διάστημα ή χρήζουν άμεσης νοσηλείας),
- **ημερήσια αναδοχή** (το παιδί φιλοξενείται από ανάδοχη οικογένεια για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα μέσα στην ημέρα ή κατά τις νυχτερινές ώρες, ανάλογα με τις ανάγκες του με στόχο την υποστήριξη της οικογενειακής λειτουργίας και την αποτροπή της μόνιμης απομάκρυνσής του από το φυσικό του οικογενειακό περιβάλλον),

- **συμβατική αναδοχή** (τοποθέτηση του παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια μετά από αίτηση του έχοντος τη νομική ευθύνη ανατροφής του τέκνου, εφόσον κρίνεται ότι θα ωφελήσει την ανάπτυξη και τα συμφέροντα του παιδιού),
- **αναδοχή με δικαστική απόφαση** (τοποθέτηση του παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια με δικαστική απόφαση, όταν οι γονείς ή ο επίτροπος δεν μπορούν να ασκήσουν επαρκώς τη γονική μέριμνα ή την εποπτεία του παιδιού
- και **επαγγελματική αναδοχή** (τοποθέτηση παιδιών με αναπηρία ή σοβαρή ψυχική διαταραχή σε επαγγελματίες αναδόχους).

Η διαδικασία αναδοχής και τεκνοθεσίας περιλαμβάνει την αξιολόγηση και εκπαίδευση των υποψηφίων γονέων, την έγκριση της καταλληλότητάς τους από τις αρμόδιες ΚΥ και την τελική δικαστική απόφαση που καθιστά οριστική την τοποθέτηση τέκνου σε ανάδοχη ή θετή οικογένεια. Στο πλαίσιο αυτό, θεσπίστηκε μητρώο υποψήφιων οικογενειών στο οποίο καταγράφονται όλες οι εγκεκριμένες οικογένειες, ώστε να εξασφαλίζεται διαφάνεια, ταχύτητα και καταλληλότητα στην αντιστοίχιση παιδιών και γονέων (Μπαλούρδος κ.ά., 2022). Οι φορείς που εμπλέκονται στη διαδικασία περιλαμβάνουν κυρίως τις ΚΥ των Δήμων, τα ΚΠΠ και τις δικαστικές αρχές (ΣτΠ, 2020).

Τέλος, ο Βαμβακίδης κ.α. (2021) διατείνονται πως διαμέσου των ανωτέρω μορφών προστασίας τα παιδιά αποκομίζουν πολλαπλά οφέλη, όπως η διασφάλιση σταθερού, φροντιστικού και ασφαλούς περιβάλλοντος, η βελτίωση συναισθηματικής και ψυχολογικής ανάπτυξης, η διατήρηση ή η αποκατάσταση κοινωνικών δεσμών (στην περίπτωση της ανάδοχης φροντίδας) και αισθήματος ταυτότητας, καθώς επίσης, μειώνονται οι αρνητικές συνέπειες που προκαλεί η παραμονή σε ιδρύματα.

Β΄ ΜΕΡΟΣ- Ερευνητικό Πλαίσιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Μεθοδολογία Έρευνας

6.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο αναλύονται διεξοδικά τα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας που ακολουθήθηκε με σκοπό την ανάδειξη και την ανάλυση των προκλήσεων των δημοτικών ΚΥ στον τομέα της παιδικής προστασίας αναφορικά με την άσκηση συνηγορίας για παιδιά σε κίνδυνο. Συγκεκριμένα, διατυπώνονται εκ νέου το αντικείμενο, οι ερευνητικοί σκοποί, τα ερευνητικά ερωτήματα και η υπόθεση εργασίας, ενώ παράλληλα, παρουσιάζονται η μεθοδολογία της έρευνας, οι λόγοι επιλογής του δείγματος, οι περιορισμοί, καθώς και τα ζητήματα δεοντολογίας της συγκεκριμένης έρευνας.

6.2 Αντικείμενο, ερευνητικοί σκοποί εργασίας και ερευνητικά ερωτήματα

Το αντικείμενο της παρούσας εργασίας επικεντρώνεται στη διερεύνηση του ρόλου που διαδραματίζουν οι δημοτικές ΚΥ αναφορικά με την άσκηση συνηγορίας για παιδιά που βρίσκονται σε κίνδυνο κατόπιν εισαγγελικών παραγγελιών.

Πιο συγκεκριμένα, στην παρούσα εργασία επιχειρούνται α) η αποτύπωση των εμπειριών των ΚΛ που ασκούν τα επαγγελματικά τους καθήκοντα σε ΚΥ των ΟΤΑ α΄ βαθμού με αντικείμενο την παιδική προστασία, β) η ανάλυση των κρίσιμων εμποδίων που συναντούν κατά την καθημερινή άσκηση των αρμοδιοτήτων τους συναρτήσει του προαναφερθέντος αντικειμένου, γ) η διερεύνηση του επιπέδου κατά το οποίο δύνανται να ασκήσουν συνηγορία και να εφαρμόσουν παρεμβάσεις προληπτικού χαρακτήρα, δ) η ανάδειξη των θεσμικών και οργανωτικών αδυναμιών του υφιστάμενου συστήματος παιδικής προστασίας και ε) η διατύπωση προτάσεων πολιτικής και πρακτικής βελτίωσης σε εθνικό και τοπικό επίπεδο για την ενδυνάμωση του ρόλου των ΚΥ και της επαγγελματικής ενίσχυσης των ΚΛ πρώτης γραμμής.

Τα ερευνητικά ερωτήματα, που τέθηκαν στο πλαίσιο διεξαγωγής της παρούσας έρευνας, είναι τα ακόλουθα:

1. Ποιες είναι οι εμπειρίες των ΚΛ που εργάζονται σε δημοτικές ΚΥ με αντικείμενο την παιδική προστασία;

2. Ποια είναι τα κύρια εμπόδια που αντιμετωπίζουν κατά την καθημερινή άσκηση του επαγγελματικού τους ρόλου στο πλαίσιο της παιδικής προστασίας;
3. Σε ποιο βαθμό μπορούν να ασκήσουν συνηγορία και να εφαρμόσουν προληπτικές παρεμβάσεις;
4. Ποια είναι τα θεσμικά και οργανωτικά ελλείμματα στο υφιστάμενο σύστημα παιδικής προστασίας;
5. Ποιες είναι οι προτεινόμενες προτάσεις πολιτικής και πρακτικής βελτίωσης σε εθνικό και τοπικό επίπεδο για την ενίσχυση τόσο των ΚΥ όσο και της επαγγελματικής υποστήριξης των ΚΛ πρώτης γραμμής;

6.3 Υπόθεση Εργασίας

Οι ΚΛ των δημοτικών ΚΥ κατά την άσκηση του επαγγελματικού τους ρόλου καλούνται να διαχειρίζονται υποθέσεις παιδικής προστασίας στο πλαίσιο εισαγγελικών παραγγελιών όντες μέλη των ΟΠΑ (UNICEF, 2025). Ωστόσο, το αντικείμενο της εργασίας τους διαφοροποιείται από τον εξειδικευμένο τομέα της παιδικής προστασίας (ΣτΠ, 2020). Η ανάληψη παράλληλων και αλλότριων καθηκόντων ταυτόχρονα με τις κύριες υπηρεσιακές υποχρεώσεις τους σε συνδυασμό με την αποψίλωση του κράτους πρόνοιας, τη δραματική μακροχρόνια υποστελέχωση των ΚΥ και την έλλειψη ειδικού γνωστικού αντικείμενου των ΚΛ αναφορικά με τις απαιτούμενες στον τομέα της παιδικής προστασίας γνώσεις, τεχνικές και παρεμβάσεις έχουν ως αποτέλεσμα οι ΚΛ των δημοτικών ΚΥ συμπεριλαμβανομένων όσων υπηρετούν με μόνιμη σχέση εργασίας, με συμβάσεις αορίστου χρόνου και με συμβάσεις Ιδιωτικού Δικαίου Ορισμένου Χρόνου (ΙΔΟΧ) στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων να μην έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν ολοκληρωμένες υπηρεσίες παιδικής προστασίας (Καραγκούνης, 2022). Με βάση αυτή την παραδοχή υποθέτουμε ότι οι ΚΛ των δημοτικών ΚΥ δε δύνανται να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις ολοένα και αυξανόμενες εισαγγελικές παραγγελίες για ζητήματα παιδικής προστασίας και να ασκήσουν συνηγορία μέσω της εφαρμογής παρεμβάσεων που υπηρετούν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

6.4 Ερευνητική Μεθοδολογία

Η επιλογή της ποιοτικής μεθόδου έρευνας με εργαλείο συλλογής δεδομένων την ημιδομημένη συνέντευξη κρίνεται κατάλληλη, καθώς το ερευνητικό ενδιαφέρον

εστιάζει στη διερεύνηση των επαγγελματικών εμπειριών, αντιλήψεων και πρακτικών των ΚΛ στον τομέα της παιδικής προστασίας και ειδικότερα στην άσκηση συνηγορίας για παιδιά σε κίνδυνο. Η ποιοτική έρευνα επιτρέπει τη σε βάθος κατανόηση σύνθετων κοινωνικών φαινομένων και των νοημάτων που αποδίδουν οι συμμετέχοντες στις εμπειρίες τους (Patton, 2002), ενώ η συνέντευξη, ως βασικό εργαλείο ποιοτικής διερεύνησης, προσφέρει τη δυνατότητα ανάδειξης της επαγγελματικής διαδρομής και της βιωμένης εμπειρίας των ΚΛ μέσα από τη δική τους οπτική (Seidman, 2013). Παράλληλα, η ημιδομημένη μορφή της συνέντευξης διασφαλίζει έναν κοινό θεματικό άξονα επιτρέποντας ταυτόχρονα ευελιξία και εμβάθυνση σε ζητήματα που αναδύονται κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας (Καλλινικάκη, 2010).

6.5 Λόγοι επιλογής του δείγματος

Οι συμμετέχοντες στην παρούσα έρευνα είναι 8 ΚΛ (3 άνδρες και 5 γυναίκες), που εργάζονται σε δημοτικές ΚΥ των περιφερειών Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας (Κεντρική ΚΥ, Κέντρο Στήριξης Παιδιού και Οικογένειας, Κέντρο Κοινότητας και Κοινωνικό Παντοπωλείο). Στο πλαίσιο της καθημερινής τους πρακτικής διαχειρίζονται- μεταξύ άλλων- και αιτήματα που αφορούν τη διενέργεια κοινωνικής έρευνας για ανήλικα παιδιά και τις οικογένειές τους στο πλαίσιο εισαγγελικών παραγγελιών, γεγονός που τους καθιστά άμεσα σχετιζόμενους με το υπό μελέτη ζήτημα. Η επιλογή των συγκεκριμένων συμμετεχόντων βασίστηκε στους ακόλουθους λόγους.

Κατ' αρχάς, η προϋπάρχουσα επαγγελματική σχέση και συνεργασία του ερευνητή με τους συμμετέχοντες διευκόλυνε την πρόσβαση στο πεδίο, την οργάνωση των συναντήσεων και την εξασφάλιση της συναίνεσής τους για συμμετοχή στην έρευνα. Παράλληλα, η διαμορφωμένη σχέση εμπιστοσύνης συνέβαλε στη δημιουργία ασφαλούς πλαισίου επικοινωνίας ενισχύοντας την ειλικρίνεια των απαντήσεων και τον πλούτο των πληροφοριών. Επιπλέον, όλοι οι συμμετέχοντες αποτελούν καταξιωμένους και ευσυνείδητους επαγγελματίες με κριτική προσέγγιση απέναντι στο πεδίο της παιδικής προστασίας και σταθερή δέσμευση στην προάσπιση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού μέσω της παροχής πρωτοβάθμιας κοινωνικής φροντίδας. Διαθέτουν, επίσης, σημαντική επαγγελματική πείρα στον ευρύτερο τομέα της κοινωνικής εργασίας (8, 19, 12, 13, 21, 11, 13 και 26 έτη αντίστοιχα), καθώς και εξειδικευμένη εμπειρία πάνω στο αντικείμενο της παιδικής προστασίας (6, 7, 3, 2,5,

15, 4,5, 2 και 14 έτη αντίστοιχα). Η ετερογένεια ως προς τα έτη υπηρεσίας επιτρέπει την αποτύπωση τόσο ώριμων όσο και νεότερων επαγγελματικών οπτικών.

Τέλος, όλοι οι συμμετέχοντες έχουν παρακολουθήσει εξειδικευμένα σεμινάρια και εκπαιδευτικά προγράμματα στον τομέα της παιδικής προστασίας, τα οποία διοργανώθηκαν από το Ε.Κ.Κ.Α. και το ΙΥΠ, γεγονός που ενισχύει τη θεσμική και επιστημονική τους επάρκεια. Η συνδυαστική παρουσία επαγγελματικής πείρας και εξειδικευμένης κατάρτισης ενδυναμώνει την αξιοπιστία και το βάθος των παραγόμενων δεδομένων.

Συνολικά, το συγκεκριμένο δείγμα κρίνεται κατάλληλο για την επίτευξη των ερευνητικών στόχων, καθώς πληροί τα κριτήρια εμπειρίας, θεσμικής γνώσης και επαγγελματικής ωριμότητας που απαιτεί η ποιοτική διερεύνηση σύνθετων ζητημάτων παιδικής προστασίας.

6.6 Περιορισμοί Έρευνας

Αναφορικά με ορισμένους από τους συμμετέχοντες ΚΛ που εργάζονται στην Περιφέρεια Αττικής, δεν κατέστη εφικτή η διεξαγωγή των συνεντεύξεων στο φορέα εργασίας τους λόγω χωρικής ακαταλληλότητας και αυξημένου φόρτου εργασίας. Ως εκ τούτου, για την απρόσκοπτη υλοποίηση των προγραμματισμένων συνεντεύξεων αξιοποιήθηκαν ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας (κλήσεις μέσω zoom και viber), καθώς και τηλεφωνικές συνεντεύξεις εκτός ωραρίου εργασίας. Τα ίδια μέσα χρησιμοποιήθηκαν και για τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων με ΚΛ που εργάζονται στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας λόγω της απόστασης επίσης πέραν του καθορισμένου χρόνου υπηρεσιακής απασχόλησης.

Παράλληλα, η προϋπάρχουσα επαγγελματική σχέση και συνεργασία του ερευνητή με τους συμμετέχοντες θα μπορούσε να αποτελέσει περιορισμό της έρευνας, καθώς θα ήταν πιθανό να επηρεάσει τόσο τη διαδικασία παραγωγής όσο και την ερμηνεία των δεδομένων. Αναγνωρίζοντας τον εν λόγω κίνδυνο ο ερευνητής τήρησε συστηματική αναστοχαστική στάση καθ' όλη τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας επιδιώκοντας τον περιορισμό πιθανών προκατανοήσεων ή επιβεβαιωτικών τάσεων. Παράλληλα, εφαρμόστηκαν αυστηρή προσήλωση στο πρωτόκολλο της ημιδομημένης

συνέντευξης και συστηματική τεκμηρίωση των δεδομένων με στόχο τη διασφάλιση της ερμηνευτικής εγκυρότητας και της μεθοδολογικής συνέπειας.

Τέλος, μολονότι αρχικά είχε προβλεφθεί η συμμετοχή 10 ΚΛ, δεν κατέστη εφικτή η ένταξη δύο εξ αυτών στην έρευνα λόγω αυξημένων επαγγελματικών και προσωπικών υποχρεώσεων. Η μη συμμετοχή τους αναγνωρίζεται ως πρακτικός περιορισμός του ερευνητικού σχεδιασμού. Παρά ταύτα, η συμμετοχή των οκτώ επαγγελματιών που τελικά έλαβαν μέρος στην έρευνα, απέδωσε πλούσιο, πολυεπίπεδο και τεκμηριωμένο ερευνητικό υλικό.

6.7 Δεοντολογία Έρευνας

Αρχικά, ο ερευνητής διένειμε σε όλους τους συμμετέχοντες το σχετικό έγγραφο συναίνεσης πριν τη διεξαγωγή της συνέντευξης παρέχοντάς τους επαρκή χρόνο για τη μελέτη του και για την ελεύθερη απόφαση υπογραφής του. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για τον εθελοντικό χαρακτήρα της συμμετοχής τους, καθώς και για τη δυνατότητα ανάκλησής της οποιαδήποτε χρονική στιγμή χωρίς καμία συνέπεια. Παράλληλα, διασφαλίστηκε η ανωνυμία των δεδομένων μέσω τεχνικών ανωνυμοποίησης. Τέλος, τα προσωπικά δεδομένα και το οπτικοακουστικό υλικό της έρευνας διαφυλάχθηκαν από τον ερευνητή, ο οποίος φέρει την αποκλειστική ευθύνη για τη διαχείριση και την προστασία τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Ανάλυση Απαντήσεων και Παρουσίαση Ερευνητικών Ευρημάτων

7.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται και αναλύονται οι απαντήσεις των ΚΛ που απασχολούνται σε ΚΥ των ΟΤΑ α' βαθμού και συμμετείχαν στη συγκεκριμένη έρευνα με αντικείμενο τις επαγγελματικές τους εμπειρίες στον τομέα της παιδικής προστασίας. Στη συνέχεια, αποτυπώνονται τα κύρια ευρήματα που προέκυψαν.

7.2 Ανάλυση Απαντήσεων

Η ανάλυση των απαντήσεων των ερωτώμενων ΚΛ βασίζεται στους ακόλουθους 8 άξονες: 1. Εμπειρίες και προκλήσεις από την επαγγελματική πρακτική, 2. Ανάγκες παιδιών και οικογενειών. 3. Επαγγελματική ενδυνάμωση 4. Οργανωτικές δυσκολίες. 5. Διωπηρεσιακή συνεργασία. 6. Άσκηση συνηγορίας και προληπτικές ενέργειες. 7. Αξιολόγηση θεσμικού και νομικού πλαισίου 8. Προτάσεις πολιτικής.

Κεντρική πρόκληση για τους ΚΛ αποτελεί η ουσιαστική διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, καθώς διατυπώνονται έντονες αμφιβολίες σχετικά με το κατά πόσο η προστασία συνεχίζεται με συνέπεια και επάρκεια μετά την παρέμβασή τους. Αν και το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αναγνωρίζεται σε θεωρητικό επίπεδο ως θεμελιώδης αρχή, στην πράξη η εφαρμογή του κρίνεται συχνά ανεπαρκής εξαιτίας θεσμικών και λειτουργικών περιορισμών. *«Αυτό που μας απασχολεί περισσότερο, είναι αν τελικά το παιδί προστατεύεται μετά τη δική μας εμπλοκή. Παρότι προσπαθούμε να λειτουργούμε με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, υπάρχουν περιπτώσεις, όπου δεν είναι ξεκάθαρο αν το σύστημα παιδικής προστασίας μπορεί να διασφαλίσει τη συνέχεια και την αποτελεσματικότητα της προστασίας του.»* (Συνέντευξη 3).

Επίσης, η παιδική προστασία ασκείται -σύμφωνα με τους συμμετέχοντες- συχνά ως παράλληλο και άτυπο καθήκον μη προβλεπόμενο από τη σύμβαση ή την επίσημη θέση εργασίας των ΚΛ, γεγονός που προκαλεί σύγκρουση ρόλων και πίεση χρόνου. *«Εργάζομαι στο κοινωνικό παντοπωλείο. Αυτό σημαίνει ότι οφείλω να ετοιμάσω τις τακτικές διανομές φαγητών και ειδών πρώτης ανάγκης στους ωφελούμενους της υπηρεσίας μας συμπεριλαμβανομένης της έντονης γραφειοκρατίας. Έχει τύχει την ώρα της παραλαβής ή της διανομής να με καλέσει μία μητέρα δικής μου*

εισαγγελικής περίπτωσης για να μου πει ότι την ώρα που πήγαινε βόλτα με το παιδί, είδε τον εν διαστάσει σύζυγο και πατέρα να τους παρακολουθεί. Εκείνη την ώρα δεν μπορώ να πω στη γυναίκα ότι με έχει υποχρεώσει η Διοίκηση να παραλάβω ή να διανείμω τα τρόφιμα και λοιπά είδη και μετά το πέρας της διαδικασίας αυτής θα μιλήσω μαζί της;» (Συνέντευξη 4).

Παράλληλα, τονίστηκε πως η υποστελέχωση των υπηρεσιών των ΟΤΑ σε συνδυασμό με τη διαρκή αύξηση των εισαγγελικών παραγγελιών οδηγούν σε υπερφόρτωση εργασίας, καθυστερήσεις και ταυτόχρονη διαχείριση πολλαπλών υποθέσεων. Η έλλειψη ή ανεπάρκεια δημόσιων δομών πρωτοβάθμιας πρόληψης και έγκαιρης υποστήριξης περιορίζει την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων μεταθέτοντας συχνά τη δράση σε στάδια κρίσης. Επιπλέον, παρατηρείται ανεπαρκής διασύνδεση και επικοινωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων παιδικής προστασίας, ιδίως με την εισαγγελική αρχή, γεγονός που αποδυναμώνει τη συνέχεια και τη συνοχή της φροντίδας. Τέλος, οι ΚΛ βιώνουν έντονο συναισθηματικό και ηθικό βάρος, ιδιαίτερα σε κατεπείγουσες περιπτώσεις σοβαρής κακοποίησης, όπου η απομάκρυνση των παιδιών αποτελεί συχνά μονόδρομο, χωρίς ωστόσο να υπάρχουν επαρκείς δομές φιλοξενίας για την άμεση και κατάλληλη υποστήριξή τους.

Μία ακόμη μείζονα πρόκληση στην άσκηση της παιδικής προστασίας αποτελεί η υποστελέχωση ή και η ανυπαρξία επαρκών δημόσιων υπηρεσιών και δομών. Όπως επισημαίνεται από τους επαγγελματίες, ο αριθμός των ΚΛ στους ΟΤΑ δεν επαρκεί, ιδίως κατά τα τελευταία πέντε έτη, οπότε παρατηρείται συνεχής αύξηση των καταγγελιών προς την Εισαγγελία για περιστατικά βίας κατά ανηλίκων. Η κατάσταση περιγράφεται ως «βαρέλι δίχως πάτο», καθώς, πέραν των νέων εισαγγελικών παραγγελιών για διερεύνηση περιστατικών κακοποίησης, ζητείται συστηματικά και η παρακολούθηση παλαιότερων υποθέσεων με τακτική ενημέρωση της εισαγγελικής αρχής για την πορεία των οικογενειών. Ως αποτέλεσμα, οι ΚΛ καλούνται να διαχειριστούν ταυτόχρονα πλήθος παλαιών και νέων υποθέσεων υπό καθεστώς περιορισμένου χρόνου και παράλληλων αρμοδιοτήτων, γεγονός που οδηγεί αναπόφευκτα σε καθυστερήσεις και αυξημένη εργασιακή πίεση. Ενδεικτικό της επιβάρυνσης είναι ότι ορισμένοι επαγγελματίες αναγκάζονται να μεταφέρουν εισαγγελικές παραγγελίες στο σπίτι τους, καθώς ο τυπικός εργασιακός χρόνος δεν επαρκεί για την ανταπόκριση στις υφιστάμενες απαιτήσεις.

Παράλληλα, αναδεικνύεται η σοβαρή έλλειψη οργανωμένων δημόσιων δομών πρωτοβάθμιας πρόληψης και έγκαιρης υποστήριξης παιδιών και οικογενειών που βρίσκονται σε κίνδυνο. Όπου τέτοιες δομές υφίστανται, είναι συχνά υποστελεχωμένες με αποτέλεσμα να παρατηρούνται σημαντικές καθυστερήσεις στον προγραμματισμό ραντεβού και στην υλοποίηση παραπομπών είτε κατόπιν εισαγγελικής εντολής είτε στο πλαίσιο προληπτικής παρέμβασης. Η απουσία ενός σταθερού και επαρκώς στελεχωμένου δικτύου πρόληψης έχει ως συνέπεια η παρέμβαση να πραγματοποιείται κατά κανόνα, όταν η κατάσταση έχει ήδη επιδεινωθεί και ο κίνδυνος για το παιδί έχει ενταθεί. Συνεπώς, η υποστήριξη προς τις οικογένειες παρέχεται συχνά αποσπασματικά και καθυστερημένα περιορίζοντας τις δυνατότητες ουσιαστικής πρόληψης και έγκαιρης αποτροπής της κρίσης.

Μία ακόμη σημαντική πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες στον τομέα της παιδικής προστασίας είναι η ανεπαρκής διασύνδεση και επικοινωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων. Ειδικότερα, επισημαίνεται η έλλειψη ουσιαστικής ανατροφοδότησης από την αρμόδια εισαγγελική αρχή μετά την αποστολή της έκθεσης κοινωνικής έρευνας. Παρότι αναγνωρίζονται ο αυξημένος φόρτος εργασίας της Εισαγγελίας και ο καθοριστικός της ρόλος στη λήψη αποφάσεων για το μέλλον των παιδιών, οι ΚΥ υπογραμμίζουν ότι καλούνται να λειτουργήσουν ως «τα μάτια και τα αυτιά της» παρέχοντας τεκμηριωμένη πληροφόρηση και εξειδικευμένες εισηγήσεις προκειμένου να υποστηριχθεί η ορθή κρίση της. Ωστόσο, μετά την υποβολή των εκθέσεων συχνά δεν υπάρχει ενημέρωση σχετικά με τις ενέργειες που έχουν διαταχθεί, τις αποφάσεις που έχουν ληφθεί βάσει των προτάσεων της ΚΥ ή τις γνωμοδοτήσεις των λοιπών εμπλεκόμενων φορέων παιδικής προστασίας. Η απουσία αυτής της αμφίδρομης επικοινωνίας αποδυναμώνει τη συνεργασία, δυσχεραίνει τη συνέχεια της φροντίδας και περιορίζει τη δυνατότητα συντονισμένης και συνεκτικής παρέμβασης προς όφελος του παιδιού.

Τέλος, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται από τους συμμετέχοντες στο έντονο συναισθηματικό και ηθικό βάρος που συνεπάγεται η διαχείριση ολοένα και δυσκολότερων περιστατικών παιδικής κακοποίησης. Όπως αναφέρεται, με την πάροδο του χρόνου αυξάνονται οι εισαγγελικές εντολές που φέρουν τον χαρακτηρισμό «επείγουσες» ή «κατεπείγουσες», γεγονός που απαιτεί άμεση κινητοποίηση. Οι επαγγελματίες καλούνται να ενεργήσουν υπό συνθήκες έντονου άγχους επιδιώκοντας

πρωτίστως την προστασία των παιδιών και συγχρόνως τη στήριξη των οικογενειών τους. Ωστόσο, η απουσία ή η δυσλειτουργία υποστηρικτικών δομών περιορίζει σημαντικά τις δυνατότητες ουσιαστικής παρέμβασης. Μάλιστα, σε αρκετές περιπτώσεις η κακοποίηση έχει λάβει πολλαπλές και ενισχυμένες μορφές με αποτέλεσμα η κατάσταση να κρίνεται μη αναστρέψιμη και η απομάκρυνση των παιδιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον να αποτελεί μονόδρομος. Η επιλογή αυτή, αν και αναγκαία για την προστασία τους, συνεπάγεται σημαντικό ψυχικό κόστος τόσο για τα ίδια τα παιδιά όσο και για τους επαγγελματίες που συμμετέχουν στη διαδικασία. Παράλληλα, η έλλειψη διαθέσιμων θέσεων σε δομές φιλοξενίας δημιουργεί αβεβαιότητα ως προς το πού και πότε θα μπορέσουν τα παιδιά να τοποθετηθούν σε ένα ασφαλές και κατάλληλο περιβάλλον επιτείνοντας το αίσθημα ευθύνης και αγωνίας των ΚΛ.

7.2.2 Ανάγκες παιδιών και οικογενειών

Οι αναφορές των ΚΛ στο συγκεκριμένο άξονα αναδεικνύουν ένα εκτεταμένο και πολυεπίπεδο φάσμα αναγκών, που αφορά τόσο τα ίδια τα παιδιά όσο και το οικογενειακό τους περιβάλλον. Σε σημαντικό αριθμό περιπτώσεων όπου υφίσταται εισαγγελική εντολή, οι οικογένειες χαρακτηρίζονται από χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, καθώς πολλοί γονείς είναι μακροχρόνια άνεργοι, ανασφάλιστοι ή απασχολούνται περιστασιακά χωρίς σταθερό εισόδημα. Η οικονομική αυτή επισφάλεια καθιστά δυσχερή την κάλυψη βασικών βιοποριστικών, στεγαστικών και ψυχοκοινωνικών αναγκών, ενώ συχνά απουσιάζει υποστηρικτικό οικογενειακό ή κοινωνικό δίκτυο. Παράλληλα, παρατηρείται ότι ορισμένες οικογένειες αποδίδουν διαφορετική νοηματοδότηση σε βασικές έννοιες που σχετίζονται με το παιδί, όπως η φροντίδα, γεγονός που επηρεάζει τις πρακτικές ανατροφής.

Επιπλέον, το χαμηλό βιοτικό επίπεδο επιδρά σωρευτικά και σε άλλους τομείς της ζωής τους οδηγώντας σε κοινωνική απομόνωση και σε άνιση πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης και πρόνοιας. Οι ανάγκες αυτές όχι μόνο αυξάνονται ποσοτικά αλλά και καθίστανται ποιοτικά πιο σύνθετες, ιδίως στο πλαίσιο συρρίκνωσης και αποδυνάμωσης των δημόσιων υπηρεσιών πρόνοιας. Η επιδεινούμενη αυτή συνθήκη δημιουργεί ένα «ντόμινο» αρνητικών εξελίξεων, όπου η φτώχεια λειτουργεί ως πολλαπλασιαστής κοινωνικού αποκλεισμού. Τελικά, διαμορφώνεται ο

κίνδυνος ποινικοποίησης της φτώχειας, καθώς στις οικογένειες αποδίδονται ευθύνες όχι μόνο για τις πράξεις τους αλλά και για τη δομική τους κοινωνικοοικονομική θέση.

Ακόμη, πολλοί γονείς έχοντας οι ίδιοι μεγαλώσει σε κακοποιητικό περιβάλλον τείνουν να αναπαράγουν πρότυπα βίας στις ενήλικες σχέσεις τους και στην άσκηση του γονεϊκού τους ρόλου με αποδέκτες τις/τους συζύγους ή συντρόφους και τα παιδιά τους. Η διαγενεακή μεταβίβαση της βίας σε συνδυασμό με την απουσία υποστηρικτικών δικτύων και κατάλληλων προτύπων ανατροφής ενισχύει δυσλειτουργικές συμπεριφορές και παγιώνει έναν κύκλο επιβλαβών πρακτικών μέσα στην οικογένεια.

Παράλληλα, σημαντική μερίδα γονέων φαίνεται να χρειάζεται ουσιαστική εκπαίδευση και ενδυνάμωση τόσο ως προς την ενημέρωσή της για τα δικαιώματα πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες όσο και ως προς την επάρκεια άσκησης του γονεϊκού ρόλου και κατ' επέκταση η στάση αυτή συχνά οδηγεί σε αδράνεια απέναντι σε σοβαρά ζητήματα που επηρεάζουν την ευημερία των παιδιών. *«Πολλοί γονείς δεν ασχολούνται, νομίζουν πως είναι καλά, υποβαθμίζουν τα υπάρχοντα προβλήματα, δεν αναζητούν τις διαθέσιμες υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής στήριξης, εκπαίδευσης και υγείας, αν και οι ανάγκες αυτές είναι διαπιστωμένες εκ μέρους της υπηρεσίας.»* (Συνέντευξη 8). Επιπλέον, αναδεικνύονται ζητήματα γονεϊκής επάρκειας, καθώς αρκετοί γονείς δυσκολεύονται να θέσουν σαφή και σταθερά όρια στα παιδιά τους. Ως εκ τούτου, παρατηρούνται φαινόμενα μη τυπικής σχολικής φοίτησης, παραμέλησης της υγιεινής, καθώς και εμπλοκής των παιδιών σε παραβατικές συμπεριφορές. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι γονείς, ιδίως όταν αντιμετωπίζουν προσωπικά προβλήματα υγείας, απευθύνονται στους ΚΛ ζητώντας ουσιαστικά την υποκατάσταση του δικού τους ρόλου.

Τέλος, αναδεικνύεται ότι αρκετοί γονείς αδυνατούν να κατανοήσουν και να ανταποκριθούν επαρκώς στις ανάγκες των παιδιών τους εξαιτίας ελλιπούς γνώσης και περιορισμένης εκπαίδευσης σε ζητήματα ανατροφής και παιδικής ανάπτυξης. Συχνά δεν αναπτύσσεται ουσιαστική επικοινωνία με τα παιδιά ούτε λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις και τα συναισθήματά τους, καθώς επιβάλλεται μονομερώς η γονική βούληση. Ιδιαίτερα σε περιπτώσεις συγκρουσιακών διαζυγίων, παρατηρείται ότι η φωνή των παιδιών δεν ακούγεται, ενώ δεν είναι σπάνιο να χειραγωγούνται από τους γονείς τους στο πλαίσιο της μεταξύ τους αντιπαράθεσης. Σε τέτοιες συνθήκες τα παιδιά έχουν

αυξημένη ανάγκη ενδυνάμωσης προκειμένου να αισθανθούν ασφαλή και ελεύθερα να εκφράσουν τα βιώματά τους. Επιπλέον, έχει διαπιστωθεί ότι ακόμη και όταν υπάρχει οικονομική δυνατότητα ή προσφέρονται δωρεάν δημοτικά προγράμματα, ορισμένοι γονείς αποφεύγουν τη συμμετοχή των παιδιών τους σε εξωσχολικές δραστηριότητες περιορίζοντας τις ευκαιρίες κοινωνικοποίησης. Η στάση αυτή συνδέεται συχνά με την αντίληψη ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το παιδί εντός της οικογένειας αποτελούν «ταμπού» και δεν πρέπει να δημοσιοποιούνται. Με τον τρόπο αυτό, επιχειρείται ένας αυξημένος έλεγχος του παιδιού, ο οποίος όμως εντείνει την απομόνωση και δυσχεραίνει την ελεύθερη έκφραση και τη συναισθηματική του ανάπτυξη.

7.2.3 Επαγγελματική ενδυνάμωση

Όλοι ανεξαιρέτως οι ΚΛ επιβεβαίωσαν ότι η ενασχόλησή τους με το πεδίο της παιδικής προστασίας αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα επαγγελματικής ωρίμανσης και εξέλιξης. Μέσα από τη διαχείριση σύνθετων και απαιτητικών περιστατικών ανέπτυξαν εξειδικευμένες γνώσεις και δεξιότητες, που ενισχύουν την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεών τους. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, πλέον είναι σε θέση να διακρίνουν ευκολότερα τα λανθάνοντα προβλήματα, να διατυπώνουν στοχευμένες ερωτήσεις, να εκμαιεύουν κρίσιμες πληροφορίες και να προβαίνουν σε κατάλληλες και τεκμηριωμένες παραπομπές.

Παράλληλα, αναγνωρίζουν ότι κάθε περίπτωση είναι μοναδική και απαιτεί εξατομικευμένη προσέγγιση, διαφορετικό χειρισμό και συνεχή επικαιροποίηση γνώσεων. Η πρακτική εμπλοκή με τις υποθέσεις τούς ωθεί να μελετούν την κείμενη νομοθεσία, να εμβαθύνουν στις μορφές βίας και στις επιπτώσεις τους στο παιδί και στην οικογένεια, καθώς και να κατανοούν πώς τα οικογενειακά προβλήματα επηρεάζουν τα επιμέρους στάδια της παιδικής ανάπτυξης. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται και στη βελτίωση της ικανότητας σύνταξης τεκμηριωμένων εκθέσεων κοινωνικής έρευνας με ουσιαστικές και ρεαλιστικές προτάσεις, δεξιότητα που, όπως επισημαίνεται, δεν είχε καλλιεργηθεί επαρκώς σε προπτυχιακό επίπεδο.

Τέλος, οι συμμετέχοντες αναφέρονται στην ανάπτυξη προσωπικών χαρακτηριστικών, όπως η ανθεκτικότητα και η ενσυναίσθηση απέναντι στον ανθρώπινο πόνο, στοιχεία που θεωρούν απαραίτητα για την άσκηση του ρόλου τους.

Υπογραμμίζουν, επίσης, τη σημασία της υπεύθυνης χρήσης της θεσμικής εξουσίας που απορρέει από τη θέση τους επιδιώκοντας να ενεργούν με επαγγελματισμό και ηθική ευαισθησία, ιδίως σε περιπτώσεις που για την κοινωνία εμφανίζονται απλώς ως «τίτλοι ειδήσεων» αλλά για τους ίδιους αποτελούν σύνθετες και βαθιά ανθρώπινες ιστορίες.

7.2.4 Οργανωτικές δυσκολίες

Οι συμμετέχοντες ανέδειξαν με έμφαση τη δραματική υποστελέχωση των ΚΥ και τις πολλαπλές συνέπειες που αυτή επιφέρει στην άσκηση της παιδικής προστασίας. Ο όγκος των υποθέσεων που διαβιβάζονται από την Εισαγγελία Ανηλίκων προς τις ΚΥ περιγράφεται ως ιδιαίτερα αυξημένος, την ώρα που το διαθέσιμο προσωπικό δεν επαρκεί ποσοτικά, ενώ συχνά δε διαθέτει εξειδικευμένη εκπαίδευση στο συγκεκριμένο πεδίο. Επιπλέον, πολλοί εργαζόμενοι απασχολούνται με συμβάσεις ΙΔΟΧ, γεγονός που δημιουργεί συνθήκες επαγγελματικής επισφάλειας και ασυνέχειας στη φροντίδα. Η αποχώρηση συναδέλφων προς αναζήτηση καλύτερων συνθηκών εργασίας συνεπάγεται την αντικατάστασή τους από νέους επαγγελματίες, οι οποίοι χρειάζονται χρόνο για να εκπαιδευτούν, να εξοικειωθούν με τις υποθέσεις και να οικοδομήσουν σχέση εμπιστοσύνης με το παιδί και την οικογένεια. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι ΚΛ καλούνται να διαχειριστούν όσο το δυνατόν περισσότερες υποθέσεις χωρίς να υποβαθμίζουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, γεγονός που καθιστά σχεδόν αναπόφευκτες τις καθυστερήσεις.

Παράλληλα, επισημαίνεται η μεγάλη αναμονή στον προγραμματισμό ραντεβού σε συνεργαζόμενες δομές, οι οποίες συχνά προτείνονται στις εκθέσεις κοινωνικής έρευνας, όπως τα Κέντρα Ψυχικής Υγείας, τα Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα ή τα ΚΕΔΑΣΥ. Οι καθυστερήσεις αυτές οδηγούν σε περαιτέρω επιδείνωση της ήδη επιβαρυνμένης κατάστασης των παιδιών και των οικογενειών μέχρι την πραγματοποίηση της αξιολόγησης. Ως πιθανή λύση προτείνεται η δημιουργία ενός επίσημου και επικαιροποιημένου μητρώου ενεργών φορέων τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα, που θα διευκόλυνε τις παραπομπές και την ταχύτερη παροχή υποστήριξης. Με τον τρόπο αυτό θα περιοριζόταν η απώλεια πολύτιμου χρόνου και θα αποφεύγονταν η ανάγκη οι επαγγελματίες να αναζητούν μεμονωμένα και αποσπασματικά διαθέσιμες δομές επιβαρύνοντας περαιτέρω το ήδη αυξημένο έργο τους.

Η επόμενη οργανωτική δυσκολία που αναδεικνύεται από τους ερωτώμενους, αφορά τη διοικητική ιεραρχία των υπηρεσιών τους. Βάσει των εμπειριών των εμπλεκόμενων στην έρευνα ΚΛ τα πρόσωπα που τοποθετούνται σε θέσεις ευθύνης δε διαθέτουν πάντοτε γνώση ή εμπειρία ούτε στο αντικείμενο της παιδικής προστασίας ούτε στο επάγγελμα του ΚΛ. Η έλλειψη αυτής της εξειδικευμένης κατανόησης έχει ως συνέπεια να μην αποτιμώνται επαρκώς η σοβαρότητα και η πολυπλοκότητα των υποθέσεων παιδικής προστασίας αλλά και να υποτιμάται το εύρος της ευθύνης που φέρουν οι επαγγελματίες του πεδίου πάνω στο εν λόγω αντικείμενο.

Η αποσπασματική αυτή προσέγγιση αποτυπώνεται χαρακτηριστικά στην ακόλουθη απάντηση ερωτώμενου: *«Μου λένε να τους στείλω τις άδειες των συναδέλφων του τρέχοντος μήνα, ενώ προέχει να μιλήσω με την Εισαγγελία για μία σοβαρή περίπτωση, και η απάντηση που λαμβάνω, είναι ότι επείγει αυτό που σου ζητήσαμε.»* (Συνέντευξη 5). Το συγκεκριμένο χωρίο αναδεικνύει την αναντιστοιχία μεταξύ των διοικητικών απαιτήσεων και των ουσιαστικών αναγκών της παιδικής προστασίας, καθώς και την προτεραιοποίηση γραφειοκρατικών διαδικασιών έναντι κρίσιμων παρεμβάσεων.

Τέλος, οι ΚΛ δυσκολεύονται να ανταποκριθούν ολοκληρωμένα στις απαιτήσεις του τομέα της παιδικής προστασίας, καθώς καλούνται να διαχειριστούν συγχρόνως τις κύριες αρμοδιότητές τους υπό συνθήκες αυξημένης πίεσης, μεγάλης θεσμικής ευθύνης και έντονου άγχους, ενώ παράλληλα τους ανατίθενται επιπρόσθετα καθήκοντα. Υπό τις συνθήκες αυτές, καθίσταται αντικειμενικά δυσχερές η πλήρης και ουσιαστική ανταπόκρισή τους στις σύνθετες ανάγκες της παιδικής προστασίας, γεγονός που επηρεάζει την ποιότητα και την επάρκεια των παρεμβάσεων που δύνανται να υλοποιήσουν. Η συσσώρευση, λοιπόν, αυτών των παραγόντων συμβάλλει στην επαγγελματική τους εξουθένωση και στη χαμηλή αποδοτικότητά τους.

7.2.5 Διυπηρεσιακή συνεργασία

Στον άξονα της διυπηρεσιακής συνεργασίας οι ΚΛ εστίασαν στις ασυνέχειες και δυσλειτουργίες που ανακύπτουν από τη διαφορετική οργάνωση και πρακτική των εμπλεκόμενων φορέων παιδικής προστασίας. Όπως επισημάνθηκε, οι υπηρεσίες δεν ακολουθούν κοινά πρωτόκολλα, διαδικασίες ή ορολογία με αποτέλεσμα να προσδίδονται διαφορετικές νοηματοδοτήσεις ως προς το τι θεωρείται σημαντικό και τι

συνιστά πρόβλημα, γεγονός που δυσχεραίνει τη μεταξύ τους συνεργασία και επικοινωνία. Η απουσία ενιαίου πλαισίου αναφοράς φαίνεται να επιβαρύνει τη συντονισμένη διαχείριση των περιστατικών και να δημιουργεί ερμηνευτικά κενά μεταξύ των επαγγελματιών.

Παράλληλα, επισημάνθηκε ότι σε αρκετές περιπτώσεις το προσωπικό ορισμένων φορέων δε διαθέτει επαρκή εξειδίκευση στον τομέα της παιδικής προστασίας ούτε γνώση του σχετικού νομικού πλαισίου, ενώ ενίοτε δε λαμβάνεται υπόψη η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Όπως αναφέρεται: *«Οι αστυνομικές αρχές δε γνωρίζουν πώς να προσεγγίσουν ένα παιδί που βρίσκεται σε κίνδυνο και θα πρέπει να απομακρυνθεί από το οικογενειακό του περιβάλλον. Επίσης, στις σχολικές μονάδες υπάρχουν πολλοί διευθυντές και εκπαιδευτικοί που δεν είναι ενήμεροι για το υφιστάμενο πλαίσιο παιδικής προστασίας, αν και είναι υποχρεωμένοι να το γνωρίζουν. Βέβαια κάποιοι εξ αυτών παριστάνουν ότι δεν το γνωρίζουν για να μην έρθουν σε σύγκρουση με γονείς παιδιών.»* (Συνέντευξη 7). Αντίστοιχα, άλλος συμμετέχων σημειώνει: *«Υπάρχουν ορισμένοι διευθυντές σχολείων που αμφισβητούν ότι εγώ που τους κάλεσα, είμαι ο ΚΛ, μου ζητούν τα σχετικά έγγραφα ή αρνούνται να μου δώσουν πληροφορίες.»* (Συνέντευξη 5). Τα παραπάνω καταδεικνύουν ελλείμματα τόσο σε επίπεδο γνώσης όσο και σε επίπεδο θεσμικής αναγνώρισης του ρόλου των ΚΛ.

Περαιτέρω δυσχέρειες αναδύονται και στη συνεργασία με δομές υγείας. Όπως περιγράφεται, έχουν καταγραφεί περιπτώσεις κατά τις οποίες γνωμοδοτήσεις ΚΛ από ΚΥ νοσοκομείων εισηγούνται την επιστροφή παιδιών σε περιβάλλοντα όπου έχει τεκμηριωθεί κακοποίηση με αιτιολογίες που σχετίζονται με την έλλειψη κλινών ή τη μακροχρόνια παραμονή στο νοσοκομείο. Η εισήγηση επιστροφής βασίστηκε σε αποσπασματική εκτίμηση της στιγμιαίας εικόνας του γονέα χωρίς, κατά την αντίληψη των ερωτώμενων, να έχει συνεκτιμηθεί το σύνολο των διαθέσιμων εκθέσεων. Οι αναφορές αυτές αναδεικνύουν την απουσία κοινής αξιολογικής βάσης και συνεκτίμησης των δεδομένων μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων.

Αντίστοιχα ζητήματα επισημαίνονται και στη συνεργασία με την Εισαγγελία. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες, οι ΚΛ συχνά καλούνται να παρέμβουν σε σοβαρότατες καταγγελίες χωρίς να τους παρέχονται όλα τα απαραίτητα ή ορθά στοιχεία, ενώ ταυτόχρονα τίθενται ιδιαίτερα ασφυκτικές προθεσμίες για την υποβολή εκθέσεων. Όπως αναφέρεται: *«Η Εισαγγελία μας εντέλει να παρέμβουμε και πολλές φορές μας ζητά*

να αποστείλουμε την έκθεσή μας εντός των επόμενων 3 εργάσιμων ημερών. Εκ των πραγμάτων είναι αδύνατο να κάνεις μία σωστή και ολοκληρωμένη εκτίμηση σε 3 εργάσιμες ημέρες.» (Συνέντευξη 3). Παράλληλα, διατυπώνεται προβληματισμός ως προς την ασυμμετρία ευθυνών, καθώς οι ΚΛ εκτίθενται σε ενδεχόμενες κυρώσεις σε περίπτωση καθυστέρησης χωρίς να είναι σαφές εάν αντίστοιχη λογοδοσία υφίσταται, όταν άλλοι εμπλεκόμενοι φορείς -κυρίως η Εισαγγελία- δεν ενεργούν με την ίδια αμεσότητα.

7.2.6 Άσκηση συνηγορίας και προληπτικές ενέργειες

Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων δεν παρουσίασαν ουσιώδεις αποκλίσεις μεταξύ τους. Όπως προκύπτει από τις αφηγήσεις τους, καταβάλλουν συστηματική προσπάθεια να ενεργούν με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αναγνωρίζοντας ωστόσο ότι αυτό δεν είναι πάντοτε εφικτό να διασφαλιστεί στο πλαίσιο των υφιστάμενων συνθηκών. Η καθυστερημένη ενεργοποίηση των μηχανισμών προστασίας περιορίζει, σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, τα περιθώρια έγκαιρης και προληπτικής παρέμβασης. Επισημάνθηκε, επίσης, ότι οι περισσότερες οικογένειες δεν προσέρχονται αυτοβούλως στις υπηρεσίες· αντιθέτως, η επαφή πραγματοποιείται κυρίως κατόπιν εισαγγελικών παραγγελιών. Παράλληλα, αναδείχθηκε η σημασία του θεσμικού ρόλου του ΚΛ στο πλαίσιο της ΟΠΑ, ο οποίος φαίνεται να προσδίδει βαρύτητα στις παρεμβάσεις του και να διευκολύνει την αποδοχή των προτάσεών του από τους γονείς όχι κατ' ανάγκη μέσω απειλής κυρώσεων αλλά μέσω της έμφασης στην προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού. Η οικοδόμηση σχέσης εμπιστοσύνης με την οικογένεια αναδεικνύεται ως κεντρικό εργαλείο άσκησης αποτελεσματικής πρακτικής.

Ωστόσο, οι συμμετέχοντες υπογράμμισαν ότι η έλλειψη επαρκούς επιστημονικού δυναμικού, εξειδικευμένων φορέων παραπομπής και κατάλληλων εργαλείων περιορίζει τη δυνατότητά τους να παρέχουν ολοκληρωμένη συνηγορία στις υποθέσεις που διαχειρίζονται. *«Από τη στιγμή που δεν υπάρχουν εξειδικευμένοι φορείς για να παραπέμψεις τις οικογένειες προσπαθούμε όλοι οι συνάδελφοι να χτίσουμε σχέση εμπιστοσύνης με την οικογένειες. Πρόθεσή μας είναι όχι να τιμωρήσουμε τις οικογένειες αλλά να τις κινητοποιήσουμε για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού στο μέτρο του δυνατού.»* (Συνέντευξη 5). Στο ίδιο πλαίσιο, αναγνωρίζονται ως ιδιαίτερα υποστηρικτικοί παράγοντες η καλή συναδελφική σχέση και η κοινή αξιακή βάση τόσο

εντός της υπηρεσίας όσο και, όπου αυτό είναι εφικτό, σε διυπηρεσιακό επίπεδο, καθώς μέσω της ουσιαστικής επικοινωνίας και της ανταλλαγής πληροφοριών καθίσταται δυνατή η παροχή έγκαιρης βοήθειας και η πρόληψη δυσμενέστερων εξελίξεων.

Τέλος, επισημαίνεται ότι ο περιορισμένος αριθμός επαγγελματιών σε συνδυασμό με τον αυξημένο όγκο υποθέσεων και αρμοδιοτήτων λειτουργεί ανασταλτικά ως προς τη δυνατότητα παροχής εντατικής και εξατομικευμένης υποστήριξης. Επιπλέον, η απουσία επαρκούς προσωπικού και διαθέσιμου χρόνου δεν επιτρέπει το συστηματικό σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων πρόληψης, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της κοινότητας γύρω από τα δικαιώματα του παιδιού και την προστασία του.

7.2.7 Αξιολόγηση νομικού και θεσμικού πλαισίου

Όλοι οι ερωτώμενοι συμφώνησαν ότι τα τελευταία χρόνια έχουν συντελεστεί σημαντικά βήματα προόδου σε νομικό και θεσμικό επίπεδο στη χώρα με μεγαλύτερη έμφαση στην προστασία του παιδιού και στην προώθηση εναλλακτικών μορφών φροντίδας στο πλαίσιο της αποϊδρυματοποίησης. Ωστόσο, κατά γενική ομολογία, υπογραμμίστηκε ότι η απόσταση που απομένει για την πλήρη εφαρμογή των σχετικών συμβάσεων και την ουσιαστική εναρμόνιση του εθνικού συστήματος παιδικής προστασίας με τα διεθνή πρότυπα παραμένει μεγάλη.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται: «Θεωρώ ότι το ισχύον νομικό και θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα δεν είναι όπως παλιά αλλά εξακολουθεί να είναι ελλιπές. Στο παρελθόν δεν έθετε στο επίκεντρο το παιδί. Ωστόσο, όλα συνεχίζουν να κινούνται με αργούς ρυθμούς. Αν η υφιστάμενη νομοθεσία εφαρμοζόταν, η όλη κατάσταση θα ήταν καλύτερη.» (Συνέντευξη 6). Απόσπασμα που αναδεικνύει αφενός τη βελτίωση του πλαισίου σε επίπεδο αρχών, αφετέρου την αδυναμία πλήρους και συνεπούς εφαρμογής του στην πράξη, καθώς και τη διαχρονική υστέρηση του κρατικού μηχανισμού να λειτουργήσει προληπτικά.

Παράλληλα, επισημάνθηκαν συγκεκριμένες θεσμικές παρεμβάσεις που αξιολογούνται θετικά, όπως η λειτουργία του «Σπιτιού του Παιδιού», ο ρόλος των επιμελητών ανηλίκων με έμφαση και στην πρόληψη, καθώς και η δημιουργία του εθνικού μητρώου αναδοχών και τεκνοθεσιών. Ωστόσο, τονίστηκε ότι εξακολουθεί να

υφίσταται έλλειψη συντονισμού μεταξύ των υπηρεσιών, ενώ διατυπώθηκαν προβληματισμοί σχετικά με την επάρκεια εξειδίκευσης ορισμένων λειτουργών της δικαιοσύνης και με την πρακτική προτίμησης της ιδρυματικής φροντίδας έναντι των εναλλακτικών μορφών παιδικής προστασίας. Επιπλέον, επισημάνθηκε ότι, παρά τη θεσμική πρόοδο, το σύστημα αναδοχής και τεκνοθεσίας εμφανίζει δυσχέρειες στην εφαρμογή του, καθώς συχνά προτιμώνται παιδιά μικρότερης ηλικίας με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό μεγαλύτερων παιδιών από οικογενειακές μορφές φροντίδας.

Σε παρόμοιο πνεύμα, άλλος συμμετέχων σημειώνει ότι, ενώ σε θεωρητικό επίπεδο το σύστημα φαίνεται να ευθυγραμμίζεται με τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις, σε πρακτικό επίπεδο απαιτείται επαναξιολόγηση και προσαρμογή στα πραγματικά δεδομένα. *«Στη θεωρία είναι πολύ καλό και φαίνεται να ακολουθεί τις ευρωπαϊκές οδηγίες αλλά πρακτικά πρέπει να αξιολογηθεί εκ νέου και να προσαρμοστεί στα πραγματικά δεδομένα. Λειτουργούν στους ΟΤΑ οι ΟΠΑ που είναι αποσπασματικό μέτρο παιδικής προστασίας, ενώ υπάρχει πρόβλεψη σύστασης ΚΥ στα Πρωτοδικεία της χώρας.»* (Συνέντευξη 7). Η ενίσχυση της θεσμικής διασύνδεσης, ιδίως μέσω της άμεσης συνεργασίας με τις Εισαγγελίες, εκτιμάται ότι θα μπορούσε να αποσαφηνίσει τους ρόλους και να επιτρέψει στους ΚΛ των δήμων να επικεντρωθούν περισσότερο σε υπηρεσίες πρωτοβάθμιας κοινωνικής φροντίδας και δράσεις πρόληψης στην τοπική κοινότητα.

7.2.8 Προτάσεις πολιτικής

Οι προτάσεις που διατυπώθηκαν από τους συμμετέχοντες ήταν πολυάριθμες και ουσιαστικές με κοινό στόχο τη συγκρότηση ενός συνεκτικού και λειτουργικού συστήματος παιδικής προστασίας στη χώρα. Κεντρική θέση κατέλαβαν η πρόταση για σύσταση ΚΥ στα Πρωτοδικεία της χώρας, καθώς και η δημιουργία εξειδικευμένων ΚΥ στους ΟΤΑ στελεχωμένων από διεπιστημονικές ομάδες με αποκλειστικό αντικείμενο την παιδική προστασία και με διαρκή επιμόρφωση στο πεδίο. *«Η ΟΠΑ δεν είναι διεπιστημονική ομάδα προστασίας ανηλίκων. Μόνο στη βάση διεπιστημονικής ομάδας έχοντας ως αποκλειστικό αντικείμενο την παιδική προστασία, θα μπορούσε να λειτουργήσει ουσιαστικά η παιδική προστασία σε τοπικό επίπεδο.»* (Συνέντευξη 3).

Παράλληλα, τονίστηκε η αναγκαιότητα πρόσληψης μόνιμου προσωπικού σε δομές υποστήριξης οικογενειών (σχολεία, κέντρα ψυχικής υγείας, ιατροπαιδαγωγικά

κέντρα και δημοτικές ΚΥ), αλλά και η δημιουργία νέων δομών προσωρινής φιλοξενίας παιδιών προς αναδοχή ή τεκνοθεσία, ώστε να αποφεύγεται η παρατεταμένη ιδρυματική ή νοσοκομειακή παραμονή. Όπως αναφέρεται: *«Αν λειτουργούσαν σωστά με μόνιμο και πλήρες προσωπικό οι φορείς παιδικής προστασίας, θα μπορούσαν πολλές οικογένειες να βοηθηθούν δωρεάν, άμεσα και χωρίς καθυστέρηση συμβάλλοντας έτσι και σε επίπεδο πρόληψης.»* (Συνέντευξη 8). Η έμφαση στην πρόληψη και στην έγκαιρη στήριξη της οικογένειας αναδεικνύεται ως κρίσιμος άξονας αποσυμφόρησης του συστήματος.

Ιδιαίτερη βαρύτητα αποδόθηκε και στην ανάγκη διαμόρφωσης κοινών πρωτοκόλλων συνεργασίας μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων παιδικής προστασίας, ώστε να διασφαλίζονται κοινή κατεύθυνση, διασύνδεση και έγκαιρη διάχυση της πληροφορίας. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνεται: *«Όλοι οι φορείς πρέπει να συνεργαζόμαστε για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού ακολουθώντας την ίδια γραμμή. Μόνο μέσα από τη διασύνδεση των υπηρεσιών θα επιτευχθεί ουσιαστική συνεργασία.»* (Συνέντευξη 1). Η έλλειψη θεσμοθετημένου συντονισμού θεωρείται βασικός παράγοντας αποσπασματικότητας στο πεδίο της παιδικής προστασίας.

Επιπλέον, υπογραμμίστηκε η αναγκαιότητα ουσιαστικής συμμετοχής του παιδιού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, εφόσον το επιτρέπουν η ηλικία και η ωριμότητά του. *«Δεν είναι δυνατόν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού να λαμβάνεται υπόψη χωρίς την εμπλοκή του παιδιού. Ενεργούμε για αυτό με τη συμμετοχή του!»* (Συνέντευξη 7). Στο πεδίο της επαγγελματικής προστασίας των ΚΛ, επισημάνθηκε η ανάγκη θεσμοθέτησης εποπτείας, κατοχύρωσης ακαταδίωκτου του κλάδου και ένταξης στη χορήγηση του ανθυγιεινού επιδόματος εργασίας λόγω της αυξημένης επικινδυνότητας και της πολυπλοκότητας των υποθέσεων. Όπως αναφέρεται: *«Καλούμαστε πολλές φορές να πάρουμε δύσκολες αποφάσεις υπό την απειλή μηνύσεων χωρίς να έχουμε καμιά καθοδήγηση και υποστήριξη. Ακόμη, πραγματοποιούμε κατ' οίκον επισκέψεις μη γνωρίζοντας τι συνθήκες θα συναντήσουμε και αν θα επιστρέψουμε ζωντανοί στην υπηρεσία μας.»* (Συνέντευξη 8).

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε και στη διασφάλιση του απορρήτου των εκθέσεων κοινωνικής έρευνας, τόσο για την προστασία των παιδιών όσο και των ίδιων των επαγγελματιών, καθώς η αποκάλυψη ευαίσθητων πληροφοριών δύναται να υπονομεύσει τη σχέση εμπιστοσύνης με το παιδί και να επιτείνει τον κίνδυνο επαναθυματοποίησής του. Όπως επισημαίνεται: *«Δεν έχουν το δικαίωμα οι Εισαγγελείς*

να δίνουν τις εκθέσεις μας στους γονείς. Πέρα από το γεγονός ότι κλονίζεται η εμπιστοσύνη του παιδιού απέναντί μας, πολλές φορές έχουμε διαπιστώσει πως έχει ενταθεί η κακοποίησή του μετά τη γνωστοποίηση των όσων μας έχει εκμυστηρευτεί.» (Συνέντευξη 5). Τέλος, προτάθηκε η ανάπτυξη ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων που θα περιλαμβάνουν αφενός επικαιροποιημένες πληροφορίες για διαθέσιμες υπηρεσίες παραπομπής και υποστήριξης αφετέρου το ιστορικό ενεργειών κάθε εμπλεκόμενου επαγγελματία ανά περίπτωση, ώστε να διασφαλίζεται η συνέχεια της φροντίδας και να αποφεύγεται η επανειλημμένη έκθεση του παιδιού σε τραυματικές περιγραφές.

Σε ό,τι αφορά τις καλές πρακτικές, ελληνικές και διεθνείς, αναφέρθηκαν η ορθή εφαρμογή της αναδοχής και της τεκνοθεσίας ως μέσων αντιμετώπισης του ιδρυματισμού, ο συνδυασμός μοντέλων οικογενειακής στήριξης και έγκαιρης απομάκρυνσης όταν απαιτείται, η υποχρεωτική εκπαίδευση γονέων, καθώς και η ανάπτυξη τοπικών προγραμμάτων πρόληψης. Πάνω απ' όλα, τονίστηκε η ανάγκη συγκρότησης ενός ενιαίου και μη κατακερματισμένου συστήματος υγείας, εκπαίδευσης και πρόνοιας που θα παρεμβαίνει ολιστικά και συντονισμένα. Όπως αναφέρεται: «Στο εξωτερικό δεν είναι κατακερματισμένο το σύστημα παιδικής προστασίας και για αυτό οι εμπλεκόμενοι φορείς παρεμβαίνουν ολιστικά και συντονισμένα. Το ζήτημα είναι πώς η παιδική προστασία θα συστηματοποιηθεί και δε θα εξαρτάται από τις τροποποιήσεις και τη βούληση του εκάστοτε αρμόδιου υπουργού ή της κυβέρνησης.» (Συνέντευξη 7).

7.3 Ευρήματα Έρευνας

Η ανάλυση των απαντήσεων των ΚΛ που συμμετείχαν στην έρευνα, ανέδειξε ένα πλέγμα αλληλένδετων ζητημάτων, τα οποία σκιαγραφούν τη σύγχρονη πραγματικότητα της παιδικής προστασίας σε επίπεδο ΟΤΑ α' βαθμού και ΚΥ. Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι, παρά τη θεσμική αναγνώριση της σημασίας της προστασίας του παιδιού, το ισχύον σύστημα χαρακτηρίζεται από δομικές αδυναμίες, οργανωτικά κενά και έντονη επαγγελματική επιβάρυνση των ΚΛ.

Κεντρικό εύρημα της έρευνας αποτελεί το γεγονός ότι η παιδική προστασία δεν συνιστά αυτοτελές και θεσμοθετημένο αντικείμενο εργασίας για τους ΚΛ των ΟΤΑ αλλά ασκείται ως παράλληλο καθήκον συχνά σε βάρος άλλων βασικών αρμοδιοτήτων.

Η κατάσταση αυτή εντείνει την επαγγελματική πίεση, περιορίζει το διαθέσιμο χρόνο για ουσιαστική παρέμβαση και δυσχεραίνει τη διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Οι συμμετέχοντες εκφράζουν έντονο προβληματισμό ως προς το αν και σε ποιο βαθμό τα παιδιά που διατρέχουν σοβαρό κίνδυνο, προστατεύονται επαρκώς μετά την ολοκλήρωση της δικής τους παρέμβασης.

Παράλληλα, αναδεικνύονται με σαφήνεια η χρόνια υποστελέχωση των ΚΥ, η ανυπαρξία των υποστηρικτικών δομών παιδικής και οικογενειακής φροντίδας, καθώς και η απουσία δομών πρωτοβάθμιας πρόληψης σε τοπικό επίπεδο. Ο αυξημένος αριθμός εισαγγελικών παραγγελιών σε συνδυασμό με την υπολειτουργία ή την ανυπαρξία εξειδικευμένων υπηρεσιών οδηγεί σε καθυστερήσεις, αποσπασματικές παρεμβάσεις σε επίπεδο δευτερογενούς και κυρίως τριτογενούς πρόληψης και αδυναμία συστηματικής παρακολούθησης των οικογενειών. Η παιδική προστασία εμφανίζεται έτσι περισσότερο ως διαχείριση κρίσεων παρά ως αποτέλεσμα προληπτικού και συντονισμένου σχεδιασμού.

Σημαντικό εύρημα αποτελεί επίσης η ανάδειξη των σύνθετων και πολυεπίπεδων αναγκών των παιδιών και των οικογενειών. Οι κοινωνικοοικονομικές δυσκολίες, η φτώχεια, η ανεργία, η έλλειψη κοινωνικών δικτύων στήριξης και η αναπαραγωγή της βίας μέσα στην οικογένεια συνθέτουν ένα πλαίσιο αυξημένης ευαλωτότητας. Οι ΚΛ επισημαίνουν ότι συχνά ποινικοποιείται η φτώχεια, ενώ οι οικογένειες καλούνται να ανταποκριθούν σε απαιτήσεις για τις οποίες δε διαθέτουν τους απαραίτητους πόρους. Παράλληλα, διαπιστώνεται έλλειμμα γονεϊκής επάρκειας, περιορισμένη κατανόηση των αναγκών των παιδιών και απουσία ουσιαστικής συμμετοχής των ίδιων των παιδιών στη λήψη αποφάσεων που τα αφορούν, ιδίως σε περιπτώσεις συγκρουσιακών διαζυγίων.

Ως προς την επαγγελματική διάσταση, τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι η εμπλοκή των ΚΛ στην παιδική προστασία συμβάλλει στην απόκτηση πολύτιμης εμπειρίας, γνώσεων και δεξιοτήτων. Οι συμμετέχοντες αναγνωρίζουν την επαγγελματική τους ενδυνάμωση, την ανάπτυξη ενσυναίσθησης και ανθεκτικότητας, καθώς και τη βελτίωση της ικανότητάς τους να αξιολογούν και να διαχειρίζονται σύνθετες υποθέσεις. Ωστόσο, η επαγγελματική αυτή εξέλιξη συνυπάρχει με αυξημένο συναισθηματικό κόστος, εργασιακή εξουθένωση και αίσθημα επαγγελματικής

ανασφάλειας ελλείπει εποπτείας, θεσμικής στήριξης και προστασίας και σταθερών σχέσεων εργασίας.

Ιδιαίτερα έντονα αναδεικνύεται το έλλειμμα ουσιαστικής διυπηρεσιακής συνεργασίας. Οι ΚΛ περιγράφουν ένα κατακερματισμένο σύστημα παιδικής προστασίας, στο οποίο οι εμπλεκόμενοι φορείς λειτουργούν με διαφορετικά πρωτόκολλα, ασύμβατες διαδικασίες και περιορισμένη ανταλλαγή πληροφοριών. Η απουσία κοινού πλαισίου συνεργασίας σε συνδυασμό με τη γραφειοκρατία και την καθυστερημένη ανταπόκριση της Εισαγγελίας δυσχεραίνει την αποτελεσματική προστασία των παιδιών και αυξάνει τον κίνδυνο επανατραυματισμού τους.

Αναφορικά με την άσκηση συνηγορίας, τα ευρήματα δείχνουν ότι οι ΚΛ λειτουργούν με σαφή προσανατολισμό στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού επιδιώκοντας τη συνεργασία και την ενδυνάμωση των οικογενειών και όχι την τιμωρητική αντιμετώπισή τους. Ωστόσο, η δυνατότητα ουσιαστικής συνηγορίας περιορίζεται σημαντικά από την έλλειψη χρόνου, πόρων και εξειδικευμένων δομών, γεγονός που καθιστά τη συνηγορία περισσότερο ατομική και λιγότερο θεσμικά κατοχυρωμένη πρακτική.

Τέλος, τα ευρήματα σχετικά με το νομικό και θεσμικό πλαίσιο αποτυπώνουν μια αντιφατική εικόνα. Από τη μία πλευρά αναγνωρίζονται θετικά βήματα, ιδίως ως προς την αποϊδρυματοποίηση και τις εναλλακτικές μορφές φροντίδας. Από την άλλη πλευρά, επισημαίνεται η απόσταση μεταξύ θεωρίας και πράξης, η ελλιπής εφαρμογή της νομοθεσίας και η απουσία συστηματικού συντονισμού. Οι προτάσεις πολιτικής που διατυπώθηκαν από τους συμμετέχοντες αναδεικνύουν την ανάγκη για ένα ενιαίο, ολιστικό και καλά στελεχωμένο σύστημα παιδικής προστασίας με έμφαση στην πρόληψη, τη διεπιστημονικότητα και τη θεσμική θωράκιση του ρόλου του ΚΛ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία αναδεικνύει το ρόλο και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ΚΛ, οι οποίοι απασχολούνται στις ΚΥ των ΟΤΑ α' βαθμού, στο πεδίο της παιδικής προστασίας. Κεντρικό ρόλο στο υφιστάμενο σύστημα καλούνται να διαδραματίσουν οι ανωτέρω υπηρεσίες, οι οποίες αποτελούν το βασικό μηχανισμό παρέμβασης σε σοβαρούς ψυχοκοινωνικούς κινδύνους ανηλίκων. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη σημασία αποκτούν οι ΟΠΑ, οι οποίες έχουν συγκροτηθεί με σκοπό τη διερεύνηση σχετικών καταγγελιών και την υποστήριξη παιδιών και οικογενειών (Μάνθου, 2016). Ωστόσο, σύμφωνα με το ΣτΠ (2020) λειτουργούν χωρίς ενιαίο θεσμικό πλαίσιο, χωρίς σαφώς καθορισμένες αρμοδιότητες και χωρίς επαρκή στελέχωση, γεγονός που περιορίζει σημαντικά την αποτελεσματικότητά τους, καθώς αυξάνεται αισθητά ο φόρτος εργασίας των εμπλεκόμενων επαγγελματιών και συγχρόνως επιτείνεται η εργασιακή τους εξουθένωση.

Οι ΚΛ που στελεχώνουν τις δημοτικές ΚΥ και κατ' επέκταση τις ΟΠΑ, καλούνται να ανταποκριθούν σε αυξημένο αριθμό εισαγγελικών εντολών και πολυπαραγοντικών υποθέσεων, ενώ ταυτόχρονα είναι επιφορτισμένοι με πολλαπλές και ετερογενείς αρμοδιότητες στο πλαίσιο άλλων δομών και υπηρεσιών των Δήμων (Unicef, 2025). Το μεγαλύτερο ποσοστό των ΚΛ, που στελεχώνουν τις δημοτικές υπηρεσίες, απασχολείται με συμβάσεις ΙΔΟΧ στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, το οποίο επηρεάζει αρνητικά τη συνέχεια και τη σταθερότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών προς τον πληθυσμό.

Η συνθήκη αυτή έχει ιδιαίτερα επιβαρυντικές συνέπειες για τα παιδιά και τις οικογένειες που βρίσκονται σε συνθήκες ευαλωτότητας και χρήζουν διαρκούς προστασίας και υποστηρικτικής φροντίδας (Unicef, 2025). Επιπλέον, ο Σύλλογος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας (2024) στο ίδιο πνεύμα επισημαίνει ότι σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα που πραγματοποίησε, σε 40 Δήμους δεν υπηρετεί ούτε ένας ΚΛ με μόνιμη σχέση εργασίας. Η συνθήκη αυτή δυσχεραίνει την εις βάθος κοινωνική διερεύνηση, τη συστηματική παρακολούθηση των οικογενειών και την ανάπτυξη προληπτικών παρεμβάσεων στην κοινότητα ενισχύοντας τον κίνδυνο διεκπεραιωτικών πρακτικών και αποσπασματικών λύσεων (ΣτΠ, 2020).

Η ανεπάρκεια δομών πρωτογενούς πρόληψης σε συνδυασμό με την απουσία εξειδικευμένων μηχανισμών παιδικής προστασίας σε τοπικό επίπεδο έχει ως αποτέλεσμα οι αρμόδιες υπηρεσίες να κινητοποιούνται κυρίως, όταν το παιδί έχει ήδη υποστεί κακοποιητικές εμπειρίες και βρίσκεται σε συνθήκες σοβαρού κινδύνου. Η πρακτική αυτή συνεπάγεται ιδιαίτερα υψηλό κόστος, τόσο σε οικονομικό επίπεδο όσο και ως προς τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στη συγκρότηση μιας υγιούς και συνεκτικής κοινωνίας (Unicef, 2025). Κατά συνέπεια, οι ΚΛ των δημοτικών υπηρεσιών των ΟΤΑ δραστηριοποιούνται κυρίως στο πεδίο της τριτογενούς πρόληψης υλοποιώντας παρεμβάσεις που εστιάζουν στη μείωση της πιθανότητας επανεμφάνισης περιστατικών παιδικής κακοποίησης (Παπαδομαρκάκη, 2011).

Ιδιαίτερα προβληματική αναδεικνύεται η απουσία ενιαίων πρωτοκόλλων για τη διαχείριση καταγγελιών κακοποίησης ανηλίκων τόσο για τις ΚΥ των ΟΤΑ όσο και για τις ΟΠΑ (Unicef, 2025). Η ανομοιογένεια των πρακτικών μεταξύ Δήμων, η έλλειψη τυποποιημένων εργαλείων αξιολόγησης και η περιορισμένη επιστημονική εποπτεία υπονομεύουν την ποιότητα της κοινωνικής έρευνας και δυσχεραίνουν την τεκμηριωμένη αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Σε αυτό το πλαίσιο, οι ΟΠΑ αντί να λειτουργούν ως εξειδικευμένοι πυρήνες παιδικής προστασίας στην κοινότητα, συχνά απορροφώνται από το γενικό φόρτο εργασίας των ΚΥ (ΣτΠ, 2020).

Παράλληλα, η αδυναμία των δημοτικών ΚΥ και των ΟΠΑ να παρέχουν μακροχρόνια και συστηματική υποστήριξη σε οικογένειες με σύνθετα ψυχοκοινωνικά προβλήματα σε συνδυασμό με την έλλειψη δομών άμεσης φιλοξενίας και την ανεπαρκή, αποσπασματική και συχνά προβληματική εφαρμογή της αναδοχής και της τεκνοθεσίας οδηγεί συχνά στην πρόωγη απομάκρυνση των παιδιών από το οικογενειακό περιβάλλον και στην καθυστερημένη τοποθέτησή τους σε δομές κλειστής φροντίδας (ΣτΠ, 2020). Το γεγονός αυτό διαιωνίζει και παγιώνει ένα ιδρυματοκεντρικό μοντέλο παιδικής προστασίας αντίθετο με τις σύγχρονες διεθνείς κατευθυντήριες αρχές και τα δικαιώματα του παιδιού (Καλλινικάκη, 2022; Κουραχάνης, 2025). Συνολικά, προκύπτει ότι τόσο οι ΚΥ των ΟΤΑ α' βαθμού όσο και οι ΟΠΑ αποτελούν κρίσιμους αλλά υποστηριζόμενους ανεπαρκώς πυλώνες του συστήματος παιδικής προστασίας στην Ελλάδα. Η ενίσχυση του ρόλου τους προϋποθέτει τη θεσμική αναβάθμιση και οργανική ένταξη των ΟΠΑ σε ένα ενιαίο Τμήμα Προστασίας Οικογένειας και Παιδιού

εντός των Δήμων με διεπιστημονική στελέχωση, σαφείς αρμοδιότητες, επαρκείς πόρους και ενιαία μεθοδολογία παρέμβασης (Στπ, 2020).

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας επιβεβαιώνουν σε μεγάλο βαθμό την αρχική υπόθεση εργασίας σύμφωνα με την οποία οι ΚΛ των δημοτικών ΚΥ αδυνατούν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις αυξανόμενες εισαγγελικές παραγγελίες παιδικής προστασίας και να ασκήσουν ουσιαστική συνηγορία υπέρ του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Η δραματική υποστελέχωση, η ανάθεση παράλληλων και αλλότριων καθηκόντων, η απουσία ενιαίων πρωτοκόλλων, η έλλειψη επιστημονικής εποπτείας και η οργανωτική αποδυνάμωση των ΟΠΑ, όπως αναδείχθηκαν στην ανάλυση, συγκροτούν ένα πλαίσιο θεσμικής ανεπάρκειας που περιορίζει αντικειμενικά τις δυνατότητες των ΚΛ να παρέχουν ολοκληρωμένες και συνεκτικές υπηρεσίες παιδικής προστασίας.

Υπό αυτές τις συνθήκες η παρέμβασή τους τείνει να καθίσταται αποσπασματική και διεκπεραιωτική, γεγονός που δυσχεραίνει τη συστηματική αξιολόγηση των αναγκών του παιδιού και την εφαρμογή παρεμβάσεων με μακροπρόθεσμο προστατευτικό αποτέλεσμα. Συνεπώς, η έρευνα τεκμηριώνει εμπειρικά ότι το υφιστάμενο οργανωτικό και θεσμικό πλαίσιο δεν επιτρέπει στους ΚΛ των δημοτικών ΚΥ να επιτελέσουν πλήρως τον ρόλο τους ως βασικοί εγγυητές των δικαιωμάτων του παιδιού στο επίπεδο της κοινότητας.

Τέλος, η μετάβαση σε ένα αποτελεσματικό σύστημα παιδικής προστασίας στην κοινότητα προϋποθέτει την ουσιαστική ενδυνάμωση του ΚΛ ως βασικού επαγγελματία παιδικής προστασίας με ρόλο όχι μόνο κατασταλτικό αλλά κυρίως προληπτικό, υποστηρικτικό και δικαιωματικά προσανατολισμένο. Μόνο μέσα από ένα ισχυρό, αποκεντρωμένο και θεσμικά κατοχυρωμένο δίκτυο ΚΥ μπορεί να διασφαλιστούν στην πράξη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και η απομάκρυνση από το ιδρυματικό μοντέλο φροντίδας.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αβραμικά, Μ., Λαφαζάνη, Π. & Στεφανούδη, Ε. (2013) Παιδική κακοποίηση και παρεμβάσεις, *Επιστημονικά Χρονικά*, 18(3), 146–151.

Αθανασοπούλου, Π., Πασαλή, Α., & Παππά, Λ. (2017). Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας και ο ρόλος του σχολικού κοινωνικού λειτουργού. *Νέος Παιδαγωγός: Πρακτικά του 4ου Συνεδρίου*, 1617–1625.

Αλεξίου, Θ. (2007). Περιορισμοποίηση και ενσωμάτωση: *Η κοινωνική πολιτική ως μηχανισμός ελέγχου και κοινωνικής πειθάρχησης*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Βαμβακίδης, Σ., Φιλίππιδης, Γ. Γ., & Χατζηφωτίου, Σ. (2021). Η τεκνοθεσία και η αναδοχή ανηλίκων ως θεσμοί παιδικής προστασίας στην Ελλάδα. *Κοινωνική Πολιτική*, 15, 107–127. <https://doi.org/10.12681/sp.29094>

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. (2016). *Η παιδική προστασία δεν είναι πολυτέλεια!* Αθήνα: ΕΕΔΑ.

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) (n.d.). Ρόλος και αποστολή του Ε.Κ.Κ.Α. Ανακτήθηκε στις 30 Νοεμβρίου 2025 από <https://ekka.org.gr/index.php/el/rolos-skopos-tou-ekka/apostoli-e-k-k-a>

Ελληνική Δημοκρατία. (2007). Νόμος υπ' αριθ. 3625/2007: Κύρωση και εφαρμογή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ Α' 290/24.12.2007).

Ελληνική Δημοκρατία. (2008). Νόμος υπ' αριθ. 3727/2008: Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών κατά της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης και Κακοποίησης (Lanzarote) (ΦΕΚ Α' 257/18.12.2008).

Ελληνική Δημοκρατία. (2010). Νόμος 3852/2010: Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης — Πρόγραμμα Καλλικράτης (ΦΕΚ Α' 87/07-06-2010).

Ελληνική Δημοκρατία. (2011). Νόμος υπ' αριθ. 3961/2011: Τροποποίηση του Ν. 3126/2003 για την ποινική ευθύνη των Υπουργών και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ Α' 97/29.4.2011).

Ελληνική Δημοκρατία. (2013). Νόμος υπ' αριθ. 4109/2013: Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα – Σύσταση Γενικής Γραμματείας για το συντονισμό του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ Α' 16).

https://www.mou.gr/elibrary/FEK16A_N4109_2013_Katarghsh.pdf

Ελληνική Δημοκρατία. (2018). Νόμος 4538/2018: Μέτρα για την προώθηση των θεσμών της αναδοχής και υιοθεσίας και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ Α' 85/16.05.2018).

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. https://ekka.org.gr/images/pdf/nomothesia/3/N._4538-ANADOXH-YIOΘESIA.pdf

Ελληνική Δημοκρατία. (2021). Νόμος 4837/2021: Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, πρόγραμμα «Κυψέλη» για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε βρεφικούς, βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, διατάξεις για την προώθηση της αναδοχής και της υιοθεσίας, «Προσωπικός Βοηθός για τα Άτομα με Αναπηρία» και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ Α' 178/01.10.2021).

https://ekka.org.gr/images/CHILD_GUARANTEE/APΘPO53_5.pdf

Ελληνική Δημοκρατία. (2025). Ν.5172/2025: Αντιμετώπιση νέων μορφών βίας κατά των γυναικών – Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2024/1385 – Πρόσθετες ρυθμίσεις στο νόμο περί ενδοοικογενειακής βίας – Αναδιοργάνωση των ιατροδικαστικών υπηρεσιών – Ενίσχυση της λειτουργίας της Eurojust – Μέτρα για την προστασία των ανηλίκων και την καταπολέμηση της εγκληματικότητας – Δικονομικές διατάξεις αρμοδιότητας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και άλλες ρυθμίσεις (ΦΕΚ Α' 10/29.01.2025).

Ευρωπαϊκή Ένωση. (2000). Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf

Ευρωπαϊκή Ένωση. (2021). Στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού και Ευρωπαϊκή Εγγύηση για τα Παιδιά. Ανακτήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 2025, από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/eu-strategy-on-the-rights-of-the-child-and-the-european-child-guarantee.html>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2020). Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο: Αντιμετώπιση της διαδικτυακής σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών – Προς μια ολοκληρωμένη στρατηγική της ΕΕ (COM(2020) 607 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0607>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2021). Στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού και Ευρωπαϊκή Εγγύηση για τα Παιδιά. Ανακτήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 2025, από https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_el#european-child-guarantee

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2023). Καλύτερη εφαρμογή των δικαιωμάτων των παιδιών θα ζητήσει το ΕΚ. <https://www.europarl.europa.eu/news/el/agenda/plenary-news/2023-11-20/12/kaluteri-efarmogi-ton-dikaionaton-ton-paidion-tha-zitisei-to-ek>

Ζηλίδης, Χ. (1990). Η κοινωνική προστασία του παιδιού στην Ελλάδα. *Κοινωνική Εργασία*, (2), 221–241.

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού. (2023). Οδηγός εφαρμογής του πρωτοκόλλου διερεύνησης, διάγνωσης και διαχείρισης κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών για επαγγελματίες. https://kesy.dra.sch.gr/images/pdfs/Odigos_Efarmogis_Protokollou_Kakopoiisis.pdf

Καλλιγά, Ε. (1990). Η πρόνοια για το παιδί στην Ελλάδα του 19ου αιώνα. Αθήνα: Ίδρυμα Ερευνών για το Παιδί.

Καλλινικάκη, Θ. (2010). Ποιοτικές μέθοδοι στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας. Εκδόσεις Τόπος.

Καλλινικάκη, Θ. (2011). Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της κοινωνικής εργασίας. Τόπος.

Καλλινικάκη, Θ. (2022). Διδάγματα από την ιστορία της παιδικής προστασίας στην Ελλάδα – οδηγοί για την οικοδόμηση της, στο Κ. Κασιμάτη, Χ. Παπαθεοδώρου και Χρ. Σκαμνάκης (επιμ) Κοινωνική θεωρία και κοινωνική πολιτική: διαστάσεις της κοινωνικής αλλαγής και αναπαραγωγής (321-333), Αθήνα: Τόπος

Κανδυλάκη, Α. (2008). Παιδική Προστασία και Φροντίδα: *περιπτώσεις Βρετανίας, Σουηδίας και Γερμανίας*, εισήγηση στο 3 ο Διεθνές Συνέδριο της Κοινωνικής

Πολιτικής: ‘Κοινωνική Μεταρρύθμιση και Αλλαγές στο μείγμα «Δημοσίου»-«Ιδιωτικού» στο πεδίο της Κοινωνικής Προστασίας’, Πετμεζίδου, Μ., Παπαθεοδώρου, Χ. (επιμ. έκδοσης Πρακτικών). Αθήνα, Ελλάδα 24-25 Οκτωβρίου 2008. Επιστημονική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής: Αθήνα.

Καραγκούνης, Β. (2022). Λιτότητα και κοινωνική εργασία, Στο Κ. Κασιμάτη, Χ. Παπαθεοδώρου & Χρ. Σκαμνάκης (επιμ.) Κοινωνική θεωρία και κοινωνική πολιτική: διαστάσεις της κοινωνικής αλλαγής και αναπαραγωγής (337–351), Αθήνα: Τόπος.

Κορασίδου, Μ. (2000). Οι άθλιοι των Αθηνών και οι θεραπευτές τους: *Φτώχεια και φιλανθρωπία στην ελληνική πρωτεύουσα τον 19ο αιώνα*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Κουραχάνης, Ν. (2025). Στέγαση και παιδική προστασία: *Η ψευδεπίγραφη αποϊδρυματοποίηση*. Εκδόσεις Τόπος.

Κουτμερίδου, Κ. (2024) Ψυχική ανθεκτικότητα και ενσυναίσθηση στους κοινωνικούς λειτουργούς που ασχολούνται με παιδική ενδοοικογενειακή βία στα πλαίσια των Ομάδων Προστασίας Ανηλίκων, Κοινωνική Εργασία – Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών, 38(3). doi:10.12681/socialwork-rss.38305

Μάνθου, Γ. (2016). Καταγραφή δράσεων του Δικτύου των Ομάδων Προστασίας Ανηλίκων για το έτος 2014: *Στοιχεία από πενήντα φορείς*. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Μπαλούρδος, Δ., Πετράκη, Μ., & Σαρρής, Ν. (2022). Τα ιδρύματα παιδικής προστασίας στην Ελλάδα: *Προκλήσεις και προοπτικές*. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ). <https://www.ekke.gr/services/publication/ta-idrimata-paidikis-prostasias-stin-ellada-proklisis-kai-prooptikes>

Μπαλτσιώτη, Β., & Φαρμακοπούλου, Ι. (2023). Διερεύνηση εφαρμογής του Ν.4538/2018 για τον θεσμό της αναδοχής στα Πλαίσια Παιδικής Προστασίας. Κοινωνική Εργασία. Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών, 37(3), 1–24. <https://doi.org/10.12681/socialwork-rss.36376>

Νικολαΐδης, Γ., Πετρουλάκη, Κ., Τσιριγιώτη, Α., Φατσέα, Ε., Μηλιώνη, Φ., & Σκιαδόπουλος, Κ. (2008). Μελέτη δημιουργίας επιδημιολογικών εργαλείων διαρκούς

επιτήρησης της επίπτωσης κρουσμάτων κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών. Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.

Παπαδομαρκάκη, Ε. (2011). Παραμέληση παιδιού: Η κυρίαρχη μορφή κακοποίησης. Στο Ο. Γιωτάκος, Μ. Τσιλιάκου & Α. Τσίτσικα (Επιμ.), Κακοποίηση παιδιού και εφήβου: *Ανίχνευση, αντιμετώπιση, πρόληψη* (21–43). Αθήνα: Πεδίο.

Payne, M. (2021). Κοινωνική εργασία: *Από τη θεωρία στην πράξη – Ένας απαραίτητος οδηγός* (Μ. Δημητροπούλου, Μετάφρ.). Αθήνα: Τόπος. (Πρωτότυπο έργο δημοσιευμένο το 2020).

Προεδρία της Κυβέρνησης & Γενική Γραμματεία Συντονισμού. (2023). Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση, 2022–2027 (Επικαιροποίηση: Μάρτιος 2023).

Ρομπόκου-Καραγιάννη, Α. (2007). Κοινωνική προστασία των ανηλίκων στην Ελλάδα (Τόμος Α'). Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Σακκής, Δ. (2001). Νεοσύστατο ελληνικό κράτος (1833–1848): *Οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές συνιστώσες της εκπαιδευτικής πραγματικότητας* (Τόμος Α'). Αθήνα: Τυπωθήτω.

Σταθόπουλος, Π. (2015). Κοινωνική Προστασία, Κοινωνική Πρόνοια, Πολιτικές και Προγράμματα. Αθήνα: Παπαζήση.

Συμβούλιο της Ευρώπης. (n.d.). ΕΝΑ στα Πέντε: Πρόληψη της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης. Ανακτήθηκε στις 5 Δεκεμβρίου 2025, από <https://enastapente.gr/el>

Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος (ΣΚΛΕ). (2024, 04 Οκτωβρίου). Εξαιρετικά ενδιαφέρουσα η ημερίδα «Κοινωνική Εργασία και Κοινωνικές Υπηρεσίες Δήμων: *Αναγκαιότητα και όχι πολυτέλεια*». <https://www.skle.gr/skle-news-1201.htm>

Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος (ΣΚΛΕ). (2025, 21 Ιουλίου). Έγγραφο σχετικά με νομική υποστήριξη κοινωνικών λειτουργών ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου. https://www.skle.gr/img/enimerosi_files/20250802_105155_a2c8.pdf

Συνήγορος του Πολίτη. (2020). Από το ίδρυμα στην κοινότητα: *εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών* [Ειδική έκθεση].

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. (2021, 27 Οκτωβρίου). Ενιαίος κανονισμός λειτουργίας των Σχολικών Δικτύων Εκπαιδευτικής Υποστήριξης (ΣΔΕΥ) και των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) (ΦΕΚ 5009/τ.Β'/27-10-2021). <https://edu.klimaka.gr/nomothesia/fek/2770-kanonismos-leitourgias-sdey-edy>

Φιλιππίδης, Γ., & Γιαμουρίδου, Κ. (2023). Αναγνώριση και διαχείριση περιστατικών παιδικής κακοποίησης στην εκπαίδευση: *Στάσεις, αντιλήψεις και ετοιμότητα των εκπαιδευτικών για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου*. International Journal of Educational Innovation (IJEI), 5(1).

Φουντεδάκη, Κ. (2021). Η νομοθετική ρύθμιση της διακίνησης και της τοποθέτησης παιδιών στην περίπτωση της υιοθεσίας. Στο Γ. Αμπατζόγλου (Επιμ.), *Αλλάζοντας χέρια: Από τον αποχωρισμό των παιδιών στην υποδοχή τους* (σσ. 147–166). Θεσσαλονίκη: University Studio Press A.E.

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2025). Εγχειρίδιο ενεργειών για την προστασία παιδιών σε κίνδυνο: Βήματα εισαγγελικών και κοινωνικών λειτουργών. Αθήνα: UNICEF.

World Health Organization. (2008). Πρόληψη παιδικής κακοποίησης: *Οδηγός ανάπτυξης, δράσης και τεκμηρίωσης* (Γιωτάκος, Ο., επιμ. μετ., Γιωτάκος, Ο., Παπαδομαρκάκη, Ε., Παπακίτσου, Ι., Σαμπαζιώτης, Α., & Τσιλιάκου, Κ., μετ.).

Ξενόγλωσση

Anda, R. F., Felitti, V. J., Bremner, J. D., Walker, J. D., Whitfield, C., Perry, B. D., Dube, S. R., & Giles, W. H. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood: *A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology*. European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience, 256(3), 174–186. <https://doi.org/10.1007/s00406-005-0624-4>

Barnahus Network. (2025). About Barnahus. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2025, από: <https://barnahus.eu/barnahus/about-barnahus/>

Belsky, J. (1980). Child maltreatment: *An ecological integration*. American Psychologist, 35(4), 320–335. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.35.4.320>

- Bennett, D. S., Sullivan, M. W., & Lewis, M. (2006). Relations of parental report and observation of parenting to maltreatment history. 11(1), 63–75.
<https://doi.org/10.1177/1077559505283589>
- Berger, L. M., & Font, S. A. (2015). The role of the family and family-centered programs and policies. *Future of Children*, 25(1), 155–176.
<https://doi.org/10.1353/foc.2015.0007>
- Black, D. A., Smith Slep, A. M., & Heyman, R. E. (2001). Risk factors for child psychological abuse. *Aggression and Violent Behavior*, 6(2–3), 189–201.
[https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(00\)00022-7](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(00)00022-7)
- Bucur, E., Bucur, V. M., & Goian, C. (2012). Child protection – a subject of clinical sociology. *Social Research Reports*, 22, 36–43. Expert Projects Publishing House.
- Butchart, A., & Kahane, T. (2006). Preventing child maltreatment: *A guide to taking action and generating evidence*. Geneva, Switzerland: World Health Organization in collaboration with the International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect (ISPCAN).
- Calder, J., McVean, A., & Yang, W. (2010). History of abuse and current suicidal ideation: *Results from a population-based survey*. *Journal of Family Violence*, 25(3), 205–214.
- CBSS. (2017). From PROMISE to PROMISE II. Council of the Baltic Sea States. Ανακτήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 2025, από: <https://cbss.org/2017/10/03/from-promise-to-promise-ii/>
- CBSS. (n.d.-a). PROMISE. Council of the Baltic Sea States. Ανακτήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 2025, από: <https://cbss.org/projects-cbss/completed-projects/promise/>
- CBSS. (n.d.-b). PROMISE Barnahus Network. Council of the Baltic Sea States. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2025, από: <https://cbss.org/promise-barnahus/>
- Children at Risk. (n.d.-a). PROMISE 3. Council of the Baltic Sea States. Ανακτήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 2025, από: <https://childrenatrisk.cbss.org/project/completed-projects/promise-3/>

Children at Risk. (n.d.-b). PROMISE 4. Council of the Baltic Sea States. Ανακτήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 2025, από: <https://childrenatrisk.cbss.org/project/completed-projects/promise-4/>

Cicchetti, D., & Toth, S. L. (2005). Child maltreatment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 1, 409–438. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.1.102803.144029>

Council of Europe. (2018). Protection of children against sexual exploitation and abuse – Child-friendly, multidisciplinary and interagency response inspired by the Barnahus model. Strasbourg. Ανακτήθηκε στις 28 Οκτωβρίου 2025, από: <https://edoc.coe.int/en/children-s-rights/8003-protection-of-children-against-sexual-exploitation-and-abuse-child-friendly-multidisciplinary-and-interagency-response-inspired-by-the-barnahus-model.html>

Council of Europe. (n.d.). Lanzarote Convention. Ανακτήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 2025, από <https://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-convention>

Day, A., McLeod, B., Hawkins, R. L., & Mogro-Wilson, C. (2023). The Importance of Policy Advocacy in Social Work. *Families in Society*, 104(3), 243–244. <https://doi.org/10.1177/10443894231187908>

Dubois, B., & Miley, K. K. (2010). *Social work: An empowering profession* (6th ed.). Pearson Education.

European Commission. (2022). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions — A Digital Decade for children and youth: the new European strategy for a better internet for kids (BIK+) (COM(2022) 212 final). Ανακτήθηκε στις 5 Ιανουαρίου 2026, από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2022:212:FIN>

Fahrudin, A., Malek, M. D., & Husmiati, Y. (2016). Child abuse and neglect: *Psychological impact and role of social work*. *International Journal of Social Work*, 3(1), 65–75. <https://doi.org/10.5296/ijsw.v3i1.8842>

Fayaz, I. (2019). Child abuse: Effects and preventive measures. *The International Journal of Indian Psychology*, 7(2), 2349–3429.

Featherstone, B., Gupta, A., Morris, K. and White, S. (2018) *Protecting Children: A Social Model*. Bristol: Policy Press.

Ferguson, H. (2016) How Children Become Invisible in Child Protection Work: *Findings from Research into Day-to-Day Social Practice*, *British Journal of Social Work*, 47(4), pp. 1007–1023. [doi:10.1093/bjsw/bcw065](https://doi.org/10.1093/bjsw/bcw065)

Goodyear-Brown, P. (Ed.). (2012). *Handbook of child sexual abuse: Identification, assessment and treatment*. Wiley.

Humphreys, C., Laing, L., & Cavanagh, K. (2013). Social work and domestic violence: *Developing critical and reflective practice*. <https://doi.org/10.4135/9781529681352>

Kallinikaki, T. (2015). Child protection in times of crisis in Greece. *International Journal of Social Pedagogy*, 4(1), 177–189. <https://doi.org/10.14324/111.444.ijsp.2015.v4.1.013>

Lempesi, G. E. (2019). Social work in the Greek schools: *A review of policy texts*. *Journal of Social Science Research*, 14, 3325–3330. <https://doi.org/10.24297/jssr.v14i0.8416>

MacMillan, H. L., Wathen, C. N., Barlow, J., Fergusson, D. M., Leventhal, J. M., & Taussig, H. N. (2009). *Interventions to prevent child maltreatment and associated impairment*. *The Lancet*, 373(9659), 250–266.

Markina, A., Kapardis, A., & Heinrich, S. (2021). Position paper: *Integrated trauma informed therapy for child victims of violence (INTIT) for child victims of violence*. IPRS. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2025, από: <https://www.iprs.it/wp-content/uploads/2021/09/The-Barnahus-Model-COMLETE.pdf?utm>

Marshall-Lee, E. D., Hinger, C., Popovic, R., Miller Roberts, T. C., & Prempeh, L. (2020). Social justice advocacy in mental health services: *Consumer, community, training, and policy perspectives*. *Psychological Services*, 17(S1), 12–21. <https://doi.org/10.1037/ser0000349>

Martinez-Torteya, C., Bogat, G. A., von Eye, A., & Levendosky, A. A. (2009). Resilience among children exposed to domestic violence: *The role of protective and vulnerability factors*. *Child Development*, 80(2), 562–577. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2009.01279.x>

- McLaughlin, K. A., Sheridan, M. A., & Nelson, C. A. (2017). Neglect as a violation of species-expectant experience: *Neurodevelopmental consequences*. *Biological Psychiatry*, 82(7), 462–471. <https://doi.org/10.1016/j.biopsych.2017.02.1096>
- Mikton, C., & Butchart, A. (2009). Child maltreatment prevention: A systematic review of reviews. *Bulletin of the World Health Organization*, 87(5), 353–361. <https://doi.org/10.2471/BLT.08.057075>
- Mulder, T. M., Kuiper, K. C., van der Put, C. E., Stams, G.-J. J. M., & Assink, M. (2018). Risk factors for child neglect: *A meta-analytic review*. *Child Abuse & Neglect*, 80, 131–146. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.01.006>
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (1989). Convention on the Rights of the Child. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
- Operation Encompass. (n.d.). What we do. Operation Encompass. Ανακτήθηκε στις 14 Νοεμβρίου 2025, από: <https://www.operationencompass.org/what-we-do?>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Seidman, I. (2013) *Interviewing as Qualitative Research: A Guide for Researchers in Education and the Social Sciences*. TeachersCollegePress, NewYork.
- Sidebotham, P., & Heron, J. (2006). Child maltreatment in the “children of the nineties”: *A cohort study of risk factors*. *Child Abuse & Neglect*, 30(5), 497–522. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2005.11.005>
- Substance Abuse and Mental Health Services Administration. (2014). SAMHSA’s concept of trauma and guidance for a trauma-informed approach (HHS Publication No. SMA 14-4884). U.S. Department of Health and Human Services. Ανακτήθηκε στις 12 Νοεμβρίου 2025, από: <https://scholarworks.boisestate.edu/covid/7/>
- UK Government. (2024). Duty on police forces in England and Wales to notify education establishments of domestic abuse incidents (Operation Encompass) – accessible. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/publications/information-sharing-duty-operation-encompass/duty-on-police-forces-in-england-and-wales-to->

[notify-education-establishments-of-domestic-abuse-incidents-operation-encompass-accessible?](#)

Varghese, Pj. (2015). Advocacy in mental health: *Offering a voice to the voiceless*. Indian Journal of Social Psychiatry, 31, 4. <https://doi.org/10.4103/0971-9962.161987>

Yanowitz, K.L., Monte, E. & Tribble, J.R. (2003). Teachers' beliefs about the effects of child abuse. Child Abuse & Neglect, 27(5), 483-488.

Παράρτημα

Οδηγός Ημιδομημένης Συνέντευξης

Θέμα: επαγγελματικές εμπειρίες κοινωνικών λειτουργών στον τομέα της παιδικής προστασίας

Καλησπέρα σας και ευχαριστώ που δεχτήκατε να συμμετάσχετε στη συνέντευξη. Η παρούσα έρευνα αποτελεί μέρος της διπλωματικής μου εργασίας.

Τα στοιχεία που θα συλλεχθούν είναι ανώνυμα και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς. Αν αισθανθείτε άβολα σε οποιαδήποτε στιγμή, μπορείτε να διακόψετε τη συμμετοχή σας. Με τη συγκατάθεσή σας η συνέντευξη θα ηχογραφηθεί, ώστε να μπορέσω να αναλύσω με ακρίβεια τις απαντήσεις σας.

1. Πόσα χρόνια ασκείτε το επάγγελμα του/της κοινωνικού/ής λειτουργού; Θα θέλατε να μοιραστείτε στοιχεία για την επαγγελματική σας πορεία (π.χ. σπουδές, σεμινάρια);
2. Πόσα από αυτά τα χρόνια εργάζεστε σε δημοτικές κοινωνικές υπηρεσίες με αντικείμενο την παιδική προστασία; Θα θέλατε να αναφερθείτε και σε άλλες θέσεις ή δομές στις οποίες έχετε εργαστεί ως κοινωνικός/ή λειτουργός;
3. Ποιες είναι οι βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζετε στην καθημερινή άσκηση του επαγγελματικού σας ρόλου στον τομέα της παιδικής προστασίας;
4. Κατά την εμπειρία σας, ποιες είναι οι κυριότερες ανάγκες που παρουσιάζουν τα παιδιά και οι οικογένειές τους στις περιπτώσεις που διαχειρίζεστε;
5. Μέσα από τη διαχείριση περιστατικών στην εργασία σας σχετικά με τον τομέα της παιδικής προστασίας θεωρείτε ότι αποκτήσατε νέες γνώσεις ή δεξιότητες, που συνέβαλαν στην επαγγελματική σας εξέλιξη; Θα θέλατε να μοιραστείτε κάποιο παράδειγμα;
6. Υπάρχουν οργανωτικές δυσκολίες που θεωρείτε ότι επηρεάζουν την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχετε στον τομέα της παιδικής προστασίας;
7. Συναντάτε δυσκολίες στη συνεργασία με άλλες υπηρεσίες ή φορείς (π.χ. σχολεία, νοσοκομεία, αστυνομία, εισαγγελικές αρχές); Αν ναι, θα μπορούσατε να εκφράσετε κάποια παραδείγματα βάσει της επαγγελματικής σας πείρας;
8. Ποιοι παράγοντες διευκολύνουν ή εμποδίζουν την άσκηση συνηγορίας στο πλαίσιο της υπηρεσίας σας;

9. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι μπορείτε να λειτουργείτε ως συνήγοροι των δικαιωμάτων του παιδιού στην πράξη;
10. Έχετε τη δυνατότητα να υλοποιείτε προληπτικές παρεμβάσεις πριν μια κατάσταση εξελιχθεί σε κρίση; Αν ναι, ποια είναι τα χαρακτηριστικά τους;
11. Πώς αξιολογείτε το ισχύον θεσμικό και νομικό πλαίσιο που διέπει την παιδική προστασία στην Ελλάδα;
12. Ποιες είναι, κατά την άποψή σας, οι σημαντικότερες οργανωτικές ελλείψεις που επηρεάζουν τη λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών στον τομέα αυτό;
13. Υπάρχουν τομείς στους οποίους θα επιθυμούσατε περισσότερη θεσμική καθοδήγηση ή υποστήριξη από την κεντρική διοίκηση ή την τοπική αυτοδιοίκηση;
14. Ποιες αλλαγές ή παρεμβάσεις σε πολιτικό ή θεσμικό επίπεδο θα μπορούσαν, κατά τη γνώμη σας, να ενισχύσουν τη λειτουργία των δημοτικών κοινωνικών υπηρεσιών στον τομέα της παιδικής προστασίας;
15. Ποιες μορφές υποστήριξης ή ενίσχυσης θα σας βοηθούσαν ώστε να ανταποκριθείτε πιο αποτελεσματικά στις ολοένα αυξανόμενες ανάγκες των παιδιών και των οικογενειών τους;
16. Υπάρχουν καλές πρακτικές, είτε από την Ελλάδα είτε από το εξωτερικό, που θεωρείτε ότι αξίζει να αξιοποιηθούν ή να προσαρμοστούν στο ελληνικό πλαίσιο;

Σας ευχαριστώ θερμά για τον χρόνο, τη συμμετοχή και την πολύτιμη συμβολή σας στην έρευνά μου. Αν έχετε κάτι ακόμη που θα θέλατε να προσθέσετε και δεν καλύφθηκε από τις ερωτήσεις, είμαι στη διάθεσή σας να το ακούσω.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Αθήνα, 04-10-2024

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 19, 10432, ΑΘΗΝΑ

Τηλ: 2108834818, 2108827071

Email: info@skle.gr

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Με επιτυχία η ολοκλήρωση της Ημερίδας

«Κοινωνική Εργασία και Κοινωνικές Υπηρεσίες Δήμων: Αναγκαιότητα και όχι πολυτέλεια» που διοργανώθηκε από το ΣΚΛΕ μέσω της Επιτροπής Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Συνδέσμου.

Ανακοίνωση αριθμητικών στοιχείων που αφορούν στην αναλογία μόνιμων Κοινωνικών λειτουργών των Δήμων ανά σύνολο κατοίκων.

Με εξαιρετική επιτυχία πραγματοποιήθηκε η Επιστημονική Ημερίδα με θέμα **«Κοινωνική Εργασία και Κοινωνικές Υπηρεσίες Δήμων: Αναγκαιότητα και όχι πολυτέλεια»** που διοργανώθηκε από το ΣΚΛΕ μέσω της Επιτροπής Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Συνδέσμου.

Σκοπός της ημερίδας ήταν η ανάδειξη του ρόλου των Κοινωνικών Υπηρεσιών των Δήμων στην παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, των προβλημάτων και των αναγκών που ανακύπτουν από την άσκηση κοινωνικής πολιτικής από τους φορείς του α' βαθμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των προτάσεων – διεκδικήσεων των Κοινωνικών Λειτουργών που εργάζονται στους Δήμους της χώρας.

Την Ημερίδα παρακολούθησαν, διαδικτυακά και δια ζώσης, 700 συμμετέχοντες Κοινωνικοί Λειτουργοί, Κοινωνικοί Επιστήμονες όλων των ειδικοτήτων, εργαζόμενοι στους Δήμους και άλλα στελέχη των Υπουργείων, Δήμων, Περιφερειών, Μονάδων

Κοινωνικής Φροντίδας, ΚΑΠΗ, Μονάδων Ψυχικής Υγείας, Φορέων Υποστήριξης ΑμεΑ, Φοιτητές Κοινωνικής Εργασίας.

Χαιρετισμό στην Ημερίδα απεύθυνε ο Γενικός Γραμματέας της ΚΕΔΕ, κος Δημήτρης Καφαντάρης και η Πρόεδρος της Επιτροπής Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Οικονομίας της ΚΕΔΕ & Δήμαρχος Λαγκαδά Θεσσαλονίκης, κα Ελπινίκη Ανδρεάδου. Η Υπουργός Κοινωνικής Συνοχής & Οικογένειας που είχε προγραμματιστεί να απευθύνει χαιρετισμό και να συμμετέχει στη συζήτηση δεν μπόρεσε να παρευρεθεί λόγω εκτάκτου και επείγοντος ζητήματος που προέκυψε. Το Υπουργείο Εσωτερικών και η ΠΟΕ – ΟΤΑ που προσκλήθηκαν δεν συμμετείχαν.

Κατά τη διάρκεια των εργασιών της Ημερίδας παρουσιάστηκαν 30 εισηγήσεις σε 5 θεματικούς άξονες - τομείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής από τους Δήμους της χώρας:

1ος Θεματικός Άξονας: Καταπολέμηση ακραίας φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού / Κοινωνική φροντίδα και Κοινωνική Πρόνοια

2ος Θεματικός Άξονας: Ισότητα-Κοινωνικές διακρίσεις και προάσπιση των δικαιωμάτων

3ος Θεματικός Άξονας: Συνέργειες – Καλές Πρακτικές

4ος Θεματικός Άξονας: Παιδική Προστασία

5ος Θεματικός Άξονας: Τρίτη Ηλικία.

Κατά την ολοκλήρωση κάθε ενότητας της ημερίδας οι ομιλητές έδωσαν απαντήσεις σε σειρά ερωτημάτων τα οποία τέθηκαν από τους συμμετέχοντες.

Μέσα από τις εισηγήσεις παρουσιάστηκαν καινοτόμες προσεγγίσεις και καλές πρακτικές, αναδείχτηκαν οι πραγματικές συνθήκες λειτουργίας των Κοινωνικών Υπηρεσιών στους Δήμους, καταγράφηκαν τα θεσμικά, οργανωτικά και λειτουργικά προβλήματα τους και τέθηκε το πρόβλημα της υποστελέχωσης τους και των επιπτώσεων της στην αποτελεσματικότητά τους.

Κατά τη διάρκεια της Ημερίδας παρουσιάστηκαν αριθμητικά στοιχεία από το μητρώο μελών του ΣΚΛΕ (mitroo.skle.gr) σύμφωνα με τα οποία, **σε 332 Δήμους της Χώρας υπηρετούν μόνο 528 μόνιμοι Κοινωνικοί Λειτουργοί και 1061 συμβασιούχοι.** Επίσης, για πρώτη φορά ανακοινώθηκαν τα προσωρινά στοιχεία από την έρευνα «ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΠΟΥ ΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΔΗΜΩΝ» που πραγματοποιήθηκε από το ΣΚΛΕ και τα

Περιφερειακά του Τμήματα το 2022. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, σε 91 Δήμους της Χώρας, με συνολικό πληθυσμό 3.000.000 κατοίκων περίπου, εργάζονται συνολικά 146 μόνιμοι Κοινωνικοί Λειτουργοί, δηλαδή αντιστοιχεί 1,6 ΚΛ ανά Δήμο και 1 ΚΛ για 20.500 κατοίκους περίπου. Από τα πιο δυσάρεστα ευρήματα δε, όπως προκύπτει, είναι ότι, από τους 91 Δήμους της έρευνας, στους 40 δεν εργάζεται ούτε ένας μόνιμος Κοινωνικός Λειτουργός.

Τα αριθμητικά στοιχεία και από τις δύο αυτές πηγές δεδομένων επιβεβαιώνουν με έγκυρο τρόπο τη δραματική υποστελέχωση των Κοινωνικών Υπηρεσιών των Δήμων που σήμερα, στη χώρα μας, αποτελούν τις βασικές υπηρεσίες πρωτοβάθμιας και επείγουσας κοινωνικής φροντίδας (ΣΚΛΕ, 2024).

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΚΑΙ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ**

Αθήνα, 21/7/2025

Αρ. Πρωτ.: 1751

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ταχ. Δ/ση: Γ' Σεπτεμβρίου 19, 10432, Αθήνα

Τηλέφωνο: 2108834818

Email: info@skle.gr

Προς:

Υπουργό Εσωτερικών, κo Λιβάνιο

Κοιν.:

1. Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος
2. ΠΟΕ-ΟΤΑ

Θέμα: Νομική υποστήριξη κοινωνικών λειτουργών ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου (ΙΔΟΧ)

Αξιότιμε κε Υπουργέ,

Ο Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος (Σ.Κ.Λ.Ε) είναι ανεξάρτητο και αυτοδιοίκητο Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (Ν. 4387/2016 & 4488/2017) και εκπροσωπεί επιστημονικά και επαγγελματικά όλους τους Κοινωνικούς Λειτουργούς της χώρας. Η άσκηση των αρμοδιοτήτων κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' βαθμού υλοποιείται πλέον σε πολύ μεγάλο βαθμό μέσω της λειτουργίας συγχρηματοδοτούμενων δομών, όπως είναι τα Κέντρα Κοινότητας, τα Κοινωνικά Παντοπωλεία, τα Κοινωνικά Φαρμακεία, οι Δομές για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, οι Δομές Αστέγων. Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί που απασχολούνται στις παραπάνω δομές προσλαμβάνονται με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου με την πλειονότητα αυτών να εργάζονται για περισσότερα από 8 έτη με συνεχείς και διαδοχικές συμβάσεις. Το

προσωπικό που απασχολείται στις παραπάνω δομές, πέραν των αρμοδιοτήτων που προβλέπονται για την υλοποίηση των συγχρηματοδοτούμενων δομών, αναλαμβάνουν πλήθος επιπρόσθετων που προβλέπονται στους Οργανισμούς Εσωτερικής Υπηρεσίας λόγω της προαναφερθείσας έλλειψης μόνιμου προσωπικού του κλάδου των κοινωνικών λειτουργών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η διενέργεια κοινωνικής έρευνας κατόπιν εισαγγελικής εντολής για την διερεύνηση συνθηκών διαβίωσης, στο πλαίσιο των οποίων κοινωνικοί λειτουργοί με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου έχουν γίνει δέκτες μηνυτήριων αναφορών κατά την άσκηση του επαγγέλματος φέροντας την υπαλληλική ιδιότητα. Σύμφωνα με το άρ. 52 του Ν. 4674/2020 περί νομικής υποστήριξης, *«Τα υπουργεία, οι ανεξάρτητες αρχές, οι αποκεντρωμένες διοικήσεις του Κράτους, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου υποχρεούνται να παρέχουν νομική υποστήριξη στους μόνιμους και με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου υπαλλήλους που υπηρετούν στους φορείς τους υποχρεούνται να παρέχουν νομική υποστήριξη στους μόνιμους και με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου υπαλλήλους που υπηρετούν στους φορείς τους»*. Όπως γίνεται εμφανές, η παροχή νομικής υποστήριξης αφορά κατ' αποκλειστικότητα τους μονίμους δημοσίους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, χωρίς να καταλαμβάνει τους υπαλλήλους ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, παρακαλούμε όπως συμπεριληφθούν και οι υπάλληλοι με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου στην ανωτέρω διάταξη, καθώς με αυτό τον τρόπο θα συμβάλλετε στην εξάλειψη της διάκρισης μεταξύ μόνιμων και συμβασιούχων υπαλλήλων καθώς οι ασκούν τις ίδιες αρμοδιότητες όπως αυτές απορρέουν από την υπαλληλική τους ιδιότητα (ΣΚΛΕ, 2025).

Παραμένουμε στη διάθεση σας για οποιαδήποτε πληροφορία ή/και διευκρίνιση.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

Αθανασίου Τσιανταφυλλιά

Βασιάνης Κωνσταντίνος

**ΕΚΘΕΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ &
ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ (UNICEF, 2025)**

Στοιχεία παιδιού	
Όνοματεπώνυμο:	
Φύλο:	
Ημερομηνία γέννησης:	Τόπος γέννησης:
Εθνικότητα:	Υπηκοότητα:
Το παιδί ζει με:	
Διεύθυνση:	Τηλέφωνο:
Ασφάλιση:	ΑΜΚΑ:
Ιδιαίτερες ανάγκες στην επικοινωνία: ξένη γλώσσα πολύ μικρή ηλικία άλλη ιδιαιτερότητα	

Στοιχεία γονέων	
Όνοματεπώνυμο μητέρας:	
Ημερομηνία γέννησης:	Εθνικότητα:
Επάγγελμα:	Εκπαίδευση:
Διεύθυνση:	Τηλέφωνο:
Όνοματεπώνυμο πατέρα:	
Ημερομηνία γέννησης:	Εθνικότητα:
Επάγγελμα:	Εκπαίδευση:
Διεύθυνση:	Τηλέφωνο:
Οικογενειακή κατάσταση:	

Επιμέλεια:	Γονική Μέριμνα:
------------	-----------------

Αδέρφια / Ετεροθαλή αδέρφια Αριθμός:			
Όνομα	Ημ. γέννησης	Φύλο	Άλλες σημαντικές πληροφορίες

Φροντιστές / Άλλα άτομα που ζουν στο ίδιο σπίτι με το παιδί

Όνομα:

Ηλικία:

Φύλο:

Σχέση με το παιδί:

Επικοινωνία/Συναντήσεις με μέλη της οικογένειας, επαγγελματίες ή άλλα άτομα κατά τη συλλογή πληροφοριών

Ημερομηνία	Τρόπος (κατ' οίκον επίσκεψη, τηλ. επικοινωνία κλπ)	Συμμετέχοντες/-ουσες

Αναπτυξιακές ανάγκες του παιδιού**Γονεϊκή ικανότητα**

Βασική φροντίδα:	
Παροχή ασφάλειας:	
Συναισθηματική εγγύτητα:	
Παροχή ερεθισμάτων:	
Καθοδήγηση και όρια:	
Σταθερότητα:	
Προσωπα:	
Ταυτότητα-Αντίληψη εαυτού:	
Κοινωνική παρουσία:	
Δεξιότητες αυτό-φροντίδας:	

Οικογενειακοί και περιβαλλοντικοί παράγοντες

Ιστορικό και λειτουργία οικογένειας:	
Ευρύτερη οικογένεια:	

Συνθήκες στέγασης:	
Απασχόληση :	
Κοινωνική ένταξη της οικογένειας:	
Πηγές κοινότητας:	

Ανάλυση - Συμπεράσματα Κοινωνικής Έρευνας

Συμπεράσματα	
Δυνατά σημεία του παιδιού και της οικογένειας	
Παράγοντες κινδύνου και προστασίας	
Σημεία ανησυχίας – Ενδείξεις κακοποίησης /παραμέλησης	
Γνώμη του παιδιού Γνώμη των γονέων	

Προτεινόμενο σχέδιο παρέμβασης

Διαδικασία διεξαγωγής εκτίμησης

Ημερομηνία έναρξης της εκτίμησης:

Πηγή παραπομπής:

Λόγος παραπομπής/Αναφερόμενο πρόβλημα:

Ημερομηνία ολοκλήρωσης της εκτίμησης:	
Ημερομηνία διακοπής:	Λόγος διακοπής:

Στοιχεία κοινωνικού/κοινωνικής λειτουργού που διεξήγαγε την εκτίμηση

Όνοματεπώνυμο:	
Υπογραφή:	
Ημερομηνία:	